

ORIZONT

REVISTĂ A UNIUNII
SCRIITORILOR DIN
ROMÂNIA

SERIE NOUĂ, 32 PAGINI

27 MARTIE 2012

NR. 3 (1554),

ANUL XXIV

1 LEU

Editată în colaborare cu
Centrul pentru Dialog
Multicultural "Orizont"

3

www.revistaorizont.ro

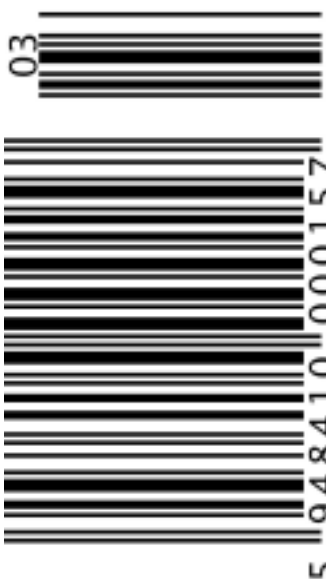
Bookfest

Salon de carte - ediția I

Timișoara
15 - 17 martie 2012

O primăvară ca la carte

MĂȘTILE LUI M.I.
GABRIEL LIȘCANU ÎN DIALOG
CU MIRCEA IVĂNESCU

"A pune o bază" era un mod de a integra un nou local (cârciumă, bodegă, bufet etc.) în destinul dumneavoastră general-uman, poetic și alcoolic prin consumarea unei băuturi într-o cantitate dată. Iar totalitatea cârciumilor în care puseserăți o bază era cartografiată și ocupa un loc important pe harta generală a existenței dumneavoastră. Dar nu știu de câte ori trebuia să intrați într-o cârciumă ca să devină o "bază" și de la ce cantitate de alcool consumată în sus.

16-17

**POEZIA ESTE SPAȚIUL PERFECT
PENTRU MANIFESTAREA
DEMNIȚĂȚII UNUI OM**
PAUL VICINIUS

Când nu mai ai deloc intimitate (iar aici nu mă refer doar la a mea, ci și la a lui), când vii "acasă" frânt, pentru a te odihni, și o găsești plină, explodând de alcooluri și zaiiafet, când simți că nu mai ai cum spune ceea ce gândești, fiindcă vei fi poftit afară, când trebuie să tot zâmbești și atunci când îți cam vine să plângi, când trebuie să faci sluj și să înghiți toate mitocăniile și umilințele, nu mai ai cum rămâne tu însuși, nu mai poți spera în nici un echilibru – de fapt, nu mai poți spera nimic.

4-5

open art
Timișoara Open Art City

PROIECT REALIZAT
CU SPRIJINUL PRIMĂRIEI
MUNICIPIULUI
TIMIȘOARA ȘI AL
CONSILIULUI LOCAL
TIMIȘOARA, ÎN CADRUL
CONCEPTULUI
TIMIȘOARA
OPEN ART CITY
(TIMIȘOARA - ORAȘ
DESCHIS AL ARTELOR)

VIATA LITERATURII

CORNEL UNGUREANU

1. SCOALA "ȘTEFAN BORBELY" ...

Aș numi (scriam cu vreo două luni în urmă) felul în care, prin recenzii, operațiuni de îndrumare și susținere, Ștefan Borbely își definește (mai) tinerii săi colegi, drept "Școala Ștefan Borbely". Enormă cuprindere din cărțile Ravecăi Buleu, ale Florinei Codreanu și ale unor autori despre vom scrie mai târziu e recuperatorie, în cadrul unor proiecte culturale care atrag atenția asupra cantonării într-un prezent asasin a cercetătorilor, comparatiștilor, "istoricilor". Deocamdată e cazul să scriem despre cărțile, conferințele, studiile domnului Borbely, fiindcă, o anume inerție a cercetărilor ar putea da de bănuț că "școala Borbely" întinește spiritul academic clujean, într-o formulă tradițional echinoxistă. Comparatismul lui Ștefan Borbely are însă o anumită autonomie și un anumit orgoliu. Descopăr într-o comunicare a domniei sale consacrată "orașului și literaturii", reproducă în volumul realizat de Dumitru Chioaru, **Orașul și literatura, ed. Art, 2008, studiul Percepții ale orașului funest în Antichitatea greacă**. Avansând spre elenism, arată autorul, "cultura greacă merge hotărât spre natură, integrând-o". Doctrina stoicilor s-ar baza și pe viziunea cosmică a naturii, înțeleasă ca autoorganizare perfectă. Un savant ar descoperi aici influențe chaldeene. Bertrand Russell, zice Ștefan Borbely, subliniază ideea că "stoicii timpurii sunt în majoritate sirieni, iar cei târzii în majoritate romani". "Apartenența, scrie autorul, este de o extremă importanță, fiindcă sugerează faptul că recuperarea naturii de către elenism, ca marginalitate ignorată în Grecia clasică, a mers mână în mână cu asimilarea de către cultura greacă a *Orientului*".

Toți echinoxistii, începând cu prima serie, atât de bine pusă în valoare de creația literară, de poezie sau de proză, traduc, scriu, cu strălucire, eseuri. Afirmă o neobișnuită vocație (uneori agitație) intelectuală. Am început cu aceste citate din **Percepții ale orașului funest în Antichitatea greacă** (cu felul în care grecii asimilează cultura Orientului) pentru a sublinia noua geografie culturală – noua expansiune propusă de Ștefan Borbely "și ai săi". Pe deoparte, studii temeinice despre Freud, Jung, Thomas Mann, Hesse, Rilke, dar și despre Nietzsche și iradițiile sale europene, despre scriitorii fundamentali ai culturii române. A avut burse de cercetare foarte importante, a participat la realizarea unor volume care să illustreze momentul actual al teoriei sau istoriei literare românești. Dacă grupul "A treia Europă" și-ar fi continuat proiectele, domnul Ștefan Borbely, cu buna înțelegere a literaturilor germană, maghiară, sârbă (după cum se vede în studiul închinat lui Ioan Radin), ar fi putut să fie unul dintre cei mai importanți colaboratori ai noștri. Dacă n-a fost el, a fost Ioan Radin. Cu Ioan Radin Ștefan Borbely a fost, la Târgu Mureș, coleg de lupte literare; prozatorul și mai ales traducătorul Ioan Radin Peianov, autorul unei antologii a avangardei sârbe își au în scrisul solidar al lui Ștefan Borbely un strălucit comentator.

Unul dintre ultimele volume, ale lui Ștefan Borbely, **O carte pe săptămână**, așază alături "cronicile literare" pe care le-a publicat în perioada 2003-2006 în câteva dintre cele mai importante reviste culturale românești. Putem observa cum Ștefan Borbely realizează o translație spectaculoasă de la întrebările teoriei, ale comparatismului și ale istoriei literare, la cele ale vieții literare. **A trăi literatura**, iată o sintagmă importantă pentru descifrarea scrisului din preajmă: "... Irina Petraș e un personaj aproape neverosimil prin capacitatea de a-și sublima biografia în facere. Totodată, ea funcționează pentru cei din proximitate ca un model catalitic: dacă te plângi de inerții, oboseli sau descumpăniri, Irina îți arată că se poate și fără... Tenace, se realizează pe sine dar îi îndeamnă și pe ceilalți să o facă. Descoperă tineri și îi lansează în lume; inițiază proiecte, dar le face imediat bunuri publice, altruiste. Într-un Cluj al scenariilor sociale oculte, ea e maestra planurilor jucate pe față; nu are complexul provinciei, sentimentul nerealizării de sine sau alte bovarisme". Și, cu ecuațiile necesare:

"Se spune că, născută după 1945, a avut o biografie neevenimentială până la Revoluția din decembrie 89, ceea ce o și determină să scrie cu precădere amintiri fantasmatiche, onirice, compensative, așa cum procedează Mircea Cărtărescu în jurnale. Volumul de interviuri al Irinei Petraș demonstrează că mici momente cotidiene pot să configureze și ele un destin meșteșugăresc fără să fii constrâns să invoci la tot pasul cuvinte grele, cu majusculă, ca Istorie, Opreșiune, Totalitarism, sau Dictatură".

2. ...ȘI ALTE ȘCOLI DE MINE DE ATENȚIA NOASTRĂ.

Una dintre cronicile literare din volumul **O carte pe săptămână** se intitulează **Colegii noștri brașoveni** și începe așa: "Răsărită în peisajul nostru academic abia în primăvara postrevoluționară a anului 1990, tână mlădiță a Literelor brașovene își datorează creșterea unor localnici de excepție (Al. Mușină, Gheorghe Crăciun, Ovidiu Moceanu, Andrei Bodi, Caius Dobrescu, Ruxandra Ivăncescu etc.) cărora li se adaugă câteva fericite grefe venite din afară (Cornel Moraru, Al. Cistelec, Virgil Podoabă), care au făcut ca în scurt timp studiul humanioarelor de la poalele Tâmppei să fie unul dintre cele mai suplute din țară". Nu au fost foarte mulți critici ai actualității literare care să urmărească neobișnuita ascensiune a unei instituții de vârf din cultura noastră de azi. Sublinierile profesorului clujean merită a fi transcrise: "Pentru înțelegerea acestei ascensiuni, contextul cultural și instituțional al zonei trebuie luat neapărat în seamă. Clădind o facultate ridicată din temelii, tinerii universitari brașoveni au scăpat de corvoada conviețuirii cu generațiile inertiiale ale învățământului academic românesc... Lista cupolei inhibante i-a făcut pe brașoveni să conceapă un program curricular foarte flexibil, în care intrau atât

racorduri pragmatice de management intercultural, adecvat profilului plurilingvistic al zonei, cât și obligația de a-și supune economia de viață exigențelor restrictive ale unei comunități universitare armonizatoare".

Și profesorul Borbely arată ce au predat la Brașov ("cu excelente rezultate") Gheorghe Crăciun, Al. Mușină, Andrei Bodi și Caius Dobrescu. Toate acestea și multe altele ne-ar obliga "să recunoaștem că am asistat în toți acești ani la Brașov la o regândire sistematică a literaturii și culturii române, ale cărei resorturi nu au fost asimilate de către istoricii noștri literari sau de către celelalte universități". Ce ar mai fi "între multe altele"? Desigur colocviile naționale de critică de la Brașov la care au fost invitați profesori și studenți de la toate facultățile de litere din țară, ca să comenteze opera unor autori ca Mircea Horia Simionescu, Emil Brumar, Ana Blandiana, Gabriela Adameșteanu, Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Livius Ciocârlie, Petre Stoica, Eugen Negrici și alții. Un rol de seamă în această construcție neobișnuită (cea mai importantă din țară, în ceea ce privește studiul și înțelegerea literaturii române de azi) îl are Andrei Bodi. "Universitatea românească este, scrie Ștefan Borbely, ca și sistemul social-politic în care ne e dat să trăim, un spumos spectacol de lumini și umbre bine drămuite din spatele ușilor închise, acesta fiind mediul din care se inspiră bonumul roman **Bulevardul Eroilor**... construit, tandru și participativ, chiar pe Literele brașovene și pe protagoniștii ei".

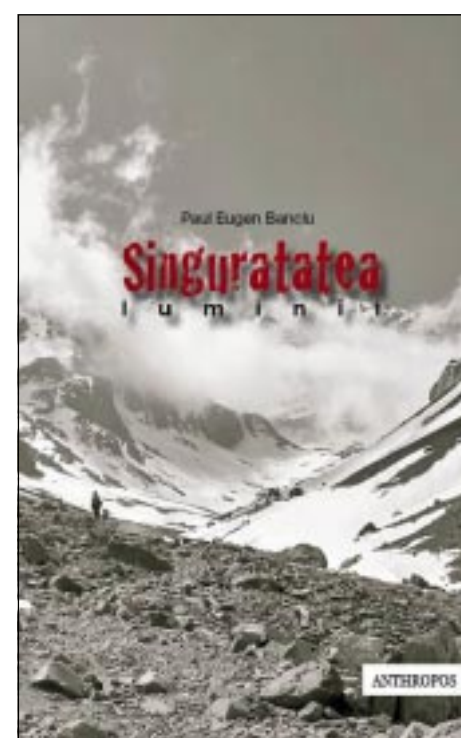
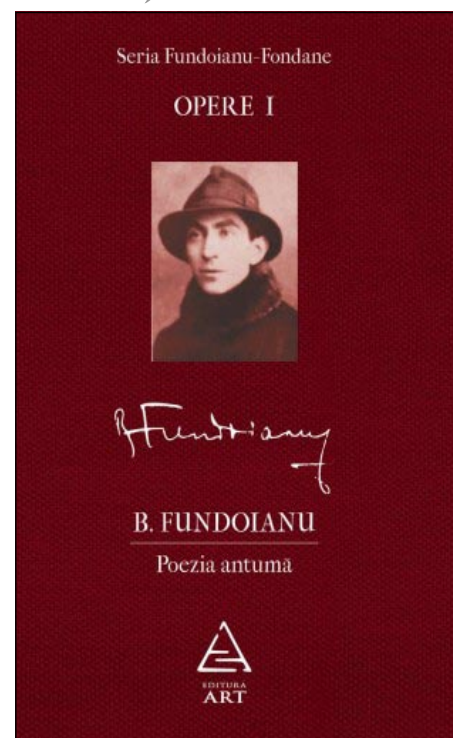
Firește că înainte de romanul în cauză, Andrei Bodi este un remarcabil poet – unul dintre scriitorii exponențiali ai nouzeciștilor. **Pauza de respirație**, volumul din 1991 realizat împreună cu Simona Popescu, Caius Dobrescu și Marian Oprea echivalează **Aer cu diamante**, volumul pe care Mircea Cărtărescu îl propunea în 1982 împreună

cu Traian T. Coșovei, Florin Iaru, Ion Stratan. Nu știu dacă s-a încercat o comparație mai largă între cele două volume/grupări. Ar fi trebuit. Andrei Bodi este autorul unor studii esențiale ale poeziei optzeciste (prima dată se scrie despre rolul grupării *Aktionsgruppe Banat* în coagularea unor direcții ale optzecismului). Istoric literar, autor de antologii ale poeziei și a literaturii experimentale, Andrei Bodi, unul dintre liderii importanți ai vieții universitare românești, este și un prozator, scrie Ștefan Borbely, de cursă lungă. În fine, era și cazul să scrie cronică unui timp al universității românești.

3. MEMORII PENTRU VIITOR.

Admirabilul volum al lui Panait Stănescu-Bellu, carte importantă pentru înțelegerea vieții literar-artistice a Timișorii culturale din ultimele cinci decenii a rămas fără ediția a doua, revăzută și adăugită. La 92 de ani, după aproape opt decenii de scris, de pictat, de prezență în viața muzicală a Timișorii, ne atrage atenția că lumea literaturii are contextele sale, imaginile sale, care devin (au devenit) istorie. Vreo cinci decenii Panait Stănescu-Bellu se așeza în primul rând al cenaclurilor literare, al vernisajelor și desena vedetele momentului. Era caligraful întâmplărilor culturale timișorene. A întemeiat cenacluri, a luat premii literare și trofee pentru arte, litere și științe în țară și străinătate. Importante sunt și ilustrațiile memoriilor, între care ale lui Constantin Bellu, socrul său, după 14 ani de detenție. (Constantin Bellu are un loc important în **Cartea șoptelor** a lui Varujan Vosganian). Dar și filmul realizat de Sandu Dragoș, în care juca și poetul, plasticianul, cântărețul Panait Stănescu-Bellu. Nu ne rămâne decât să descoperim filmul și să tipărim ediția a doua a memoriilor, carte necesară înțelegerii Banatului artelor, în desfășurarea lor, odinioară.

CĂRȚILE LUNII MARTIE

BOOKFEST LA TIMIȘOARA

Asociația Editorilor din România (AER) a avut inițiativa ca Salonul de Carte Bookfest – un brand extrem de îndrăgit de iubitorii de carte din capitală, care își consolidează imaginea de 6 ani – să fie mai aproape și de cititorii din afara Bucureștiului. "Prima ediție itinerantă a salonului de carte am ales s-o ținem chiar în «Europa noastră centrală simbolică»: Timișoara" (Organizatorii). Astfel, între 15-17 martie a.c., în Sala Polivalentă a Centrului Regional de Afaceri Timiș (CRAFT), cele mai importante edituri autohtone au oferit publicului peste 15.000 de titluri. În bogatul program al târgului au figurat lansări de carte, sesiuni de autografe, vizionări de filme, expoziția "Grafică fără computer. Litere. Desen, Relief, Volum" a artiștilor de la Atelierul de Grafică din București, un Minibookfest pentru copii, în concepția actriței Ramona Olosz, precum și micro-recitalul acustic cu Petre&Kindlein. **Horia-Roman Patapievici** – președintele Institutului Cultural Român și unul dintre cei mai îndrăgiți autori Humanitas, scriitorul **Varujan Vosganian** – autorul "cărții anului 2010 în România", *Cartea șoptelor*, scriitorul, traducătorul și publicistul **Radu Paraschivescu**, analistul economic și fostul Ministru al Finanțelor, **Daniel Dăianu**, istoricul american **Larry Watts**, criticul literar **Daniel Cristea-Enache** – aceștia au fost doar câțiva dintre autorii-brand de la care timișorenii au putut obține autografe în cadrul unor lansări de carte sau micro-conferințe, urmate de dezbateri.

Prezența criticilor literari, a poezilor, prozatorilor și traducătorilor timișoreni la aceste evenimente a fost cât se poate de consistentă. Astfel, Cornel Ungureanu a prezentat romanul lui Varujan Vosganian *Cartea șoptelor* (Editura Polirom) și volumul *Ultimul canibal. Jurnal de antropolog* (Cartea Românească), de Hanna Bota; Mircea Mihăieș a vorbit publicului despre personalitatea lui Horia-Roman Patapievici și despre cărțile acestuia; Adriana Babeți a lansat primele două volume ale seriei *Portrete în dialog*, coordo-

nată la editura Humanitas de Radu Paraschivescu. *Toamna decanei. Convorbiri cu Antoaneta Ralian* (realizat de Radu Paraschivescu) și *Măștile lui M.I.*, cartea de dialoguri a lui Gabriel Liiceanu cu marele poet și traducător. Robert Șerban, Radu Pavel Gheo și Lavinia Bălulescu au citit fragmente din volumele apărute în seria "Prima dată" la editura Art. Alina Radu, Marcel Tolcea și Tudor Crețu au prezentat ultima carte a lui Daniel Cristea Enache, *Cinematograful gol* (Editura Polirom), iar Pia Brînzeu și Sorina Jecza au lansat cele mai noi titluri ale seriei "Savoir vivre" de la editura Ponte. De un interes aparte s-au dovedit și lansările unor volume de traduceri: *Intriga matrimonială* romanul lui Jeffrey Eugenides (Editura Polirom) a fost prezentat de Dana Crăciun și Radu Pavel Gheo, iar primul volum din seria "James Joyce" (Editura Humanitas) a fost lansat de Radu Paraschivescu și Dana Crăciun.

LA TOLCE VITA IDEILE LUI MARTE MARCEL TOLCEA

1. DE CE NU POATE MIHAI GÂDEA SĂ CONDUCĂ UN INTERVIU

Un jurnalist care a trecut puțin pe la școală știe câteva reguli de bază: vii pregătit, adresezi întrebări scurte și pertinente, ascuți atent pentru a te "cățăra" pe răspunsuri, nu formulezi întrebări cărora le dai tu singur răspunsul, îți lași interlocutorul să vorbească, deci nu vorbești tu mai mult decât invitatul tău, nu te lași întrebă de interlocutor. Ca să nu spunem de presupuneri, de generalizări infantile. Aici e un mic abc pe care îl poate descoperi și bunul-simț. Domnul Gâdea însă nu provine din sisteme care au nevoie de asemenea abc-uri. Sistemele din care provine domnia sa sunt eminentamente monologale sau, cel mult, îngăduie întrebări retorice. Cum se știe, Mihai Gâdea a absolvit o Facultate de Teologie Adventistă, ocupându-se, săptămânal, cu pastorația. O postură, o vocație care, din start, îl recomandă pentru poziția de manager, dar nu și pentru cea de moderator. Spre deosebire de moderator care caută răspunsuri, un pastor este o persoană care livrează răspunsuri. Mai mult chiar, convingeri. Desigur, în biserică, pastorul vorbește cu Dumnezeu, iar în instituțiile mundane, vorbește, în gând, cu Sfântul Mogul. Ceea ce poate fi dezastruos în cazul unei televiziuni care se respectă, e minunat pentru cele pe care le știm. Ca atare, deficiențele jurnalistice ale lui Mihai Gâdea se dovedesc a fi minunate daruri atunci când patronii ecranului se adresează turmei, și nu spectatorilor.

În linii mari, cam la toate acestea mă gândeam marți seara, când am urmărit cu amuzament interviul pe care Mihai Gâdea s-a străduit să îl facă cu primul-ministru Ungureanu. Cu ajutorul lui Dumnezeu, poate vor pricepe și jurnaliștii cum se face un interviu și cum te poți face singur de râs. Fiindcă la alte priceputuri nu mă aștept.

2. UN PROTEST ANTI PATAPIEVICI DE GUINNESS BOOKFEST

Protestul împotriva lui Patapievici la Timișoara a avut două momente care, de fapt, arată încă o dată că bătrânul Caragiale nu poate fi omorât. Mai întâi, după ce am citit lista intelectualilor și a "intelectualilor" bălțieni (cei de sub conducerea nervoasei noastre italianiste Viorica B.), am estimat că festivitatea de decernare a titlului de *doctor honoris causa* va sta sub semnul unui talaz de proteste. Cu o doamnă dr. jurnalist inginer hidraulic ocupând amfiteatrele (pentru Principele Duda!), cu un "academician", S., bătându-i pe jandarmi (la Skandenbergl!), cu artiștii lirici spărgând, cu vocile lor, geamurile infamei universități, cum s-a petrecut, cândva, în fața cetății Ierihonului. Ei bine, în loc de toate acestea, în fața UVT s-a aflat doar un grup. Cel mai mic grup din lume. Asta fiindcă un grup începe de la 3 persoane. Exact atâtea au fost și acolo! Mai puțin de jumătate din numărul personalităților aflate în prezidiul care i-a acordat lui H.-R. Patapievici titlul de *doctor honoris causa*. Asta e, contează, se pare, mai mult contra cui protestezi decât cine și câți protestează. Al doilea incident s-a consumat la sediul CRAFT, unde se desfășura Timișoara Bookfest. Acolo, unul dintre participanți a creat emotivitate fix în momentul în care, însoțit de o pancartă cu scrisul caligrafiat în aceleași laboratoare, a vrut să oprească momentul, citind ceva de pe o hârtie scrisă cu litere mari. Publicul, fin și rafinat, i-a solicitat nițică oralitate. Dezamăgire totală! Omul nu știa ce vrea decât cu hârtia în față. Cum mă aflam în preajma unui consilier județean (nu este vorba despre PDL!), am aflat că persoana fusese cercetată penal, prin 1997, pentru niște chestiuni de la Combinatul Solventul, pe unde conducta cu Serbia trecea. Pe unde duos conducta trecea, pe vremea PDSR-ului! Curat coincidențe, monșer!

HORIA-ROMAN PATAPIEVICI — DOCTOR HONORIS CAUSA AL UNIVERSITĂȚII DE VEST DIN TIMIȘOARA

Sâmbătă, 17 martie 2012, la ora 12, a avut loc în Aula Magna a Universității de Vest din Timișoara, festivitatea de decernare a titlului de Doctor Honoris Causa unei personalități de prim rang a culturii românești de azi: Horia-Roman Patapievici. Inițiativa acordării titlului aparține Facultății de Litere, Istorie și Teologie. Strălucit eseist, conferențiar, director de revistă, reformator în domeniul instituțiilor culturale — Institutul Cultural Român reprezintă astăzi o dovadă vie a felului în care Horia-Roman Patapievici a reușit să creeze o instituție de real prestigiu internațional — laureatul este autorul unor cărți de mare și durabil impact public: *Zbor în bătaia săgeții*, *Politice*, *Ochii Beatricei*, *Omul recent*, *Ultimul Culianu* sunt doar câteva din cărțile care l-au transformat în una din cele mai vii prezențe ale culturii române de azi.

Comisia de decernare a fost alcătuită din acad. Solomon Marcus, acad. Nicolae Manolescu, prof. univ. dr. Marta Petru (Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca), precum și de prof. univ. dr. Otilia Hedeșan, prof. univ. dr. Adriana Babeți, prof. univ. dr. Mircea Mihăieș, de la Universitatea de Vest din Timișoara. Laudatio a fost rostită de prof. univ. dr. Cornel Ungureanu. Ceremonia a fost patronată de rectorul Universității de Vest din Timișoara, prof. univ. dr. Marilen Pirtea, de președintele Senatului Universității, prof. univ. dr. Ioan Talpoș, precum și de profesorul universitar Dan Negrescu.

Cu acest prilej, dl. Horia-Roman Patapievici a susținut conferința cu titlul *Eminescu și viziunea paradiziacă*.

UNIUNEA SCRITORILOR DIN ROMÂNIA FILIALA

9 martie. A avut loc aniversarea doamnei Maria Pongrácz Popescu. Despre traduceri din limba română în limba maghiară și din maghiară în română, despre romanele sărbătoritei au vorbit Eugen Dorcescu, Ion Arieșanu, Ferencz Barány, Bodó Barna, Anemarie Podlipny, Adriana Babeți, Cornel Ungureanu și alții. Autoarea a evocat prietenii sale cu scriitorii timișoreni de azi și de odinioară.

16 martie. A fost lansat volumul *Ioan Slavici* de Lucian Vasile Szabo. Au vorbit despre cartea lui Lucian Vasile Szabo și despre rolul ei în definirea geografiei literare slaviciene Gheorghe Secheșan, Titus Slavici, strănepot al scriitorului, Estera Ruse, Cornel Ungureanu. Lucian Vasile Szabo a insistat, în cuvântul său, asupra cercetării jurnalisticii slaviciene.

23 martie. Prezent la Timișoara, Mircea Martin a ținut o expunere despre *Situația poeziei*, azi, în sala de cenaclu a FilialeiUSR. Au participat la dialogul cu Mircea Martin, Ion Simuț, Adriana Babeți, Danel Vighi, Viorel Marineasa, Gheorghe Jurma și alții. În cursul după-amiezii, Mircea Martin a lansat la librăria Cartea de nisip B. Fundoianu, *Opere, I. Poezia antumă*. Volumul a fost prezentat de Cornel Ungureanu și Adriana Babeți.

CALENDARUL ANIVERSĂRILOR 2012 MARTIE

- 1 martie 1955 s-a născut **Dușan Baiski**
- 8 martie 1935 s-a născut **Radu Ciobanu**
- 10 martie 1940 s-a născut **Slavomir Almăjan**
- 10 martie 1953 s-a născut **Slavomir Gvozdenovici**
- 15 martie 1942 s-a născut **Ildico Achimescu**
- 15 martie 1971 s-a născut **Marius Gabriel Lazurca**
- 16 martie 1946 s-a născut **Sabin Opreanu**
- 17 martie 1946 s-a născut **Alexandru Deal (Hegeș Spătaru)**
- 17 martie 1960 s-a născut **Miladin Simonovici**
- 17 martie 1950 s-a născut **Smaranda Vultur**
- 18 martie 1942 s-a născut **Eugen Dorcescu (Eugeniu Berca)**
- 19 martie 1941 s-a născut **Esztero Istvan (Estéro Ștefan)**
- 22 martie 1983 s-a născut **Petra Curescu**
- 24 martie 1932 s-a născut **Beatrice Stanciu**
- 28 martie 1952 s-a născut **Lucian Ionică**
- 28 martie 1940 s-a născut **Iulia Schiff**
- 29 martie 1948 s-a născut **Ion Căliman**
- 31 martie 1948 s-a născut **Iosif Caraiman**

POEZIA ESTE SPATIUL PERFECT PENTRU MANIFESTAREA DEMNITĂȚII UNUI OM

PAUL VINICIUS

Am primit un telefon de la poetul Paul Vinicius. A fost o surpriză, fiindcă nu-l mai auzisem pe Paul de mult. De foarte mult timp! Mi-a cerut să-i dau o adresă ca să-mi trimită cea mai recentă carte a sa. I-am dat două, una de email. Cum am primit pdf-ul cărții l-am deschis și am citit. Și am tot citit, căci *Liniștea de dinaintea liniștei* e o carte hipnotică, puternică, precum o mână ce ți se-nfige-n piept și te ține strâns. O extraordinară carte de poezie a unui scriitor autentic. Apoi am primit și cartea de... hârtie. Și am mai recitat unele poeme. Apoi, l-am întrebat pe Paul dacă nu vrea să-mi răspundă la câteva întrebări, nu multe. A zis că vrea. Și a răspuns!

Paul Vinicius s-a născut la 24 ianuarie 1953, la Craiova. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România și autor al mai multor cărți de poezie (*Drumul până la ospiciu și reîntoarcerea pe jumătate*, Ed. Crater, 1998; *Eclipsa*, Ed. Crater, 1999; *Studiu de bărbat*, Ed. M.L.R., 2002; *Un poem pentru Ioan Flora*, Red Pagoda Press, S.U.A., 2005; *Liniștea de dinaintea liniștei*, Ed. Tracus Arte, 2011) și de teatru (*Și noi am fost în America*, Ed. Palimpsest, 2004; *Colonia Graffiti*, Ed. M.L.R., 2006).

— **"Bătrâne, am fost mort opt ani. Am înviat!". Parcă așa mi-ai spus când am vorbit la telefon. Cum poate un om să moară atât de mult timp?**

— Nouă – ți-am spus –, de fapt, de nouă ani era vorba... Iar de putut, omul chiar poate face o sumedenie de lucruri, inclusiv să moară, mai mult sau mai puțin timp, sau, chiar definitiv. Aici, însă, lucrurile ar trebui nuanțate. Strict, din punct de vedere poetic, pentru publicul cititor de poezie nu am prea existat în acești ultimi nouă ani, dacă e să luăm ca punct de reper apariția penultimului meu volum, *Studiu de bărbat* (Ed. MLR, 2002). Or, până la apariția ultimului, *Liniștea de dinaintea liniștei* (Ed. Tracus Arte), în noiembrie trecut, la Târgul de Carte *Gaudeamus*, aritmetic vorbind, exact atât timp a trecut. În tot acest răstimp, e adevărat, mi-au apărut grupaje de poeme, cam de trei ori, în tot atâtea reviste literare (la intervale de ani), am ieșit din București pentru câteva acțiuni poetice, de tot atâtea ori, am mai fost invitat pe ici, pe colo, la câte vreun recital. Însă toate aceste mici "respirații", raportate la timpul scurs n-au însemnat prea mult. Cam la asta m-am referit atunci când am pronunțat "nouă". Pe de altă parte dacă ți se pare prea "tare" sau disproporționată alăturarea adjectivului "mort", am să-ți spun că nici folosirea sintagmei "tăcere poetică" nu ar fi fost prea exactă, întrucât din punct de vedere existențial – de astă dată –, înăuntrul acestor nouă ani, au existat intervale care, însumate, ar face cam cinci ani, în care eu chiar m-am simțit mort de-a binelea.

Elementul determinant care m-a făcut să mă simt așa a fost faptul că de opt ani deja m-am văzut nevoit să trăiesc sub cerul liber – metaforic vorbind –, în sensul că nu mai am un loc al meu, nu mai am acel "acasă", la care se referă orice om chiar de mai multe ori pe zi, care trăiește în normalitate. Nu și-ar avea locul aici și nici nu am chef să detaliez cauzele care au condus la această stare de lucruri. Oricum, să nu se înțeleagă că mi s-ar fi făcut vreo nedreptate, că situația în care am fost aruncat ar fi fost pusă la cale de niscăi forțe oculte sau alte bazaconii de soiul ăsta. Important este doar că mi s-a întâmplat și că a trebuit să fac față situației create. Cum, din punct de vedere financiar nu-mi permiteam să mă gândesc la o închiriere, m-am văzut nevoit să recurg la ajutorul prietenilor și, oho! – pe atunci, în optimismul meu feroce, chiar mă credeam un om extrem de bogat în prieteni poate și din cauza faptului că eu

mereu m-am implicat pentru fiecare dintre ei, indiferent dacă îmi neglijam proiectele și programările mele imediate. Nu acuz pe nimeni, în definitiv știu cât se poate de bine cât de greu este să-ți împarți locșorul tău, sau vreun alt loc care îți aparține, dar căruia i-ai conferit o altă destinație cu altcineva. Fapt este că, din mai 2004 și până acum, am locuit (de fapt, numai am dormit, întrucât, plec de dimineață și mă întorc numai noaptea, târziu) printr-o sumedenie de locuri, începând cu un cămin de studenți (pe timpul vacanței de vară) și continuând cu mai multe ateliere ale unor artiști plastici care îmi erau apropiați, o fabrică de turnat statui din bronz de pe la marginea Bucureștiului, aparținând sculptorului Ioan Bolborea, prieten bun, unde am rămas cam un an (sâmbetele și duminicile asigurând, în contrapartidă paza "obiectivului", întrucât noaptea săreau țigani gardu' ca să fure fiare)... A urmat o cămăruță la demisol, aparținând unui prieten armean, care apare ca personaj în mai toate scrierile mele, dar unde nu exista nici încălzire, nici veceu, nici chiuvetă; doar un pat de metal, de felul celor pe care le găsești prin saloanele mai "la grămadă" ale spitalelor. Oricum, eram fericit fiindcă acolo aveam oarece intimitate.

Lăsând la o parte locațiile câtorva clădiri și mansarde dezafectate pe unde mi-am mai "cultivat" odihna, am mai putut dormi (noptile), vreme de peste un an în chiar biroușul în care lucrez, cel de la Muzeul Național al Literaturii Române. În acea perioadă, am avut aproape un program de exponat: 24 de ore din 24, inclusiv sâmbetele și duminicile. Norocul a fost că micuța încăpere mi-a putut fi utilă grație unui excedent de 9 centimetri, respectiv, cu atât depășește latura cea mare a biroului înălțimea mea de 1,85, astfel încât, lungindu-mi picioarele pe sub birou și strecurându-mi capul pe sub raftul inferior a policioarelor-biblioteca (încastrată în zidul din spate), mă puteam odihni. Ca să înțelegi mai bine configurația geometric umană a spațiului meu de muncă, aș putea spune, exagerând un pic – da' numa' un picuț! –, că dacă o femeie extrem de urâtă, o pocitanie, chiar, ar da buzna înăuntru, peste mine și ar reuși să și închidă ușa în spatele ei și să se așeze, ei, bine, peste vreo nouă luni m-aș vedea nevoit să-i plătesc pensie alimentară, pentru simplul motiv că nu s-ar putea așeza altundeva. Mda... Cel mai mult mi-am odihnit însă noptile la prietenul meu cel armenesc – vreme de doi ani –, care însă

nu dispunea acum (căci se mutase) decât de o singură odaie, ce-i drept, foarte spațioasă, cu două paturi. Coabitarea aceasta a fost dezastroasă, erodând puternic relația dintre noi și punând, în cele din urmă, capăt unei prietenii de peste 39 de ani, fiindcă a implicat contactul direct, fier pe fier până au început să sară scânteii.

Când nu mai ai deloc intimitate (iar aici nu mă refer doar la a mea, ci și la a lui), când vii "acasă" frânt, pentru a te odihni, și o găsești plină, explodând de alcooluri și zaiafet, când simți că nu mai ai cum spune ceea ce gândești, fiindcă vei fi poftit afară, când trebuie să tot zâmbești și atunci când îți cam vine să plângi, când trebuie să faci sluj și să înghiți toate mitocaniile și umilintele, nu mai ai cum rămâne tu însuși, nu mai poți spera în nici un echilibru – de fapt, nu mai poți spera nimic. Și atunci, se rupe ceva în tine și o iei pe tobogan la vale. Și nici nu te mai interesează unde vei ajunge, în ce smârc, în ce cocină, în ce balamuc. Pur și simplu nu mai vrei nimic, până și de visele frumoase ți-e teamă, nu mai faci nici un efort altul decât acela de a subzista, în virtutea unei inerții dictate de instinctul animalic de conservare. Mady Marin avea un vers despre starea asta, deși l-a îndulcit drăguța de ea, cu multă miere de albine, cât să poată trece de cenzura comunistă, de care a și reușit până la urmă să treacă: *E greu aici, sub cerul liber*. Este un vers pe care l-am chiar folosit/citat într-un poem de-al meu din *Liniștea*. Ei, cam asta voiam eu să spun cu acel "am fost mort" și, da, am fost mort vreme de cinci ani, înăuntru ultimilor nouă ani.

— **Ce face omul atunci când moare cum ai murit tu? Te întreb și eu cum întrebă un personaj din poezia ta: haide/omule!/mai scrie-mi și tu/despre tine./ce-ai mai făcut?**

— Păi, deh, ce să facă și el, mortul... Umblă fără de rost, de colo-colo, bea – cu foarte mult rost –, se bucură ca prostu' dacă-i spune cineva vreo vorbă bună, dacă-l înjuri, nici că-i pasă, a cam uitat de obiceiurile cele sănătoase ale civilizației, nu se mai tunde, nu se mai rade, băiță – mai rar, nu prea îi mai arde să-și mai schimbe îmbrăcămintea... Într-un cuvânt, nu-i prea mai pasă de cum arată, cum se prezintă, cum este privit, ce se vorbește și cum despre

el (cu căldură sau cu injurii), nu prea mai scoate sunete, darămite idei, se însingurează (fără să resimtă pic de singurătate, fiindcă-n el, în acele momente, este o lume-ntreagă) și de-abia atunci începe să și vorbească limpede, cu voce tare, sieși, dându-și dreptate asupra unei hotărâri sau alteia, sau, dimpotrivă, contrazicându-se, renunță la orice fel de planuri, cât de urgent-vitale ar fi, cu excepția țigărilor și băuturii, nu are somn dar nici timp pentru altceva, decât să-i crească mustața și unghiile. Aduce a boschetar, dar nu e, și asta fiindcă un boschetar nu are de unde să mai și aibă demnitate, pe când "mortii" de care vorbesc eu sunt înrudiți cu nebunii și, deci, extrem de demni – nu-i poți mitui cu nimic, cu absolut nimic, ca să iasă din "moartea/nebunia" lor. Mă gândesc că poezia este spațiul perfect pentru manifestarea demnității unui om, întrucât îți oferă o infinită libertate. Cei care nu o au și încearcă să păcălească mimând poezia, furând, de ici, de colo, copiind, se înșeală amarnic. Se vede, se simte cu ochiul liber, oricâte medalii, distincții și diplome or fi primit ei de pe la juriu sau autorități cu mâinile ocupate, buzunarele vesele sau cu buletine de identitate sau de vot indicând cumetria.

— **Ce minune te-a sculat din morți?**

— Întrucât, îți spuneam, că starea de eclipsă a simțurilor prin care am trecut și pe care ți-am descris-o mai înainte nu s-a consumat într-o singură perioadă, ci s-a tot repetat, pe parcursul mai multor intervale, ei bine, a fost nevoie de mai multe minuni... la să vedem... Mda... Cred că au fost... cinci. Prima a avut loc prin 2003, când mi-au căzut ochii pe un anunț dintr-o revistă literară. Așa am aflat despre un concurs de dramaturgie organizat de Theatrum Mundi în colaborare cu primăria municipiului București. Chestia asta m-a tentat din două motive. Cel mai important a fost că, pe atunci, aveam o groază de prieteni actori și regizori cu care petreceam destul de multă vreme împreună, iar când aveau vreo premieră, eram automat, invitat. După aceea urmau berile sau vinurile de rigoare și discuțiile. Așa am înțeles o sumedenie de lucruri despre fața nevăzută și dedesubturile teatrului și despre cum ar trebui să fie un rol după care să tânjească un actor, plus câte ceva despre scenaristică și scenografie. Asta m-a mobi-

lizat. M-am gândit să le fac prietenilor o bucurie sau... chiar mai multe. Pe de altă parte era provocarea. Nu mai scrisesem teatru; oare, mă voi arăta în stare? Așa încât m-am pus pe scris și la final, deși am avut parte de un balotaj nimicitor, alături de dramaturgi și oameni de teatru cu o imensă experiență peste mine, am împărțit premiile în mod egal, cu alți patru competitori. Așa mi-a apărut, tipărit, textul piesei *Și noi am fost în America* (Editura Palimpsest, 2004) care, ulterior, a avut parte și de o interpretare actoricească, în cadrul Clubului de Dramaturgie al USR, condus, pe atunci, de Mircea Ghițulescu, plus difuzarea înregistrării la Radio România Cultural.

După ce entuziasmul acestei izbânde s-a mai estompat și m-am confruntat iarăși cu bocancii realității înconjurătoare, după alte mutări locative, am intrat iar într-o perioadă de, hai să-i zicem, energie zero. Numai că, de aici, voi sări direct la "minunea" a patra, fiindcă este de aceeași sorginte și, în plus, "curge" în continuarea celei dintâi. Asta s-a întâmplat în 2006, când, ambiționat de faptul că deși bine primită de actori, regizori și de critica de specialitate, prima mea piesă de teatru nu văzuse "scândura" vreunei scene... Așa că m-am apucat și am mai scris două: *Colonia Graffiti* și *Jim, Jimi, Janis*. Le-am editat într-un singur op și au apărut, tustrele, în volumul *Colonia Graffiti/Working class, hero class* (Editura MLR, 2006) – nominalizat la premiile USR și, ulterior, ASB, fără a fi însă premiat, deși – cu riscul de a fi taxat drept paranoic, narcisic, egocentric, sau tra-la-la, afirm cu toată convingerea că volumul meu a fost cel mai bun la secțiunile de dramaturgie ale concursurilor aceluiași an. Nu am scris niciodată cu gândul la vreun premiu literar și singura concurență pe care mi-o asum integral este cea cu exigențele pe care singur mi le impun. În plus, valoarea premiilor literare de la noi este în deplină concordanță cu nivelul de trai, ceea ce e de înțeles și, cu atât mai ignobil mi s-ar părea gestul de a "trage la premii". Adică, ți-ai putea permite o masă bogată – ce-i drept, pentru meleagurile noastre mioritice – cu prietenii (ți-am spus deja că sunt bogat în ei), după care, "cur în cur și noapte bună": înapoi la starea primordială.

Numai că pe mine, atunci, în acel an, tare mă mai trăgea ața către Ungaria, fiindcă, la Festivalul Rock de la Szeged, urma să concerteze una din formațiile mele de inimă, trupa britanică Radiohead. În fine, așa a fost să fie... adică, să nu fie, decât o sărăcie lucie... melomană. În plus, și Radio România Cultural a montat urgent și difuzat o adaptare după piesa *Jim, Jimi, Janis*, nemaiostenindu-se să mă deranjeze ca să îmi ceară acordul sau, măcar, să mă invite la premieră – am aflat de asta întâmplător, de pe Internet, dintr-o postare anonimă a adaptării radiofonice pe site-ul... *Trilulilu*, în format mp3. De fapt, nici pentru înregistrările de poezie, pe care le-am tot făcut și au tot fost difuzate, ani în șir, crezi că m-a chemat cineva pe la casierie? Nici pomeneală! Păi, da! Ce atâtea drepturi de autor? Din moment ce pe la Copyro, al cărui membru fondator sunt, și de unde nimeni, niciodată, nu m-a chemat la vreo Adunare Generală, s-au tot făcut anchete, anul trecut, evidențiindu-se nereguli de-ți fac părul *punk & knup* în cap, ce pretenții să mai ai, ce atâtea drepturi de autor? Ce dracu': chiar nu mai suntem deloc, noi,

scriitorii, patrioți?! Așa încât, normal, după atâtea infuzii de real, iar am intrat în "bârlogul" meu, neștiut de nimeni și nici măcar de mine...

"Minunile" nr. 2 și nr. 5 (în ordine temporală, 2005, respectiv, 2011) mi-au fost provocate de impactul pe care l-au avut asupra existenței mele trei femei. Ba nu!: două femei și copila primeia. Deci, Nina și Alberta, mai întâi. Fluxul emoțional al acelei întâlniri – de fapt, re-întâlniri, fiindcă, cu Nina, mai fusesem împreună o vreme înainte de a o avea, ea, pe Alberta – s-a transformat în energia poetică care face obiectul poemelor cuprinse în secțiunea a doua a volumului cel nou – *ninalbertanina* – și nu numai; altele, ce-și au miezul în aceeași poveste, dar ulterioare ei, un fel de re-memorări și câteva *mail*-uri schimbate între noi pe parcursul a vreo trei ani, apărând fulgurent, și în cea de-a treia secțiune, intitulată *despre tu*. Cred că, despre nr. 2 am vorbit suficient; poezia nu are nevoie de explicitări. Se comunică sau nu, emoționează sau nu, își ajunge sieși sau nu. Iar despre experiența numărul cinci, destul de recentă, nu voi spune decât că ea se regăsește în volum sub forma unui singur, mai amplu, poem, structurat în 12 părți și purtând titlul *motanul casei – manual de utilizare*, plasat în penultima secțiune a cărții, denumită *insașabil instant instabil*. Acum, mă simt tentat să-ți fac o mărturisire, Robert, însumând ambele experiențe, ca pe niște povești care au același numitor comun: iubirea, îndrăgosteala.

Fiindcă, dacă tot m-ai întrebat despre minuni, ei, bine, cred că singurele și, cu adevărat, adevăratele minuni (miracole – parcă, ar suna, totuși, mai bine) care mi s-au întâmplat, sunt, de fapt, numai acestea două. Iar în acest punct, dacă ar fi aici, de față, Așod – armeanul, fostul meu prieten –, ar sări ca ars. Fiindcă, vezi, tu, cunoscându-mă de mult, fostul ăsta prieten al meu, și observând el cât de mult îmi plac mie femeile și cum le mai făceam eu curte, mă tot ironiza găsindu-mi și o poreclă care nu suna deloc bine și nici adevărată nu era, după care îmi accentua grav, că el, spre deosebire de mine, ar fi – vezi, Doamne! – de "modă veche". Dacă-l luam la 11 metri, ca să vedem cum stau, de fapt lucrurile, se prefăcea fie obosit, fie plictisit. I-am permis totuși să mi se adreseze cum mi se adresa, în virtutea prieteniei vechi care ne lega și a faptului că, intuiam eu, nu ar spune-o cu otravă. Așa și era, însă, tot rău am făcut că i-am permis – aveam să realizez asta mai târziu, numai că mult prea târziu. Fiindcă, nici din prietenie, sau din dragoste frățească n-o făcea; o făcea ca să pozeze el în superman, să se "dea rotund", prin faptul că își aroga o înălțime spirituală pe care, în realitate, n-o avea și nici nu ar fi avut de unde s-o scoată, dar și-o confecționa, meticulos, muncitorește, pas cu pas, persiflându-mă pe mine, de față cu terți, ca și cum ar fi avut vreun ascendent în fața mea... Mă rog, cam atât despre foști.

Dar, să revin. Întotdeauna am fost fascinat de femei și le-am iubit. Întotdeauna au însemnat foarte mult pentru mine; nu cel mai mult, dar foarte – fiindcă, pe mine, cultul prieteniei este cel care, primordial, mă guvernează. Poate părea o blasfemie, însă, cel mai adesea, îl simt pe Dumnezeu prin femeie. Și mai exact: exclusiv – prin femeie. Și, în afară de acest important amănunt, care, totuși, face din mine ceea

ce sunt, ei, bine, consider că starea naturală a oricărui mare artist este să iubească, să fie veșnic îndrăgostit. În clipa în care nu ar mai fi capabil să se dăruiască prin iubire, va urma, implacabilă, plafonarea, travaliul orb al autocopierii și pastişării, și, inevitabil, pensionada... – care, în sensul la care mă refer, n-are nici o legătură cu vârsta fizică; se poate întâmpla și la 18, și la 20 și la 24 de ani, dar și la 95.

Ar mai fi și "minunea" nr. 3, însă, după ce am spus ce am spus mai 'nainte, nu prea mai am combustibil pentru ea. Totuși, ca să nu las loc eventualelor speculații răutăcioase din partea unora, iată, mă conformez, însă am s-o fac laconic, limitând-o astfel la "greutatea" pe care și cred, în acest moment, că o merită acea "gură de oxigen" care a reușit atunci, în primăvara lui 2006, să mă resusciteze la "viață". Ca unul care nu a depășit granițele țării decât de trei ori (și acelea, pe cont propriu) și cam ici-șă (geografic, glumind, la "nici două aruncături de praștie"), iaca "minune": invitație festival internațional poezie Albania, Durres, oareșcum, Adriatică, câștigat diplomă cetățean de onoare oraș, ales unanimitate în comitetul de organizare și jurizare, membru plin, simțit bine, grație prieten albanez de origine, da' și cetățean român și mare-mare prozator româno-albanez, Ardian Kuciuk, Dumnezeu să-i dea sănătate și-un înger isteț, pe stilou – că, de scriam "pix", tare ar fi sărit tavanul pretinut meu Sava Stoianov, sârb de meserie și sculptor prin vocație, că iel, care nu prea știe sărbește, da' nici cu româna nu se "omooară", știe, în schimb, fff bine bucureștenește, așa că, prin "pix", iel pricepe doar *acel* sens conotativ, ceea ce-l face impulsiv și roș, precum un instinctor de incendii gata să împrăște spumă: "Cum, bai!!! Boule! Adică tu-ți permiți poezie cu... pixu!!! Las', c-o să vezi tu, legumi-cultură! Ig-ni-fu-gu-lee!!!"

– **Cruntă mai e băutura/ dar nici eu nu-s mai blând, scrii într-un poem din Liniștea de dinaintea liniștii. Pe unde e granița la care alcoolul se transformă în poezie? Ce alambicuri rafinează tăria din pahare și o toarnă, în versuri, pe hârtia de scris?**

– Soyons sérieux, my friend franglez: din alcool nu are cum ieși poezie. Cel mult, oarece fosforescențe, tușe și mici scânteioare, care ar prinde ele bine dacă nu te-ai lăcomi la "încă una" și dacă le-ai ține minte și le-ai continua "pe trezie". La începuturile încercărilor mele, "Când eram mai tânăr și la trup curat", eram chiar foarte pătruns de

puterea poetică a alcoolului, așa că am tot încercat, dând în toate patru gropi din cele trei existente. Se lăsa noaptea de după câte o băută de pomină, mă așterneam pe scris, de săreau scânteii din pix, iar textele alea, până să adorm, mi se păreau a fi ouă de aur de struț într-un cuib de aur de vultur semet, mărturie veșnică ale geniului care eram... Mă trezeam apoi dimineața, mă repezeam ca un uliu la hârtoage, le parcurgeam cu înfrigurare, după care, sub dușul rece al datoriei lucide, umpleam coșul de gunoi cu ghemotoace. Cât despre acea "graniță la care alcoolul s-ar putea transforma în poezie" – am reformulat-o puțin –, am să spun că acea graniță ar putea exista, însă numai *dupe* (beție) sau, încă și mai exact: pe trezie. În plus, ar mai trebui îndeplinite două condiții, și anume, ca în decursul acelei întâmplări bahice să se fi produs fapte memorabile și, în plus, spiritul poetului să fi fost treaz. Fiindcă, nu poate ieși poezie chiar din orice; cât despre poet... păi, ce este poetul? Eu, cel puțin, cred că nu-i decât un individ care vede lucruri, mici gesturi, sinonimii, discrepanțe, nuanțe etc. pe care majoritatea celorlalți, aflați în același perimetru cu el nu le văd. Și, totodată, el este cel care poate pune în valoare rezultatul acestor invizibilități, într-o coerență perfectă și matematic exactă, exprimând expresiv inefabilul acelor trăiri. Cam așa văd eu că ar cam sta lucrurile în binomul alcool-poezie.

– **Fiecare avem câte-o spaimă care, din când în când, se activează. Doar cei curajoși și le recunosc. Care e spaima ta, Paul?**

– Păi, Robert, dac-ar fi să-ți întorc întrebarea – fiindcă te tot văd, de o vreme, privindu-ți ceasul –, presupun că una din spaimile tale recente fu chiar interviul ăsta cu mine, care nu se mai termină, întrucât preopinentul, adică *je*, tot turuie și turuie și nu se mai oprește. Păi, dracu' te pusă, măi Robert, să faci interviu cu un tip nevorbit de vreo nouă ani?

Cât despre mine, cred că, deoarece nu prea am talent de sinucigaș, singura spaimă care-mi rămâne (că, vezi, tu, așa e și drept să se-ntâmpale: la oamenii săraci, spaima puține), ar fi aia să nu mă scrântesc. Ori, să nu pățesc vreun accident care să mă lase legumă, că n-aș vrea să fac deranj prin juru' meu. Cam atât. Și-ți mulțumesc că mi-ai dat ocazia să mă răcoresc. Ave!

Interviu realizat de
ROBERT ȘERBAN

CICATRIZĂRI

DANIELA MAGIARU

Volumul *Liniștea de dinaintea liniștei* este structurat în opt părți: *vizuina incertă; ninalbertina; despre tu; semn de carte; semn de pământ; văraiu – în șapte culori sepia; insașiabil, instant, instabil; mi-am dorit să rostesc un poem / pentru surzi / și l-am rostit*. Măsurile sunt inegale, construite când cu imagini extrem de plastice, când cu tonalități neutru-obiective, dar și cu alunecări într-un stil frust, ce nu face întotdeauna un favor întregului. Citim pagini în care se adună teme solide, scrise într-un limbaj generos, cu care poetul jonglează ușor, în treceri impresionante de la brutal la suav, de la candid la violent, de la vizual la ludic sau basm. Poeziile care se joacă naiv, copilărește au un farmec aparte: "se făcuse destul de târziu / și – lucru știut – / poveștile mici trebuie să meargă la culcare." sau "alberta e o corcodușă cu ochi / alberta e o bătrânică sfătoasă // alberta stă în casă când plouă / și desenează mirese galbene cu pistrii oranj" Pe de altă parte, uneori, jocurile sunt supralicitate (de pildă, titlul unei poezii e: *nina / alberta de dincolo / și un bucurești micuț din la mancha / e-pistolă e-mail e-fe-mer*).

Raportările la ceilalți stau sub imperiul diluărilor temporale, cromatice sau fizice – de pildă în schițarea portretului mamei sau tatălui. Atributele care însoțesc ființa sunt: morfina, verdele și roșul, vremurile apuse – o întoarcere spre trecut, o rememorare cu rol ordonator. Dar și sub cel al neputinței: mimarea că ne putem asuma un sfârșit mereu amânat și degradat: "ce poate fi mai rău / decât să ni se facă milă / de cei pe care-i iubim / ce poate fi mai trist / decât să îți un pix în mână / ca și când ai putea continua?"

Dragostea este una dintre temele centrale ale cărții; sentimentul este analizat, urmărit în toate prefacerile ei, cu încercări de definire ne-convențională: "iubirea noastră – ca un muncitor / intrat în grevă / cu un ochi vânăt", spectaculos în descrierea îndrăgostirii: "tu ești o bucurie a respirației. / miroși ca o pădure / nedusă la biserică [...] nici eu nu mai seamănă a muritor // dumnezeu să mă aibă în pază." (*coup de foudre*). Relația poate deveni elegant arcuită (chiar dacă ușor clișeistică); ea: "o făptură atât de abstras aeriană / semănând cu un stradivarius pe două picioare / atunci când trece ea înmărmurind și cântec / în piața amzei / fără a băga de seamă / arcușul / care sunt" (*nina și vreo trei / cuburi de gheață*).

Schimbările și trecerea timpului nu atenuează iubirea, dublată de imposibilitatea de a înțelege atât miracolul cât și căderea în uitare: "azi / încă mai e lună plină; / mâine-poimâine / va exploda și liliacul; / apoi vor înnebuni teii / târându-ne pe străzi fără nume. / iată de ce mai reușesc / să respir / ca și cum nu m-ar durea / aerul / ca și cum tu / ai fi aceeași / cu cea care / caldă și dumnezeiască / (caldă și dumnezeiască) / mi s-a întins sub osul frunții / și mi-a șoptit

/ ștregărește / că să înnebunesc și eu puțin.". Deseori scenariul se consumă în terenul ipoteticului, al prezumției de fericire, dar, inima e cea care se întoarce la "hibernare", cea căreia nu i se permite să palpate. Uneori, între un gest și altul se instaurează gânduri ce pot întemeia o lume; gândurile se adâncesc într-o încercare de cunoaștere, ce e pusă între paranteze, între o aplecare și un zâmbet (*periscop*).

Depărtarea, însă, rănește sufletul, neputința atrage agonizarea, rănilor nu aparțin numai sufletului, ci se imprimă și pe trup și singura posibilitate rămasă e de a trăi durerea. Timpul și distanța nu vindecă, ci adâncesc dorul: "noapte – / și carnea ta pâlâind în depărtare / ca un semn binecuvântat / degeaba le spun ochilor să nu-și creadă / degeaba le ordon picioarelor să nu se miște // [...] dimineață – / și o cicatrice proaspătă / care îmi retează somnul. / carnea ta / din ce în ce mai invizibilă / sângele meu / din ce în ce mai greu // și încă o zi în care am să presar // sare." (*negru umed*). Separarea și impasibilul timp nu fac decât să confirme că inima, "trădătoare" continuă să bată, să mențină corpul în viață, în lipsa iubitei cu pielea "albă / ca un cinematograf / al uitării de sine" (*culoarea roșie a nopții, parfumul care îți umblă / la creier*).

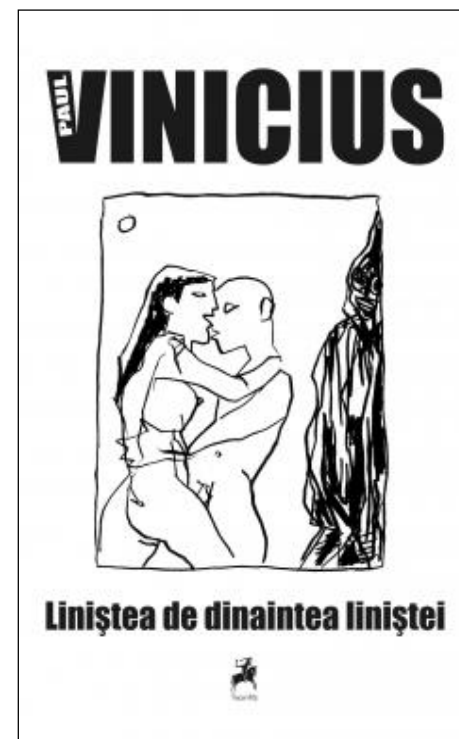
Trăirea e o suită de stări dilatate: "mi-am dus tristețea la munte", "noaptea ni se strecurase pe sub cămăși / și ni se tolănise pe inimi / cuvintele aveau parfum de prună / iar cerul – nici o stea". Existența în sine e pusă sub semnul norocului, un tip de loterie care pare că nu are nimic de-a face cu intensitatea sau profunzimea sentimentelor: "fiindcă numai norocul / sau / dacă nu / marele ghinion / pot da sens unei zile / restul nefiind decât praful / care nu va face să răsună / vreo tobă". Chiar și Dumnezeu ajunge o chestiune de rezolvat la sorți, de stabilit la 6 din 49, într-o dimineață mahmură (*o dimineață în căutarea lui d*). Viața se trăiește în extreme, când cu exces: "luam eu viața în mâini / și zdronc! / cu ea de pământ", când cu prudență exagerată: "acum o port cu mare / cu foarte mare / grijă / ca pe o mireasă șubredă / și uite / că tot curge nisip prin ea". Indiferent de perspectivă, nisipul măsoară nestingherit trecerea luștrilor.

Cert este că în acest trai, e nevoie de un proces de sortare, sau chiar de curățare: "a fost musai / să bag puțintel aspiratorul / prin propria viață // am găsit acolo / (în sacul cu murdării) / nenumărate statui ale lenii / prieteni cam șifonați / și femei penticostalo-fatale". Cu toate acestea, murdăria lumii devine la propriu un angajament visceral, într-o acumulare de straturi succesive adipoase. Nimic nu scapă ochiului ce scrutează, ca printr-o lupă rotofeie: *unsoarea dimineții, untura ziarelor, grăsimile proștilor, burțile miniștrilor, șuncile șefului de haltă, osânza nevastei, progeneritura – animăluș durdului, slana porcului, găinile*

cu grăsimi și târțițe grase, râmele pleznind de bunăstare, solzii mucilaginoși ai peștilor, zborul gras al libelulelor, cântecele grase ale greierilor, grăsimea grăsimilor. Universul pare o pată mare unsuroasă, stătută, bălțită. Neodihna se insinuează treptat, moartea e mereu umbră nedezipită de ființă. Tonul are gravitate, e apăsat, apar în poezii somnul, oboseala, sfârșitul zilei, al vieții, al secolului, moartea, cimitirul și liniștea.

Pregnanța titlurilor e vădită, chiar dacă acestea rămân câteodată doar simple cârlige pentru a capta ochiul cititorului: *o noapte ca un picasso / falsificat; și-acum mi se mai lungă / mai mult decât groasă* (care pare mai degrabă poanta unei glume, efectul de *Spoonerism* sau de *word salad*). Parțial, ele sunt micro-povești în sine, constituindu-se în părți separate de poemele pe care ar trebui să le reprezinte. Ca modalitate de construcție, uneori versurile se bazează pe retenție și cumul, dând senzația de supra-aglomerare, dar și de familiaritate: *albertatatanganikacanguri / (carte de colorat pentru alberta); discurs împotriva împrejurului deasupra și dedesubtului / acestei pete / pe acest creier (cântec patriotic); cui n-o să-i convină / să se arunce din mers / eu am pornit*.

Liniștea de dinaintea liniștei are aerul unui clasor de sentimente și stări, unele vii,

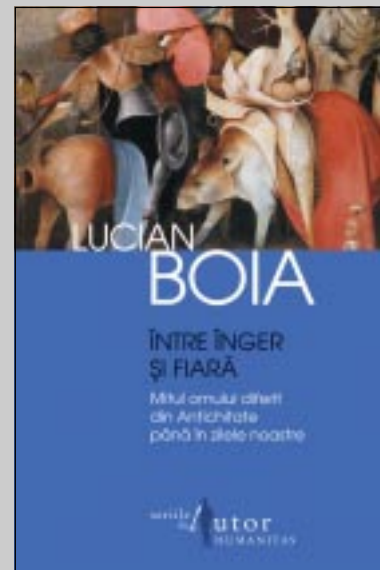
PAUL VINICIUS
Liniștea de dinaintea liniștei
Ed. Tracus Arte, 2011

altele sângerânde, unele prăfuite, altele apăsătoare. Ochiul care le descrie, obiectiv sau subiectiv le redă ironic sau irenic, răsfoind în intimitate filele unei existențe aproape (ne)obișnuite.

CU ÎNDRĂZNEALĂ, DESPRE OMUL DIFERIT

GABRIELA PANU

Reeditată la editura Humanitas, cartea istoricului Lucian Boia propune cititorului interesat o incursiune originală în vastul domeniu al imaginarului colectiv. Remarcabilă ca structură ideatică și atent documentată lucrarea reprezintă un adevărat inventar al unei realități alternative, în care făpturile și fenomenele miraculoase abundă, iar legile naturii se relativizează. Fascinația paranormalului și logica alterității au generat de-a lungul timpului în rândul diferitelor societăți adevărate mecanisme de reprezentare și autoreprezentare. Iar transformarea acestor elemente în structuri de gândire a marcat semnificativ cursul istoriei în măsura în care distincții de tipul civilizat vs. sălbatic sau pur vs. degenerat, au servit construcției discursive a modernității sau, în unele cazuri, fundamentării limbajelor politice de tip totalitar. Deși îndrăzneală ca abordare (prin prisma limitelor temporale), lucrarea

lui Boia reușește să surprindă și să redea cronologic profilul simbolistic al diferitelor perioade istorice. Sirenele, tritonii, blemii, cinocefalii sau alte făpturi antropomorfe au populat constant imaginarul colectiv, devenind adesea subiecte în abordări mai mult sau mai puțin savante, din care nu puteau lipsi filosofia, literatura sau științele exacte.

De pildă, în vremea Renașterii, Paracelsus tratează subiectul "omului diferit" prin raportarea la făpturi fantastice precum piticii sau zânele. După marile descoperiri geografice, problematica definirii altor grupuri etnice (ex. negrii) și-a găsit soluția facilă în reprezentările ierarhizate ale ființelor umane. Astfel, locuitorii continentului negru erau considerați mai apropiați de primat decât de tipul omului alb "civilizat". Imaginea celui alt, a omului diferit, este de cele mai multe ori una negativă. Ea preia și accentuează ipostazele cu impact ridicat ale alterității: monstru, sălbatic, degenerat, impur. Deviația de la etalonul social s-a bucurat așadar de o gamă largă de reprezentări, fiecare dintre ele având propriile filiere de dezvoltare. În epoca modernă, chiar dacă toleranța și rațiunea demistificatoare încep să câștige teren, imaginarul și formele sale radicale evoluează intrând în faza condiționărilor și potențării ideologiei. Mitul omului diferit, indiferent de reprezentările sale din Antichitate până în zilele noastre, reprezintă o caracteristică esențială a oricărui profil societal și o constantă a spiritului uman creator.

Lucian Boia, Între înger și fiară. Mitul omului diferit din Antichitate până în zilele noastre, București, Humanitas 2011, 258 pag.

LE CHIFFRE VINE LA BRAȘOV

ALEXANDRU BUDAC

Când mă apuc de o treabă sau când trebuie să iau o decizie, dacă dau un examen, fac o nouă cunoștință sau plec în vacanță mă aștept întotdeauna la tot ce poate fi mai rău, iau în considerare în primul rând catastrofa, eșecul, penibilul. Așa, nu risc niciodată să mă aleg cu o dezamăgire. Viziunile mele negre întrein de fapt cel mai curat optimism cu putință. Nimic nu mă doboară, întrucât îmi cultiv zilnic micile expectative apocaliptice și, cum cele mai multe nu se împlinesc, mă duc zen la culcare.

De când scriu cronică literară în *Orizont* m-am străduit să scap de acest tabiet. Mai ales dacă-mi cade în mâini volumul unui debutant, încerc să alung sentimentul de lehamite care mă împunge odată ce-am zărit titlul, căutând eventuale delicii. Pentru un critic literar din România debutanții sunt aidoma copiilor: numai în ei îți poți pune speranța că viitorul va arăta bine. Din nefericire, suspiciunile inițiale mi se confirmă în majoritatea cazurilor. Simt tot mai acut efectele nocive ale recenzării cărților proaste (fie de debut, fie al nu știu câteia rebuț), o activitate absolut toxică pentru minte. Am obosit și nu-mi iese din cap ideea că-mi pierd vremea. În opinia mea, nici un critic onest și pasionat de munca lui n-ar trebui să găsească satisfacție în cronică demolatoare, chit că, se știe, invectiva e spornică. Execuția sumară în presă te face iute remarcat, iar românii se bucură mult mai tare dacă trași în țepă un rețut decât dacă le împărtășești entuziaști o reușită. Ar fi însă meschin și prostesc să consideri că în asta constă finalitatea. Politica revistelor culturale îți cere să întâmpini noutățile, mereu noutățile, și, într-adevăr, ele nu conțin decât curgă. Faptul că Internetul oferă atâtea posibilități de a te produce în scris unde-ți vine ar fi trebuit să purifice nițel piața de carte. Aș! Grafomanilor nu le ajung blogurile, forumurile și rețelele de socializare. Își doresc măcar un dram de posteritate cu patru coperte. Între timp criticul se consolează practicând sportul numit, vag oximoronic, "jurnalism cultural".

În numărul pe iulie-august 2011 al revistei de cinema *Positif*, Michel Ciment (directorul revistei și președintele FIPRESCI, printre altele) a semnat un editorial teribil de amar, unde povestește cum el și colegii săi de redacție nu mai au parte de invitații la vizionările de presă, întrucât sunt *critici*, iar articolele lor cică ar strica pușculița producătorilor. Astfel, redactorii de la *Positif*, cea mai elitistă publicație de cinema, se văd adesea nevoiți să-și scrie cronicile cu întârziere, după lansarea filmelor în săli. Articolul lui Ciment și concedierea seniorului J. Hoberman de la *The Village Voice*, la începutul acestui an, m-au făcut să realizez că în cinematografie (deh, artă mai tânără!) a demarat puternic un proces care în lumea literară a fost de mult dus la îndeplinire: marginalizarea și ridiculizarea incomodului critic. Opțiunilor nuanțate, nevoii de ierarhizare și, de altfel, oricărei tendințe ce se împotrivesc nivelării valorilor li se pun călușul politic, zgarda publicitară, iar apoi li se pictează surâsul letal al Jokerului: *Why so serious?* Criticul devine un paria în Edenul mercantilor profetizat de Andy Warhol ("*Good business is the best art.*") sau, în cel mai fericit caz, se poate bucura de drepturile unei ciudățenii tolerabile atâtea vreme cât se subordonează cuminte agenților de relații publice – acele persoane politicoase care mă solicită și pe mine uneori să lansez ori să scriu despre cărți încă necitite (fără să se gândească o clipă că aș putea considera nepromovabile volumele cu pricina). Îi refuz la fel de amabil.

Așadar, n-am deschis romanul lui Bogdan Coșa în cea mai bună dispoziție. *Poker* mi-a atras atenția de la apariția sa de anul trecut, în primul rând datorită copertei simpatice,

dar și pentru că, sub titlu, autorul era menționat drept câștigător al Concursului de Debut al Editurii Cartea Românească, ediția 2010. Am mai citit în trecut câștigători ai acestui concurs, așa că-mi pot justifica ezitarea. Cum cartea despre care îmi propusesem să scriu luna aceasta n-a ajuns și prin Timișoara, am luat în ultimul moment romanul tânărului brașovean. Soluția de urgență s-a dovedit o surpriză.

Am descoperit un scriitor talentat și o poveste *trendy*, cu un subiect nu tocmai convențional în peisajul nostru literar. Pe Bogdan Coșa nu-l preocupă prețiozitățile stilistice, deși atenția acordată formei îl recomandă drept un prozator aproape copt. Primează ritmul, structura de *action*, flexarea nervoasă a mușchilor. Autorul știe că oferta lui literară e pasabilă și dă cu tupeu semne că tocmai în formula deja încercată se va descurca mai bine decât alții. *Fast food* cu virtuți BIO. Servești repede, te simți bine. Simplitatea nu e la îndemâna oricui, iar în cazul său absența complicațiilor sentențioase îi garantează cititorului o plăcere elementară, ce nu trebuie subevaluată: vrei să mergi mai departe în viteză, întorcând paginile fără să te oprești. M-au impresionat dialogurile. Lui Coșa îi reușește de minune ceea ce unora dintre scriitorii noștri supertraduși și plimbați prin străinătate nu le iese: exprimarea naturală a personajelor.

Naratorul, un student dintr-o familie cu tot soiul de probleme, a învățat să trăiască (pe picior mare) din poker. Participă și la înfruntări directe, la masă, dar preferă jocul virtual. Alături de prietenii săi – Matei (o beizadea de încredere), Mișu (cam alcoolic), Para (un basarabean limbut) – speculează breșe în sistemul *online* și, abili ca niște *hackers*, rulează sume ale căror cifre ți-e și teamă să le pronunți. Într-o zi, Dragoș, fratele lui Mișu, dispare fără urmă din Brașov golind un cont frumuseț. Băieții încep să-l caute, însă chiar din prima seară snopesc în bătaie un trișor la o masă de poker dintr-o pensiune. Mișcare proastă, deoarece tipul respectiv lucra pentru Ianis, un interlop sârb fără simțul umorului. Cum tatăl lui Matei are prea multe relații ca să riște să-l aranjeze pe junior prin *full contact*, sârbul și mardeiașii lui vin după student. Andreea, *bad girl* cu personalitate, capabilă să le facă față la masa de joc (și nu numai) tuturor acestor băieți duri, îi oferă soluția salvatoare și un bonus plăcut.

Bogdan Coșa respectă o regulă de aur: scrie despre ce știe el mai bine, despre o lume cu care e familiarizat (autorul se recomandă el însuși drept un *gambler* împătimit). Nu-mi place termenul "autoficțiune" (iar pe cel de "egoproză" îl detest). Sună nefiresc și pleonastic. Până la urmă, orice ficțiune e "auto" într-o măsură mai mare sau mai mică, depinde de autor în ce fel și cu ce scop folosește imaginativ detaliul biografic. Coșa nu se zgârcește când vine vorba de informații tehnice privitoare la joc, reguli, mize. Afectările de *connaissance* îl atrag cu siguranță și pe profesionist, și pe un profan ca mine. Nu m-am dat niciodată în vânt după jocurile de cărți, drept consecință am rămas la nivel de creșă (chems și șeptică). Am avut însă în facultate un coleg pariș și pasionat de bridge, participa chiar la diverse campionate, un tip special, fascinant. Îmi plăcea să-l ascult când vorbea despre preocupările lui, atât de diferite de ale mele. Am citit paginile din roman dedicate inițiatilor cu gândul la amicul meu de demult, dar și la o scenă memorabilă din *Casino Royale*, când Bond (James Bond) îl înfruntă pe maleficul Le Chiffre, tipul cu ochiul sângieru, magistral interpretat de Mads Mikkelsen. Cred că lui Le Chiffre i-ar fi plăcut romanul lui Coșa.

Tânărul autor – insist, având în vedere

că s-a născut în 1989 – are grijă să bifeze ingredientele indispensabile rețetei: blazare, ceva sex, reflecții *macho* asupra complicațiilor aduse de femeii în viața bărbatului liber (și poet, pe deasupra), o diatribă la adresa consumerismului, ciupirea corzilor sociale, o trecere în revistă a diverselor dependențe (de jocul de cărți, de jocuri de noroc, de alcool, de droguri), retorica argotică. E priceput însă în a alege contextul menit să justifice atitudinile eroilor săi și evită vulgaritatea senzaționalistă, soluția narativă ieftină și teza gălăgioasă. Practic, dinamismul romanului *Poker* se (și te) ține până la sfârșit grație manierei firești în care Bogdan Coșa își lasă personajele să se întâlnească și să se miște între cafenele, între Brașov și București, între o locuință și alta. Situațiile statice sunt efemere. Autorul nu ne îngăduie să uităm că urmărim aventurile unor *gamblers* aparținând generației motorizate. Nu doar branșarea la rețelele este indispensabilă (un server capricios ori un telefon închis echivalează cu o catastrofă), ci și automobilul. Protagonistii sar din mașină în mașină, se înlocuiesc unul pe altul la volan, dorm pe scaunul din dreapta, evadează din spații urbane periculoase la ceas de noapte, ajung pe iahturi. Momentul de introspecție și puseul meditativ nu-și au locul decât între schimbarea vitezelor sau la câte un *after sex*. De pildă, în capitoul intitulat "DN1", naratorul și Andreea călătoresc spre capitală. După o discuție nostimă despre pericolele produselor *junk food* asupra corpului feminin, Andreea adoarme, așa că fugarul are răgazul, hipnotizat de panglica nesfârșită a șoselei și muzica de bord dată în surdina, să-și revizuiască situația sentimentală. Soluția facilă a descrierii peisajului de dincolo de parbriz nu-l tentează pe Coșa. În locul ei, ne îngăduie să simțim timpul desfășurându-se pe măsură ce gândurile studentului îndrăgostit hoinăresc prin trecut. Terbilist, furios, grăbit, *Poker* m-a captivat pentru că autorul a optat des inteligent.

Dacă dispariția lui Dragoș și amenințarea nevăzută a sârbului furios lansează acțiunea în linie dreaptă, după logica "un necaz nu vine niciodată singur", tipică literaturii și filmelor cu interlopi (motto-ul romanului ne trimite la *Goodfellas* de Scorsese), povestea de dragoste, aparent secundară, va schimba banda

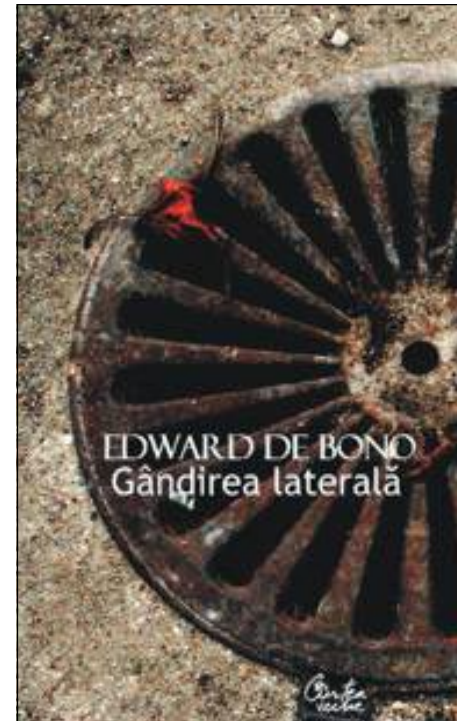

narativă. Protagonistul se regăsește captiv între două iubiri: imprezvizibila, sensibilă, snoaba Ada, descrisă cu tandrețe și umor ("Îți plăceau Kant, Heidegger și Dan Puric."), și Andreea, corporatistă independentă, dezinhibată, ușor cinică, irezistibilă. Faptul că romanul se încheie odată cu ieșirea din această dilemă, și nu cu o rezolvare previzibilă a conflictului masculin, mă face să mai adaug o stelută la calificativ.

Am sesizat o oarecare neglijență stilistică și, mai ales, un abuz de pronumele și adjectivele demonstrative. Bogdan Coșa are o ureche remarcabilă pentru oralitate, dar în secțiunile descriptive și în cele introspectiv-repetitive "asta"/"ăsta" enervează: "N-am înțeles niciodată de unde vine fobia asta, [...], am încercat să mă documentez, să văd ce-aș putea face să nu mai pățesc asta. [...] Mi-e rușine să merg la un medic, la un psiholog, să vorbesc despre asta. [...]" Și tot așa, la pagina 135, dar nu numai, din păcate. Frazele vioaie, câteodată impură.

Sper că voi mai auzi de scriitorul brașovean – îl văd, peste ani, cel puțin ca pe un Ray Loriga autohton – și, de asemenea, nădăjduiesc că va învăța să speculeze mizele literaturii la fel de bine ca pe acelea din poker.

NOU la CURTEA VECHE

CE AM FOST ȘI CE-AM AJUNS (I) CE-AI VRUT SĂ FII (ÎN COPILĂRIE) ȘI CE AI AJUNS (LA MATURITATE).

LIVIU PETRU BERCEA

De obicei, există o distanță uriașă între ce vrem să devenim ("să ne facem") – astea-s visurile copilăriei, oricine le poate avea – și ce ajungem la maturitate (unii, la bătrânețe, ajung și altcumva decât la maturitate). De aceea nu-mi prea vine a crede că, dacă un copil de cinci ani se visează președintele României, el va ajunge cu adevărat la Cotroceni. Poate, dar mai probabil ca vizitator sau ca soldat de gardă...

Eu am avut neșansa de a nu ști să (mă) visez, când am fost copil. A visa e o consolare posibilă când nu poți realiza ceva, ceea ce vrei.

Să revin. Nu aveam idealuri, eram timid, ascultător, învățam bine și (mai ales) tot ce ni se cerea la școală (inclusiv limba rusă, care, surprinzător, îmi intra în cap mai abtirit ca matematica. Să fi avut, plecând de la această ușurătate în a asimila rusa, niscai tendințe tiranice pe atunci? Nu mi le amintesc.) Pe la 10 – 11 ani am descoperit (cum de ajunsese într-o casă de la țară?) un volumaș de poezii. Se chema **Flori de mucigai** de Tudor Arghezi și am regretat o viață că s-a pierdut, nu mai știu cum. Am fost șocat de limbajul poemelor (ce știam eu atunci de "estetica urâtului"?) și am încercat să scriu și eu câteva texte asemănătoare, pe care nu le pot reproduce (deși le mai știu și acum!), fiindcă mi-e rușine de ce îmi putea mintea pe atunci. Nu știam cum se tipăresc cărțile, dar mite **cum** se scriu; credeam că poți scrie orice și îți se tipărește.

Mai târziu, împins de la spate de profesorul de matematică, un om dur și ambițios, dar și fiind eu ascultător, am crezut că mă voi îndrepta înspre partea "reală" a unor viitoare studii. N-a fost să fie nici asta, pentru că elanul didactic al profesoarei de matematică din liceul meu timișorean, mi-a tăiat puținele disponibilități pentru matematică. Elanul meu era mai domol (de ardelean), iar ea ne preda într-un chip imposibil pentru gândirea mea: avea obiceiul să scrie cu mâna dreaptă demonstrația sau exercițiul și aproape concomitent ștergea cu stânga (în care ținea permanent un burete) tot ce scria, așa că, dacă nu copiam de pe tablă rapid, nu mai știam nimic. Ca atare, am abandonat ideea de a mai asimila ceva matematică și ne-am chinuit reciproc (doamna profesoară și cu mine), până când, spre dezamăgirea unora, m-am îndreptat definitiv spre "umanioare".

N-am crezut niciodată că la maturitate voi fi profesor universitar (în copilărie nu auzisem de așa ceva) sau că voi ajunge să scriu. Mă rog... a fost să fie (de obicei spunem "N-a fost să fie", vezi *supra*). Partea asta, a diferenței (de obicei) dintre ceea ce vrei (eventual) și rezultatul concret, are și un aspect mai...haios. Părinții mei aveau alte valori decât cele pe care le-am acceptat eu la maturitate. A fi profesor nu însemna, bănește, mare lucru, așa că în primul meu an la catedră (eram la școala din Moravița) – cu un salariu, totuși, mai mare decât al "debutanților" de azi – mama mi-a spus cu un reproș abia ascuns: "Nu puteai și tu, dragu' mamei, să te faci vreun doctor, ori bărem un inginer?". Toți cei numiți mai înainte aveau venituri care ar fi mulțumit-o. M-am bucurat că n-a zis și "milițian", pentru că era un individ de felul ăsta la noi în sat care o ducea ca-n sânul lui Avram.

Așa, vorba lui Creangă: "Nici frumos până la douăzeci de ani, nici cuminte până la treizeci și nici bogat până la patruzeci nu m-am făcut. Dar și sărac ca în anul acesta, ca în anul trecut și ca de când sunt, niciodată n-am fost".

IOANA CISTELECAN

Prima strigare a fost: gimnastă. Cam prin clasele I-IV fantazam în epistolele expediate unei verișoare de la țară despre competiții de tot soiul și mă inventam ca un star în

devenire; când am simțit că prea îngroșasem gluma, mi-am ucis viitorul strălucit de sportivă printr-o accidentare brutală în timpul unei execuții la paralele, parcă. A doua strigare: vorba gizei mele de 2 ani, "atrică", adică actriță. Moștenisem oarece talent dramatic de la maică-mea și la școală fusesem înnoobilată cu rangul de recitatoare scoasă la înaintare pe la mai toate serbările și sindrofiile îndochinate și găunoase ale vechiului regim; îmi câștigasem un soi de popularitate în această ipostază, dar mai și conștientizam faptul că look-ul nu mi-e defel spectaculos, că nu mă înscriu în parametrii unei frumuseți, așa că m-am vindecat și de această fabulație în cele din urmă. (Și oricum nu doream să repet gustul amar al experienței mamei mele, care vizitată de aceeași vocație a fost dusă în prealabil spre examinare unei actrițe din Oradea; aceasta, în loc să-i măsoare și să-i aprecieze repertoriul pregătit, i-a controlat dantura și – pare-mi-se – picioarele...)

În gimnaziu disprețuiam orele de literatură română, fiindcă avusesem neșansa de a da peste o profesoară (extrem de bine cotate pe piață, de altfel) ce nu numai că obișnuia să dicteze pagini nesfârșite de comentarii, dar la evaluare nu-ți permitea nici măcar să-i înlocuiești vreun cuvânt rostit de ea cu un sinonim și te taxa ca atare. Îmi amintesc cât de debusolată eram și cum declaram veninoasă că, dacă asta înseamnă literatură, să înveți pe de rost aiurea, eu n-am nici o treabă cu ea.

Vă pot spune ce nu mi-am dorit niciodată să prestez: nici în pragul absolvirii facultății nu am acceptat perspectiva unei înrolări în sistemul de învățământ, fie el preuniversitar, fie el academic. Mă vedeam scăldată într-o aură boemo-comfortabilă, atașată unei redacții literare - dacă tot prinsesem gustul acestei îndeletniciri la Echinoc -, copilăind la infinit cu și printre optzeciștii dragi și familiari mie. Și iată-mă lector universitar, cumulând puncte pentru fișa de autoevaluare și participând de voie-de nevoie la conferințe academice și vinând, vorba vine, publicații cotate ISI, BDI și CNCIS sau cum mama lor s-or mai fi numind. De ce ți-e frică nu scapi.

OCTAVIAN DOCLIN

Întreaga mea copilărie (cu prelungire în adolescență) a stat sub semnul unei "chinuitoare" dileme: nu știam ce-mi doream mai mult să devin în trecerea și pe-trecerea vieții mele, pentru ce să optez decisiv, fiindcă preferințele-mi – și credeam că și vocația mea, *datum*-urile mele mai bine zis, cu care am urcat în lume, erau egale dar veneau din zone diferite și-mi păreau atât de contrarii și incompatibile. Apoi, tînăr fiind și, vai, mai tîrziu, tot mai tîrziu, când am început și am încercat să-i înțeleg pe greci, pînă astăzi, mi-am dat seama că am greșit, poate fatal, cine știe...

Dar să mă explic. Când anii mei încă prea fragezi erau, mai sigur, din clasele primare, am simțit o anume stare, greu de descris (în treacă fie spus, starea asta o resim de atunci pînă astăzi), mai ales când așterneam pe hîrtie – cu creionul, precizez – versuri folclorice. Așadar, simțeam o atracție pe care atunci nu mi-o puteam explica (și, poate, nici acum) față de această "îndeletnicire" copilărească de-a așeza cuvintele limbii mamei mele într-o anumită ordine și să le fac să cînte între ele! Era o bucurie aidoma doar celei simțite când îmi jucam jocurile copilăriei... Cu cât vîrstele trunchiului vieții mi se înmulțeau cu atât doream mai puternic să ajung poet. Așa am aflat că sunt chemați pe nume cei care se ocupau cu păstoritul cuvintelor.

Pe de altă parte, îmi plăceau sportul și, aproape în exclusivitate, fotbalul – pe care l-am practicat pînă în adolescență. Nu credeam, nu acceptam în ruptul capului să nu ajung să joc în echipa națională a țării mele, și nu pe orice post, ci pe cel de *centru-*

înaintaș, cum se numea pe vremea aceea, fiindcă îmi plăcea să marchez goluri, bucurîndu-mă de fiecare "marcare" cu bucuria pe care o trăiam când făceam cuvintele să cînte împreunîndu-le într-un dans neștiut pînă atunci.

Citeam, tot la vremea aceea, îndeajuns de mult și cred că am ajuns un bun cititor, dar nu și... critic literar (m-a ferit bunul Dumnezeu!) și, în același timp, mă fascina obiectul acela rotund în care dădeam cu amîndouă picioarele... pînă când (pe la sfîrșitul adolescenței), într-un anume moment am simțit durerea celui care lovește o ființă vie, fără vină. Și, brusc, am părăsit acest joc. Așa se face, iubite Cetitorule, că fotbalist n-am ajuns!

VIRGIL MIHAIU

Megajurnalistul Robert Șerban are talentul de a propune teme incitante, ceea ce subminează comoditatea răspunsurilor. Amintirile mele de oarecare coerență descind pînă la momentul nașterii frăiorului Horațiu – întâmplată cam la o jumătate de an după moartea tiranului Stalin. În anii primei copilării (1951-1956) petreceam mult timp la bunicii materni, în nodul de cale ferată Teiuș, din centrul Transilvaniei. Dintre meseriile practicate în pașnica și înșorita localitate de lângă Mureș, cea mai charismatică mi se părea aceea de sifonar. Omul avea o hală, unde recipientele din sticlă groasă cu gătuiri metalice erau fixate pe o mașinărie ce le umplea cu apă carbogazoasă; în plus, domnul sifonar mai dispunea și de o furgonetă cu care transporta lăzile pline cu mult-apreciata licoare efervescentă. Aceasta, ajunsă la diverse destinații, urma a fi combinată cu vin (pentru adulți) sau sirop (produs casnic, mai ales pentru deliciul celor mici). În cea societate a concordiei universale, sifonarul își avea rolul său respectat și iramplasabil. Cum să nu ți se pară o profesiune pe cât de rară, pe atât de dezirabilă? Nu e de mirare că unii dintre verișorii și camarazii preșcolari de la Teiuș îmi făceau concurență, aspirând și ei la venerabila profesiune. Probabil că, dacă i-ar fi venit cuiva ideea instituirii unui concurs pentru ocuparea postului de sifonar comunal (statutul urban îi fu atribuit Teiușului abia spre finele secolului trecut), concurența ar fi fost acerbă.

Ulterior, mă "reorientai" spre alte profesii – șofer și fotbalist (nu mai țin minte ordinea), dar relatarea detaliilor ar ocupa prea mult spațiu. Nereușind să-mi îndeplinesc aspirațiile copilăriei, n'avui altă opțiune decât

să-mi urmez destinul (mult mai agitat și mai angoasant decât sperasem inițial): acela de om de cultură.

DAN NEGRESCU

În Mehala cocia era o prezentă cotidiană și în varii forme, astfel încât decizia pe care am luat-o la vârsta de nici șase ani îmi este explicabilă și astăzi. Lângă noi locuia moalărul bătrân care avea o cocie cu laturile de scânduri, deci superioară celor de la CAP; dacă îl întâlneam întorcându-se de la moalărit, aveam voie să țin hățurile până acasă; le asociaz mereu – hățurile – cu magazinul de metalice din Fabric unde se găseau hamuri întregi din piele lucioasă; mă intriga mereu cum poate bălega din mers iapa Doina.

Trecea apoi zilnic prin fața casei noastre trăsura neagră trasă de caii lui Dumnezeu care purta ochelari cu ramă de sarmă, ceea ce însemna că e un savant printre cociști. Mai era vizibilă zilnic pentru mine șaretă brigadierului care locuia peste drum de noi și care, de asemenea, mi-a permis de mai multe ori să țin hățurile. Decisiv a fost însă dricul din Mehala, cu caii la fel de negri și care trecea periodic încărcat cu coroane și urmat de alaiul tot mai puțin înlăcrimat către capăt. Când am aflat din vecini că dricarul, care avea uniformă cu bumbi aurii lustruiți "îi ă! mai important dintre cociști, că ne duce pă lumea ailaltă", având în vedere și antecedentele amintite, am hotărât să mă fac cociș, declarând acest lucru și în familie, fapt care s-a dovedit total neinspirat din partea mea.

Cu toate acestea am insistat în această orientare profesională, pînă pe la 14 ani (unii credeau că "copilu ăsta are ceva") în paralel însă cu opțiunea mult mai selectă a mamei, de a mă vedea muzician, și nu de oricare, ci dirijor. În scopul unei desăvârșiri, de care nu aveam nici să mă apropiu vreodată, am fost dat la ore de vioară (de diblă, cum spuneam cu ciudoz dispreț); din păcate, atât pentru mamă, cât și pentru fiu, realismul profesorului care declară după primul an "doamnă, băiatul are ureche muzicală foarte bună, dar talent deloc", n-a avut efect; iar când pe un ton matern-categoric mi s-a spus că trebuie să exersez în medie 6 (șase) ore pe zi, mi-am crăpat intenționat vioara în speranța unei pauze îndelungate, căci sărmana mamă încă plătea ratele pentru ea. Din păcate, domnul Pavel, prietenul bunului Petru s-a dovedit un meșter priceput; în trei zile vioara era ca și nouă.

De fapt, totul a început dezarmant pentru mie: aveam aproape șase ani – deja hotărâsem să devin cocist – când am primit cu reținere vioara de jumătate, dar și cu sinceră emoție (imaginându-mă dirijând cu arcușul), ascultând argumentul matern ușor nemulțumit: "Mozart a început la patru ani vioara, tu ai trecut deja de cinci!". Am răspuns instantaneu și disperat "Dar eu nu vreau să fiu Mozart!". Altminteri adoram muzica simfonică, opera și în fiecare duminică dirijam concertul educativ în fața radioului interbelic, rămas din refugiul bunicilor din Ardeal; admiram dirijorii, interpreții, dar nu exersatul la vioară șase ore pe zi. Practic a fost o tragedie olfactivă bipolară: veneam acasă de la grajdurile CAP-ului "Drumul lui Lenin", cu "trelingul" mirosind a cal și balegă, pentru ca după zece minute, când apărea mama să mă găsească exersând fie "Hoffmann", fie "Kaiser" (fleisch) cum îi spuneam metodei, într-o miasmă rezultată în cameră din îmbinarea mirosului de sacăz proaspăt cu cel de patruped nechezător.

Mehala avea trei preoți, fiecare reprezentativ în felul său; unul român ortodox, unul catolic (germano-maghiar, dar la nevoie și româno-bulgar), unul sârb pravoslavnic. Cel ortodox locuia la două case de noi și era apropiat de bunul Petru care cânta bas în corul bisericii. Deși umblam la toate trei, mai cunoscut îmi era vecinul nostru care contribuia la grandioasa mea hotărâre de a mă face preot; aveam vreo 17-18 ani. Fiind la vârsta marilor suferințe erotice (prin prima trecusem însă în grădiniță, la grupa mare) și a intratului prin biserică, fusesem impresionat de momentul în care îi sărutasem mâna unui tânăr ierarh; a fost, altminteri, singura dată când am făcut acest gest. Nu m-a cuprins însă nici evlavie, nici sfințenia, ci ideea de PUTERE. M-am interesat la Catedrală, la preotul de la lumânări, ce și cum, după care mi-am informat mama că voi face teologia, dar nu pentru a fi popă, ci mă voi călugări pentru a urma apoi treptele ierarhiei, măcar până la episcop inclusiv. Rămasă văduvă la 28 de ani, mama avea mari rețineri față de Cel..., ca și mine de altfel, după ce topăisem în cimitirul din Mehala pe mormântul tatălui fără să reușesc să-l trezesc. I-am spus că e o chestiune de ambiție – eram elev eminent – iar faptul că nu mă voi căsători nu mă speria deloc, dimpotrivă; aflasem de la bunica despre preoți necăsătoriți (ea era catolică) care primeau de la enoriașe bilețele cu propuneri indecente; bilețele erau puse fraudulos în Biblia de slujbă, iar dacă părintele roșea la deschiderea Ei, credincioasa, așezată în rândul întâi, avea certitudinea că după mesă avea să fie fericită; se vorbea deschis și chiar cu umanizantă admirație despre ierarhi care aveau copii din flori.

Singurul meu vis cu adevărat de mărire pe care l-am avut vreodată, s-a năruit în anul următor, ultimul de liceu: nu erau bani pentru a fi student în alt oraș, la distanță. Era evident un pretext susținut însă de realitate.

Ultima opțiune nu putea fi un eșec pentru că avea baze genetice; mostenisem, probabil, pasiunea rațională a mamei pentru limba latină; unele rețineri materne au existat totuși în ideea că "ce să faci cu latina?", deși atunci se făcea latină în România. Prima carte din literatura latină, pe care am citit-o a fost "Satyricon" a lui Petronius, primită drept premiu de mama în clasa X, pentru "rezultate excepționale la limba latină" cum specifica diriginta și profesoara ei de latină, devenită ulterior în proza mea "nobila Marcia". În fine, trecând prin felurite licee și învățându-i și pe micii unguri latină și constatând că sunt mult mai interesați decât puii de daco-romani, am ajuns la UVT, ca un de soi de Leibniz încercând să-i conving pe studenți că lumea de atunci a fost poate cea mai bună dintre lumile posibile.

Așadar, am fost cocist, dirijor, ierarh bisericesc – fără să fiu – deci un utopic, și am ajuns un utopic apărător al unui vis de demult: Roma.

MIRCEA PORĂ

Primele mele amintiri de viață coboară pe firul timpului destul de mult, aducând la lumină, cel puțin pentru mine, anii pe care i-aș numi... "imediat după război"... Lucrurile sunt inevitabil amestecate în plasa memoriei, dar câteva elemente concrete susțin totuși eșafodajul acelei perioade: șoseaua București-Timișoara, până prin '53 neasfaltată, străbătută de căruțe, turme de oi, fantomatice camioane, în câteva rânduri de nesfârșite coloane militare rusești, pe urmă, o mică piață săptămânală, cu produse adăpostite în coșuri, cu găini legate între ele cu sfoară, cu roșii, ardei, ceapă, expuse sub protecția unor ziare de-a dreptul pe jos, pe urmă, iarăși pe urmă, cooperativa, unde se dădeau de-a valma fără mănuși de protecție, marmeladă, halva, cuie, petrol (petriol), napolitane, cizme de cauciuc, pantofi cu talpă de crep, ciorapi "kapron" – un dispensar într-un fost grajd, unde tatăl meu trata bolnavii noului stat democrat-popular, și, în sfârșit, gara, unde mergeam uneori cu mama mea, zdrobită de plictiseala sătească, să asistăm la un mic divertisment... trecerea prin stația Topolovăț a rapidului roșu. Frunzele și praful se ridicau în spatele tamponelor ultimului vagon, iar noi, după epuizarea momentelor-miracol, pe o alee lungă de duzi ne reîntorceam în sat, căci doar acolo trăiam.

Aducând în discuție gara, dezvoltării și prima mea adevărată pasiune (altele, ulterior, n-au mai prea fost), și anume aceea de a deveni mecanic de locomotivă. Plăcerea de-a fi pe invenția lui Stephenson nu-i stinsă nici acum, spre exemplu, cât mi-ar plăcea să intru triumfal cu garnitura chiar și în gara Jabăr, nemai-vorbind de Lugoj sau Timișoara. Ulterior, pe parcursul liceului făcut la București – 1955-1961 –, n-am mai avut nici o pasiune, ci doar o datorie trasată de părinți, și anume aceea de-a trece fără corijente clasa. Cât de mediocru am fost ca elev, cât mă plictiseau mai toate orele, mi-e greu să spun... De citit, în schimb, în anii liceului, citisem masiv, dar nu chiar ce prevedeau insipidele programe școlare. Mă simțeam pe atunci străbătut de anumiți fiori literari, vagi ca niște nori din emisfera sudică, dar părinții, văzându-mi personalitatea de pepene pus la soare, au decis în numele meu că va trebui să urmez... medicina.

În fața acestei eventualități, însă, instinctele mele de apărare s-au deșteptat și astfel m-am trezit student la o facultate absurdă pentru mine... biologia. Trei ani de coșmar, la Cluj, au trecut cu imense rușini. Am cunoscut atunci căminele studențești, mârlianiile cele mai felurite, mirosul acru de ciorapi, pachetele cu mâncare împărțiate pe mese, jocurile de poker pe picioare în fund, băza, evocarea în aproape orice discuție a organelor de reproducere, care, pe atunci, nu se foloseau încă în poezie și proză. De citit, în acel infern, citeam literatură, dar vreo pasiune anume nu aveam, nici măcar o fată de plimbare. Evadat de la biologie, prin intermediul unei noi admiteri, am ajuns "studinte" la istorie. Prin comparație cu ce fusese înainte, totul era mai ușor, mai flexibil, mai aerisit, aici. Dar nu captivant, nemaipomenit, și asta în primul rând datorită unui strat gros de plictis ce era depus în sufletul meu. În anii aceia, târâți și ei, am simțit parcă nevoia să scriu ceva, să-mi văd astfel numele semnat fie și în "Lupta C.F.R." Ne împrieteniseram, eu și vreo doi prieteni de-ai mei, cu unii scriitori de-atunci de la "Tribuna", dar de scris poezii și reportaje cu Partidul, ei scriau...

În ce mă privește, comisesem și eu în anii Clujului câteva poezii, citite prin cămine unora care și ei, la rândul lor, scriau poezii... nici una cu Partidul, ci cu moartea, iubirea, pustiul vieții, dar, din nefericire... proaste. Primul an de învățământ – 1970 – s-a consumat la Ohaba-Română, sat suprarealist prin izolare, noroiaie, stare de primitivism. Cred că acolo, printre pădurari și tractoriști, am avut întâiele manifestări de scriitor. Primele mele personaje au fost oamenii de serviciu ai școlii, analfabeți inocenți, Baba

Sida și Moș Ticu. Reproduc un mic pasaj cu ei... "Moș Ticu, însetat de peisaje flamande, de burguri istovite, de rătăcirii cu toiajul prin pustiu, răsfoiește Anatomia Melancoliei. În ipostaza unui homo faber explodans, Baba Sida face clătite. Mănuiește cu subtilitate tîgaia, și-o trece dintr-o mână în alta, comite piruete, rade fericită în vârtejul poalelor. Prânzim într-o armonie arcadiană, sub umbrar. Degustăm cu o moliciune asiatică bucatele, ne umectăm buzele cu ape de Bodoc. Natura arde tropical. Spre ora trei ne învinge treptat glasul melancolic al unui guguștiuc." sau "Asist împreună cu Moș Ticu la o demonstrație de parașutism. Baba Sida, preferând beția aeriană, urmărește întreaga manevră dintr-un planor." Etc... etc... Ce va fi urmat mai departe se cam știe. Pe vremea când în liceu luam frecvent nota șase la tezele de română, nu mă gândeam că personalitatea mea s-ar putea să aibă și o latură de scriitor. Dar, cine știe, poate e doar de scriițor, scriițoraș... (Altfel, am terminat fără glorie istoria, pe care am predat-o, până la pensionare, în școli de diferite niveluri...).

ANDRA ROTARU

Am vrut să fiu o Nadia Comăneci, o balerină și un marinar până la vârsta de 6 ani. Apoi, după ce am reușit parțial să fiu toate acestea, mi-am dat seama că o Tsukahară e mai puțin plăcută decât senzația lăsată de o urzică ajunsă întâmplător pe papilele gustative. Tot în perioada aceea am descoperit că, lipindu-mi buzele de copertele cărților din biblioteca bunicilor de la Constanța, fiecare dintre ele se putea compara cu delicatetele aduse de unchiul meu de peste mări și țări. Adică, la concurență chiar și cu bananele învelite în hârtie de ziar, pentru a se grăbi procesul de coacere. După ce am gustat coperta volumului "Spre far" de Virginia Woolf, am luat un caiet gol și am scris pe prima filă a sa "Roman", în dorința că va avea și acesta, cândva, același gust. L-am lăsat acolo, în biblioteca bunicilor, până în momentul de față. Poate că, de atunci și până astăzi, ce mi-am dorit să fiu și ceea ce am ajuns, e la fel de relativ precum gustul.

LIUBINCA PERINAȚ STANCOV

Mi-am petrecut copilăria printre blocuri, cu o mulțime de alți copii de vârsta mea... Cam mulți, e adevărat, fiindcă eu aparțin așa-numitei generații de "decreței", cu cheia la gât, fără calculator, fără PlayStation și internet, dar cu o mare poftă de descoperit și intuit. Într-o astfel de perioadă din copilărie eu îmi

doream inițial să devin medic. Mă visam capabilă să găsesc leacul pentru cele mai cumplite maladii umane. Îmi doream să vindec oamenii, dar mi-am dat repede seama că ecuația implică și multă suferință, și că e nevoie de mult sânge rece pentru o meserie cum e cea de medic. Eu nu mi-am putut ține nici măcar câinele în brațe, să i se facă o injecție, darămite să fiu eu cea care să întreprindă vreun act medical.

Mi-am dorit apoi să devin profesor. Îmi idolatrizam unchiul, care era și mai este și acum profesor de franceză, rusă și engleză. Mi se părea atunci că e peste puterile unui om să aibă acces la așa "o grămadă" de cunoaștere câtă avea unchiul meu. Cici, așa l-am botezat de mică și așa îi spun și azi, era modelul suprem pentru mine – cult, blând, tandru, cu răspunsuri pregătite la orice întrebare. Așa m-am trezit studentă la Filologie, și tot în studenție am trăit prima dezamăgire vis-à-vis de visul meu de a deveni profesor. Dezîndrăgostirea s-a întâmplat în timpul acelor ore de practică la unul din liceele de renume din urbe. Eu fericită că voi preda la clasa a XII-a și cu zarurile, zicam eu, favorabile. Aveam de predat poezia "Cântec" de Nichita Stănescu, unor elevi cu doar câțiva ani mai tineri decât mine, dar imunizați nevoie mare împotriva poeziei. Când mi-am dat seama că scaunele erau mai receptive la poezie decât erau ei, am întors-o, în ideea că voi salva situația cu întrebarea: Ce este pentru voi iubirea? Răspunsurile au fost năucitoare... de la mașinuțe și fotbal, până la ultimul, care mi-a pus capac cu răspunsul "ce nevoie am eu de iubire, dacă tata e patron?!" Și uite așa, mi-a mai dispărut un vis în fumurile teribiliștilor din anii nouăzeci.

După terminarea facultății au apărut primele oferte jurnalistice, și o perioadă frumoasă de provocări care mai de care, de la redactor la un post de televiziune local, redactor operativ la o revistă literară, până la presa scrisă din ziua de azi. Sunt aproape douăzeci de ani de provocări jurnalistice și literare. Efectele sau "defectele" colaterale sunt cărțile de poezie și eseuri, publicate în țară și afară, traducerile, cronicile... De fapt, când sunt întrebată de vreun prieten din copilărie ce am ajuns în viață, răspund aproape mecanic – jurnalist. Poate și pentru întrebarea penibilă care urmează după ce spui cui va că ești scriitor: "Bine, bine, dar cu ce te ocupi?"

Anchetă realizată de
ROBERT ȘERBAN
și LUCIAN ALEXIU

EUGEN DORCESCU, ÎNTRE ESENTA ȘI EXISTENȚA

ANDRES SÁNCHEZ ROBAYNA

Ce ar fi de spus, mai întâi, în prezența unei cărți atât de neobișnuite precum aceea pe care cititorul o are acum în mână**, este că nu trebuie să ne lăsăm purtați de ceea ce titlul – atât de atrăgător în simplitatea lui – ar părea să indice într-o primă instanță. *Poemas del viejo – Poemele bătrânului* trimite, într-adevăr, de îndată, și aparent, la versuri ce se scriu în răstimpul din urmă al unei vieți, și care pot dezvolta teme îndeajuns de eterogene. Versuri de acest tip – vreau să spun, stihuri ce corespund acestei ultime perioade a vieții, și cu o tematică variată – au scris Lope de Vega și John Donne, Goethe și Victor Hugo, Giuseppe Ungaretti și Jorge Guillén. Etapa finală a lui Lope, de exemplu, s-a dorit a fi numită "ciclul de senectute", chiar dacă în acesta nu totul a vădit atitudini ascetice și *meditatio mortis*: au existat de asemenea spațiu și timp pentru joc, răs, parodie. Dacă ne gândim, dimpotrivă, la Ungaretti și la cartea sa din 1960 *Il taccuino del vecchio*, ceea ce observăm este reunirea obsesiilor pe care deja le cunoșteam din cărțile anterioare ale poetului italian, plasate acum sub "mușcătura" (*I'addentare*) a timpului și sub ravagiile sale. "Eu cred – scria Ungaretti – că în poezia bătrâneții nu există prosperitatea, iluzia tinereții; cred, însă, că există o asemenea însumare a experienței, încât se ajunge – și nu se ajunge întotdeauna – la găsirea cuvântului potrivit, se atinge poezia cea mai înaltă". Dar temele din *taccuino*, s-o recunoaștem, continuau să fie diverse: singurătatea, durerea, inima ce încă iubește.

În *Poemas del Viejo – Poemele bătrânului* de Eugen Dorcescu suntem în fața unei realități ori a unei lumi foarte diferite. Chiar de la piesa inițială, ceea ce se abordează și se explorează în ele este experiența însăși a bătrâneții, această dramatică realitate a unei ființe care, de fapt, nu trăiește, ci își supraviețuiește sieși, așa cum ni se spune la un moment dat. Desigur, apar, în paralel, alte teme (de la corporalitate până la "negura" lui Thánatos), dar ele gravitează, toate, în jurul semnificației bătrâneții, o bătrânețe ce ajunge la capătul "aventurii de neînțeles a existenței". De aici dramatismul susținut al acestor versuri, profunzimea lor, care este, în același timp, angoasă și voință de cunoaștere. Despre bătrân se vorbește întotdeauna la persoana a treia ("Bătrânul cunoaște exact...", "bătrânul a observat...", "bătrânul se încăpățânează..."), ca și cum această distanță ar permite vocii lirice să obiectiveze realitatea despre care grăiește, lumea acestei ființe "tragice și nenorocite", înscrisă între văzduh și cenușă. Există, însă, de asemenea, frumusețe, o "frumusețe sfâșietoare", a ființei conștiente de finitudinea ei și de solidaritatea și armonia

cosmosului. Existența își așteaptă sfârșitul, și se predă lui, pentru a avea loc fluxul etern al cosmosului, pentru ca ființa să poată urca "treptele veșnic tinere ale eternității".

Când, în primăvara lui 2009, am citit pentru prima oară – și printr-un fericit hazard – poezia românului Eugen Dorcescu (Timișoara, 1942), am experimentat senzația de netăgăduit că mă aflu în fața unui autor în care converg unele direcții esențiale ale liricii moderne. O adâncă scrutare a sensului transcendenței – uneori inseparabil unit cu lecțiile misticii occidentale – își dă mâna, în această poezie, cu o viguroasă căutare metafizică ("metafizică, nu filozofică", insista Juan Ramón Jiménez), al cărei centru sau axă este ființa în fața eternității. Marea tradiție a poeziei române, de la Mihai Eminescu până la Tudor Arghezi – o tradiție pe care în Spania, sau în limba spaniolă, o cunoaștem, din nefericire, cu totul insuficient –, se vede asumată în fiecare vers al lui Dorcescu, sublimată în fiecare din cuvintele sale, și se leagă cu unele dintre marile preocupări care, de la Mallarmé până la Luzi sau Bonnefoy, determină limbajul și lumea celei mai vii poezii europene a modernității.

Nu va fi inutil să se atragă atenția asupra lui Dorcescu ca poet european, în ciuda faptului că împrejurările sociale și culturale ale țării sale, pe durata prea multor ani, l-au izolat, în mare măsură, în limitele propriei limbi, și doar în vremea din urmă această operă a început a fi cunoscută în restul continentului. Fiindcă important este că în creația lui sunt puse unele din cheile cele mai adânci ale modernității poetice, și într-o manieră foarte specială ceea ce Mario Luzi a numit "dialectica dintre existență și esență", adică necesarul inter-schimb dintre experiența vitală însăși și fondul ontologic în care această existență se înscrie. De echilibrul, de solidaritatea dintre aceste două planuri, depinde cuvântul poetic; o dialectică, într-adevăr, "fără de care – adaugă Luzi – poezia, cel puțin în accepțiunea noastră, nu s-ar produce".

Cititorul nu doar asistă, în *Poemas del viejo – Poemele bătrânului*, la această dialectică, ci se cufundă în ea, o simte agitându-se în conștiință, între *seneschismul**** (aici uneori foarte strict), pe care orice meditație asupra finitudinii îl implică, în mod necesar, în tradiția noastră, și un acut sentiment al dramei, nu mai puțin caracteristic unei părți foarte semnificative a acestei tradiții, și nu doar în admirabila sa fază barocă. Eugen Dorcescu ne pune în fața acestei drame, cu cuvinte în același timp nude și neliniștitoare, cuvinte ce nu renunță – nu pot renunța cu nici un chip – la sentimentul misterului, ca și cum acesta ar fi cel mai definitoriu simțământ omenesc, posesiunea noastră sensibilă cea mai vie.

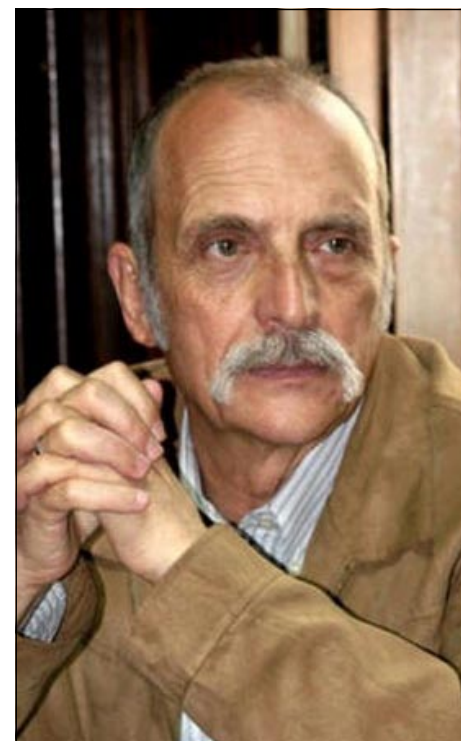
Poemas del viejo – Poemele bătrânului, cuvinte consacrate, da, "eliberării, durerii, luminii", după cum se citește în unul dintre texte. Dar, de asemenea, și înainte de orice, consacrate misterului, acestui spațiu (și acestui timp) dintre existență și esență care ne întemeiază, și despre care cuvântul poetic este chemat să fie, mereu, o frumoasă, iradiantă, de nesubstituit măturie.

Tegueste, Tenerife, 15 de noviembre de 2011

* Text tradus din limba spaniolă.

** Eugen Dorcescu, *Poemas del viejo – Poemele bătrânului*, Ediciones Igitur, Montblanc (Tarragona), Spania, 2012.

*** *Seneschism* (sp. *Seneschismo*) – Doctrina etică a filozofului Seneca, ce promovează stoicismul și temperanța.

les journées de la francophonie Mars 2012

20 mars 2012 Journée internationale de la Francophonie

Musique

- 5 mars, 13h00 C.N. "Andrei Șaguna" "Mărțisor francophone" Recital de Alexandra FITS dédié à la Journée internationale de la femme
- 19 mars, 14h00 C.N. "Andrei Șaguna" "A la chasse de jeunes talents" Programme artistique réalisé par les élèves du C.N. "Andrei Șaguna" (musique, danse, théâtre)
- 21 mars, 14h00 Mansarde de la Maison Balulescu "Chantecler" Mini-festival de chansons françaises, chansons traditionnelles, chansons pour enfants, chansonnettes
- 23 mars, 17h00 "Clef d'or" Sélection publique pour la 8ème édition du Festival de la chanson francophone de Plovdiv - Bulgarie
- Je chante l'amour" Concert de guitares soutenu par le Groupe "ZIUREL" de Săcele

Théâtre

- 21 mars, 10h00 Mansarde de la Maison Balulescu "Ribambelle" Mini-festival de théâtre suivi de Karoké

Littérature

- 19 - 23 mars: Dans la Bibliothèque française "Printemps des poètes" Lectures de poèmes, rencontres avec des poètes locaux

Expositions

- 1er - 16 mars: Dans la Bibliothèque française "Mărțisoare" - exposition des élèves de l'École populaire d'Art de Braşov
- mars-avril: Exposition photo "Contrastes" Serge Grandvaux (France) Constantin Dancoglu (Roumanie)

Cinéma

- 20 mars, 17h30 Soirée cinéma surprise
- 19 - 23 mars: Diffusion de dessins animés et films pour les élèves (sur programmation)

Concours

- Mercredi 21 mars, 15h30 à l'École n°6 "Iacob Mureșianu" Concours de langue française Plume d'or

Logos: af, ARPF, INSPECTORATUL ȘCOLAR AL JUDEȚULUI BRAȘOV, ȘCOLA POPULARĂ DE ARTĂ BRAȘOV, BRD, EUROCOPIER, HUTCHINSON, TOTAL, 6, CIM, magicim, 24 FUN.

SPECTACOLUL ELIADE

MAC LINSOTT RICKETTS

Cristina Scarlat, autoarea acestui volum, este profesor și doctorand în cadrul Școlii Doctorale de Studii Filologice a Universității "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, pregătind o teză despre transpunerea operei lui Eliade în diverse limbaje artistice. În 2008 a publicat primul volum pe această temă, *Mircea Eliade. Hermeneutica spectacolului, I, Convorbiri* (Iași: Editura Timpul), care cuprinde o parte din convorbirile pe care le-a avut (direct sau prin corespondență) cu persoane care l-au cunoscut pe Eliade sau au scris despre el. Volumul la care facem referire în acest material este umare a acestuia. Cristina Scarlat scrie și publică articole pe această temă înainte de 1996, dar corespondența noastră a început prin 2001. De atunci i-am urmărit evoluția, care s-a îndreptat într-o singură direcție în studiul operei lui Eliade: ceea ce înseamnă "spectacolul Eliade". Astfel, ea a căutat și a inventariat multe zeci din piesele sale, romanele și nuvelele care au fost transpuse în piese de teatru, filme, opere muzicale, prezentate la televiziune etc. A realizat o statistică a documentarelor și interviurilor etc. despre Eliade, radiofonice și televizate, a întâlnirilor sau expozițiilor, și mai mult de-atât. Marea majoritate a acestora, în orice caz, a avut loc în România, dar ea a strâns multe alte informații notabile despre evenimente care au avut loc și în străinătate. De bună seamă, Cristina Scarlat este expert pe plan mondial în domeniu.

Volumul trece în revistă o parte din informațiile prezentate în cel precedent, sub același titlu, cărora le adaugă foarte multe altele. După o scurtă introducere, autoarea prezintă un consistent "preambul" teoretic, descriindu-și proiectul în termeni semiotici. Pentru cititorul căruia, ca și în cazul meu, acest limbaj îi este străin, primele trei pagini par să fie mai greu descifrabile. Dar, după câteva reluări, am înțeles despre ce este vorba. Ansamblul scrierilor lui Eliade constituie, în termenii Cristinei Scarlat, un "univers semiotic complex". Un text special, cum este romanul *Domnișoara Christina*, care a fost transpus în diverse forme (cinematografic, teatral, muzical, plastic etc.) - fiecare dintre ele reprezentând un sistem semiotic autonom - devine, în termenii autoarei, un construct semiotic radial. Textul original, împreună cu toate celelalte transpuneri generate, constituie o familie semiotică unitară. Autoarea este interesată de transpunerile textelor lui Eliade în alte limbaje artistice, despre care consideră că își aduc contribuția asupra operei lui Eliade ca întreg. Pe de altă parte, plecând de la toate variantele (transpunerile), autoarea crede că punctul central al sensului textului persistă și le unifică.

Primul capitol analizează, în schimb, cele patru texte dramatice finalizate ale lui Eliade și unul incomplet, punctând datele și locurile unde s-au jucat, până în 2011. De asemenea, capitolul trece în revistă proiectele de piese de teatru nefinalizate și o mai largă categorie: a pieselor de teatru, opere muzicale și înregistrări, filme de lungmetraj, variante radio și programe de televiziune etc., aducând astfel la zi lista publicată în primul volum, care s-a încheiat în 2007.

A doua parte a cărții cuprinde convorbiri, care au constituit partea principală și în *Hermeneutica spectacolului, I*. Trei dintre ele sunt cu italieni, una cu un mexican și două cu români. Una din cele mai interesante este cea cu Marcello De Martino (de la consulatul Italiei din Lausanne). Prof. Scarlat îi adresează întrebări referitoare la recentul său volum, *Mircea Eliade the Esoteric*, Edizioni Settimo Sigillo, Roma 2008. În ciuda profesiei sale (lector de limba italiană), De Martino a declarat că a fost întotdeauna interesat de religie, și în special de esoterism, ca opera lui Guénon și Evola. Dar legătura sa cu Eliade s-a realizat

prin Georges Dumézil, pe care-l admiră foarte mult. Consideră Garda de Fier o mișcare cu puternice caracteristici mistico-religioase, către care Eliade a fost atras prin "carisma" lui Codreanu. A citit opera memorialistică și literară a lui Eliade și crede că a descoperit latura ascunsă ("esoterică") a omului. [...]

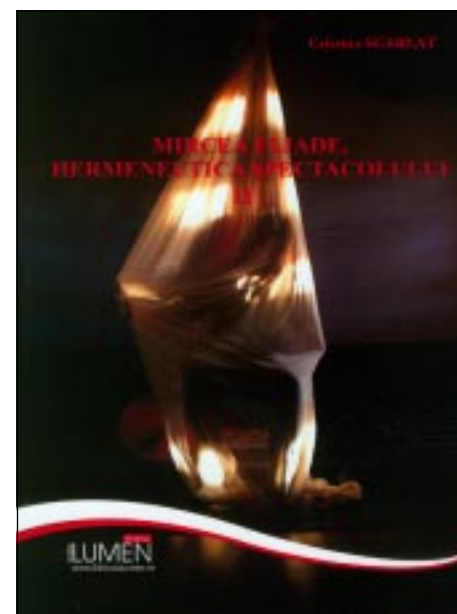
Cristina Scarlat acordă o atenție considerabilă în cartea sa unui experiment-teatral după *Coloana nesfârșită*, recent pus în scenă în Italia. Traducerea în limba italiană a fost realizată de Horia Corneliu Cicortaș, iar punerea în scenă - de soția acestuia, Letteria Giuffrè Pagano, regizor italian, care a concentrat drastic textul piesei și a semnat regia acesteia. Lui Cicortaș, care a trăit mai bine de zece ani în Italia, i-a fost ușor să traducă textul într-o bună italiană. Soția sa, cu o diplomă obținută la Accademia de Belle Arte din Florența și evident înzestrată pentru arta dramatică, a aranjat și transpus piesa. Scarlat prezintă aici interviul cu Cicortaș (2010) și Pagano (2011), iar în a doua secțiune a volumului publică propriul studiu despre piesă. Interesul lui Cicortaș pentru Eliade s-a manifestat din perioada liceului (1984-1988), în comunism. Și-a susținut doctoratul cu o teză despre Eliade și India și acum trăiește în Italia. Spune că a sesizat un mare interes pentru operele literare ale lui Eliade, deși multe dintre ele netraduse, printre care și dramaturgia. El vede în această piesă, *Coloana nesfârșită*, un început în a face cunoscută italienilor opera dramatică a lui Eliade. [...]

Un alt interlocutor care a tradus *Coloana...* lui Eliade într-o limbă străină este José Antonio Hernández Garcia. Învățând româna pentru a-l citi pe Eliade, a devenit un lider al eliadologilor din America Latină. El declară că Eliade este unul din cei mai importanți gânditori ai secolului, alături de Carl Gustav Jung și Ernest Jünger, care au schimbat opiniile materialiste și pozitivistice asupra lumii. Ca și Cicortaș, și-a manifestat interesul pentru Eliade în perioada liceului, cu *Mitul eternei reînnoașterii*, care i s-a recomandat spre lectură. A tradus piesa fiindcă omologul său spaniol, Joaquin Garrigós, a tradus deja cea mai mare parte din opera sa literară și memorialistică. A ales *Coloana...* fiindcă o consideră cea mai bună piesă a lui Eliade. În traducerea sa, a găsit pasaje de o calitate lingvistică inegală a textelor, pe care o pune pe seama lungii absențe din țară. Când l-a vizitat Garrigós, Hernández a cunoscut mai mulți profesori interesați de Eliade. Ca răspuns la întrebările Cristinei Scarlat, descoperă că profesorul mexican este în acord cu ideile sale despre teatru și cu teoriile lui Eliade despre spectacol. De exemplu, ei consideră că orice act dramatic poate fi un act terapeutic, și competițiile sportive sau concertele rock pot juca același rol ca și ritualurile sacre. Este greu, spune el, să transformi un roman sau o năvelă într-un film. După părerea sa, Coppola a folosit prea multe elemente vizuale și a pierdut sensul textului. Consideră filmul lui Barbăneagră, *Mircea Eliade și redescoperirea sacralului*, excelent. Personal, Hernández a găsit în toate cărțile lui Eliade o modalitate de a vedea lumea. Dacă ar fi putut să-l întrebe ceva pe Eliade, ar fi fost interesat de relația sa cu Corneliu Codreanu. Crede că piesa putea fi scrisă ca urmare a acestei tragice povești. Între timp, plănuiește să traducă toate piesele sale sau, mai bine, să le transpună în programe radio.

Cristina Scarlat a realizat un interviu cu regizorul unei piese mai puțin obișnuite, după textul *Domnișoara Christina*, jucat în 1999 în subteranele Casei Pogor din Iași. Piesa este mai puțin obișnuită, fiindcă textul lui Eliade a fost redus la capitolele XIV și XV, pentru o singură actriță, în rolul Cristinei, strigoiul. Interviul cu Dumitriana Condurache a fost realizat în 2011.

Cristina Scarlat are în volumul precedent un interviu cu criticul Cornel Ungureanu, publicat în 1996 în revista *Convorbiri literare*. Au con-vorbit atunci despre relația lui Eliade cu Legiunea, un controversat subiect de actualitate. Nume precum Nae Ionescu, Cioran, Sebastian, Norman Manea, Dubuisson sau Adriana Berger apar în mod frecvent. C. Ungureanu, care a scris recent o serie de articole despre "Eliade și detractorii săi", crede că toate "repercusiunile" acestei agitații vor fi pozitive. În opinia sa, Eliade este cel mai important dintre cei care, în exil, au "reconstruit Utopia", scriind despre nostalgia originilor, despre paradis, despre pământul său natal. Interviul din volumul al doilea este datat mai, 2011. Cincisprezece ani după cel dintâi. A doua convorbire are ca punct de plecare publicarea volumului *Șantier 2. Un itinerar în căutarea lui Mircea Eliade* (București: Cartea Românească, 2010). Primul *Șantier*, subintitulat roman indirect, I a fost o carte publicată direct din jurnalul lui Eliade ținut în India. C. Ungureanu spune că singura dorință referitor la acest *Șantier* e să fie solidar cu volumul lui Eliade. "Nu un studiu, nu o exegeză". Consideră munca bibliografică a lui Mircea Handoca definitivă, dar regretă că publicarea Operei s-a întrerupt după doar două volume. La întrebarea: "Care ar fi situația lui corectă, după toate explicațiile care s-a încercat a fi date despre personajul (istoric) Mircea Eliade, gen Alexandra Laignel-Lavastine, Daniel Dubuisson?", C. Ungureanu spune că la această întrebare ar trebui să răspundă după publicarea volumului al doilea al *Istoriei secrete a literaturii române*, în care a promis că va avea capitole despre Nae Ionescu, Eliade, Cioran, Noica, înainte de 1948. Un capitol va fi dedicat dosarelor Securității. Spre finalul interviului, criticului îi este solicitată opinia despre filmul *Youth Without Youth* al lui Francis Ford Coppola după textul *Tinerete fără de tinerete* al lui Eliade. C. Ungureanu își exprimă admirația pentru regizorul american, dar spune că scenariile lui Eliade nu intră nici în definiția de astăzi a filmului american, nici a culturii americane.

Cratiela Benga, cercetător la Institutul de Științe Socio-Umane din Timișoara constituie o figură distinctă printre interlocutorii Cristinei Scarlat.

CRISTINA SCARLAT
Mircea Eliade, hermeneutica spectacolului, II
Editura Lumen, Iași, 2011

Ea mărturisește că nu se consideră un eliadist, în ciuda faptului că a publicat două volume, unul în 2005, altul în 2006, bine primite, înaintea acestora nepublicând nimic despre Eliade. Chiar dacă și-a petrecut ani studiindu-l, nu se consideră un specialist. Entuziasmul pentru opera lui Eliade s-a manifestat din perioada liceului, din 1989, odată cu lectura celor câteva titluri disponibile. După revoluție a devorat tot ce a fost interzis, mai ales operele lui Eliade. Gradele obținute, inclusiv doctoratul, au la bază teme eliadiene serioase. Entuziasmul său corespunde stării de spirit a publicului la timpul respectiv, dar a observat că acest interes a scăzut în ultimii ani, poate din cauza "sațietății".

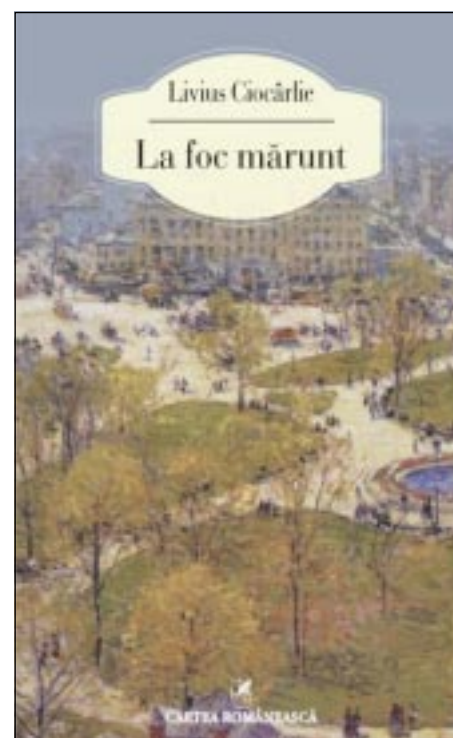
fragmente

În românește de
Cristina Scarlat

Continuare în pagina 25

NOU

la CARTEA ROMÂNEASCĂ

POVESTE, TIMP, MEMORIE

RADU CIOBANU

Distins, elegant, discret, Horia Bădescu este, altfel zis, un scriitor cu *ținută*. Cu stil. Poet, prozator, eseist, scrie mult, scrie bine și rămâne imprezvizibil. În *Joia patimilor* (1981), bunăoară, producea un roman de un realism dramatic și tulburător, pentru ca, în romanele următoare – *Zborul găstei sălbatice* (1989) și *O noapte cât o mie de nopți* (2011) – să se miște cu aceeași dezinvoltură pe tărâmurile fantastice sau onirice. Din prezentarea romanului apărut anul trecut, aflăm că, la reeditarea în traducere, la Gallimard, a *Zborul(ui) găstei sălbatice*, un critic francez, Robert André, vorbea despre realism magic, care, iată, n-ar mai fi doar apanajul sud-americanilor. Observația e confirmată acum, când, în micul dar foarte densul roman *O noapte cât o mie de nopți*, regăsim aceeași metodă – Robert André o numește *tonalitate*, eu mi-aș îngădui să-i zic *viziune* – care face casă bună cu oniricul și, în unele secvențe, cu realismul tradițional. Farmecul întregului stă, ca și la Mircea Eliade, tocmai în arta romancierului de a face insesizabilă trecerea dintr-un registru în altul.

Serafim Onu, protagonistul acestei istorii de o noapte, revine la Siniștea, de care înțelegem că-l leagă un anume trecut. Cum s-a mai remarcat, toponimul sugerează o întoarcere înspre căutarea de sine. Ceea ce îl aduce aici e o telegramă despre care, odată ajuns, constată că nimeni nu i-a trimis-o. În oficianta de la poștă o recunoaște pe Elina, cu care traversase cândva un episod erotic și a cărei regăsire îi resuscită memoria "proaspătă și clară", odată cu "emoția răscolitoare pe care a trăit-o atunci". Dar tot acum află că bătrânul domn Milian, despre care nu ni se spun prea multe, murise în urmă cu doi ani și îi lăsase moștenire "Sipetul cu capac rotund, cercuit cu șină din aramă bătută în ținte de oțel, pe care îl știe atât de bine." Și care, cum bănuia, e plin cu cărți scumpe și rare, "în fapt cartea, cartea unică, aceeași în fascinantul joc al zecilor ei de înfățișări." Urmează o fastuoasă enumerare descriptivă de titluri și autori, pentru ca, pe cea mai prețioasă dintre cărți, să găsească o enigmatică însemnare cu cerneală verde, făcută de nu mai puțin enigmaticul domn Milian. O reproduc, ea fiind în tonul stranietății întregului roman: "Proviziile s-au terminat, burduful cu apă a secat, drumul pare fără sfârșit și Călăuza s-a rătăcit. Cum vei mai ști încotro ai plecat, dacă mergi cu pas sigur sau clătinat?" De fapt, abia de aici, odată cu această descoperire, începe cu adevărat povestea.

Pentru cine știe citi, orice carte vorbește în cele din urmă despre cel care a scris-o. E un adevăr de care prea rar se ține seama. Îl regăsim aici într-o remarcă a bătrânului Milian, pe care, împresurat de cărțile moștenite, Serafim și-o amintește: "[...] a povesti înseamnă, deopotrivă, a te povesti și povestindu-te te afli pe tine însuși." De aici intră el însuși în poveste, căutându-se ca într-un joc de oglinzi. Când vrea să plece, constată că nu mai poate părăsi Siniștea din cauza viscolului ca de sfârșit de lume și, la invitația Elinei, rămâne să înnopteze la ea. Așa începe noaptea cea cât o mie de nopți, când, febricitant, din cercul magic în care îl atrage Elina, se produce alunecarea insidioasă în plin câmp viscolit, lângă un canton pustiu, pierdut în nămeți, unde

Serafim așteaptă sceptic venirea unui tren. Când, spre surpriza sa, acesta chiar sosește și oprește în dreptul său, el urcă, intră într-un compartiment și spune bună seara. De aici încolo pătrundem în scenariul consacrat: un spațiu închis, în care sunt reunite câteva personaje de condiții diverse, fiecare cu povestea lui sau purtător al poveștii altuia. Iar poveștile, când nu sunt fantastice, sunt cel puțin stranii. Singura în cheie realistă e aici cea a colonelului Zagura care-și rememorează anii de detenție din Deltă, de la stuf, unde într-o iarnă îl luase apa și fusese salvat de Ulina, o tătăroaică solitară, care îl ținuse ascuns în bordeiul ei. Ceilalți – profesorul Maxențiu, pictorul Calistru, doctorul Velciu, Olimpia și Salomia – își deapănă istorisirile în spiritul inefabilului și toate gravitează într-un fel sau altul spre ariile timpului, memoriei și singurătății.

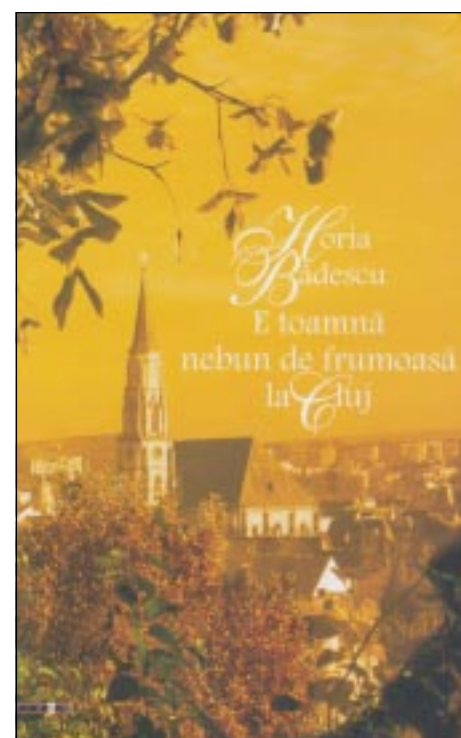
Tema timpului e introdusă prin vechiul ceas deșteptător "cfr", ce va mai reveni în narațiune, pregătind intrarea în scenă a fantomaticului tren. În povestea profesorului Maxențiu apoi, Horia Bădescu revine la motivul ceasului. Într-o prăvălioară din Sibiu vechi, profesorul intră în posesia unui ceas bizar. În paranteză fie zis, descrierea din nou fastuoasă, fabuloasă, a *bric-à-brac*-ului din mica dugheană a sasului Hans Engelbert, este o veritabilă arie de virtuozitate stilistică, în care e imediat recognoscibilă vocea poetului Horia Bădescu. Profesorul, așadar, primește în dar de la Hans Engelbert acel ceas pentru care simțise o atracție aparte datorită unui ochi fascinant gravat pe capacul său interior. Ochiul avea însă puteri de transfer a identității și profesorul devine treptat altul, regăsindu-se pe sine abia când scapă de ceas, făcându-l uitat într-un restaurant. Experiența aceasta terifiantă îi stimulează însă meditația asupra timpului: "Poate că timpul este, zic, altceva decât ne place nouă să credem. Poate că nu noi locuim în timp, ci timpul ne locuiește și atunci fiecare dintre noi viețuiește într-o altă durată și s-ar putea ca ziua de astăzi a duminică să fie alta decât a mea! S-ar putea să trăim în zile diferite, ba chiar în ani diferiți." Recunoaștem aici o conjuncție, o întâlnire de gând, nu știi cât de întâmplătoare, între Horia Bădescu și Ernst Jünger, cel din *Cartea ceasului de nisip*, care avea cam aceeași perspectivă asupra chestiunii: "Vocabula *timp* – scrie Jünger – are cele mai felurite înțelesuri. Nu e vorba doar de înțelesuri lexicale, ci de structuri care ne împresoară și ne pătrund ca un labirint. Dacă examinând timpul îi înțelegem acest caracter labirintic, câștigul e deja mare, căci enigma timpului nu va fi de nimeni dezlegată." Dar nu poți reflecta asupra timpului ignorând sau eludând ponderea memoriei în prezervarea personalității. În infernul stufărișului din Deltă, colonelul Zagura sesizează că cel mai mare pericol era acela ca eforturile torționarilor de a șterge memoria deținuților să reușească: nu mizeria, tortura, foamea, frica, frigul, ci abolirea memoriei! "Vârsta și timpul – remarcă pe de altă parte Serafim Onu – sunt doar o problemă de memorie." Pentru el, doar memoria contează: "Nu-ți amintești, nu există! Restul... / - Da, însă există mereu un rest, protestă Maxențiu. Vrei, nu vrei, restul acela există." Una dintre fețele acelui rest poate fi, iar în romanul lui Horia Bădescu

chiar este, singurătatea. În tumultul artistic și obsedat de niște mici afișe pe care le întâlnea peste tot și care purtau misteriosul mesaj *Il y a des jours quand on est trop seul*. Convins până la urmă că mesajul îi este adresat anume lui, reușește să-și exorcizeze obsesia pictând o pânză intitulată *Spaima*. Expus, toată lumea contemplă fascinat tabloul, dar nimeni nu-l cumpără pentru că inspiră frică. Domnul Manu, din povestirea Olimpiei, își "serbează" fiecare aniversare așteptând în deplină singurătate un mesaj de la telefonul pe care-l are în față. În cele din urmă primește mesajul așteptat, dar, după moartea sa, survenită la scurt timp, Olimpia descoperă că telefonul nu fusese niciodată branșat. Un singuratic este și Serafim Onu însuși, care rezzonează la imposibilitatea comunicării cu aproapele în momentele decisive, - altă ipostază a singurătății: "Fiecare cu suferința lui. Cât e sau cât a fost de mare, numai Dumnezeu știe [...] Însă oricât m-aș strădui eu să-mi închipui, n-am să pot simți niciodată suferința pe care ai trăit-o dumneata, care e și rămâne doar a duminică! Cum să aflăm și cum să măsurăm noi suferința celui alt? Ori ce mai e și ce nu mai e de pierdut?"

Spațiul nu îngăduie investigația semnificațiilor, oricum prezumtive, ale tuturor acestor secvențe. Fiecare rămâne însă captivantă prin ea însăși, constituindu-se, în ansamblu, într-un roman cuceritor prin desfășurarea spectaculoasă a imaginației, prin osmoza dintre real și magic și, nicidecum în ultimul rând, prin eleganța stilului, clar, precis, sugestiv, fără nimic de prisos, dar cu discrete, ireprimabile infuzii de lirism.

Ireprimabile, întrucât Horia Bădescu este, în percepția mea, în primul rând poet. Nu atât prin ponderea mai mare pe care o au în creația sa volumele de poezie, cât grație structurii sale psihice care confirmă apartenența la o mare familie spirituală. Ca și în proză, el este și în poezie mereu surprinzător prin marea-i capacitate de ipostaziere și de a rămâne în același timp el însuși. Cea mai nouă față poetică, surprinzătoare și de data asta, Horia Bădescu și-o dezvăluie într-un volum care a apărut aproape concomitent cu romanul *O noapte cât o mie de nopți*.

Cartea e intitulată cu ultimul vers al poemului inaugural, *E toamnă nebun de frumoasă la Cluj*. Poemul, *De iuventute*, devoalează încă din start natura tărâmului în care am pătruns, anunțând temele cărții, - timpul și memoria: "O stea poți purta noaptea asta pe umăr, / poți iubi, poți vorbi cu prietenii duși, / poți uita anii care se-adună la număr; / e toamnă nebun de frumoasă la Cluj." Timpul și memoria nu plutesc aici în indeterminare, ci sunt precis circumscrise la studenția clujeană a autorului, evoluată apoi la un ireversibil sentiment de identificare cu mirabila urbe. Originar din Argeș, dar cu studii universitare la Cluj, Horia Bădescu rămâne profund atașat de oraș, naturalizat aici, cum însuși recunoaște într-o emoționantă *Declarație de dragoste* cu care își încheie cartea: "Mi-a dăruit [Clujul] un titlu universitar și o viață băntuită, răsfățată de frumusețea nebună a toamnelor sale, de lumina brumată a străzilor și pietelor, de amurgul portalurilor și magia locurilor unde se petreceau fabuloase întâmplări goliardice, mi-a dăruit misterul bibliotecilor și miracolul prieteniei, iubirile și tristețile, casa mea și pe toți ai mei [...]" Sunt surprinse în aceste rânduri finale tonul și esența tuturor poemelor și baladelor acestei superbe cărți, în care Horia Bădescu se întâlnește cu Radu Stanca, baladistul Sibiului. Pe alocuri, în balade, desigur, se pot recunoaște și evanescente ecouri din François Villon, dar pretutindeni poetul rămâne, cum ziceam, el însuși, cu o identitate lirică inconfundabilă, în care e imposibil ca vreun fost student al Clujului, indiferent câți ani ar purta și unde s-ar afla, să nu-și perceapă înfiorat propria iuventute rătăcitoare prin mirificele sau fabuloasele toposuri evocate aici, care definesc un univers inubliabil.

Să nu trecem peste eleganța aspectului grafic al cărții și nicidecum peste expresivele ilustrații foto, semnate de Călin Stegerean, care, împreună cu eufoniile nostalgice ale versurilor lui Horia Bădescu, fac din ea și un delicat obiect de artă.

Horia Bădescu, *O noapte cât o mie de nopți*. Roman. Cluj-Napoca. Limes, 2011.

Horia Bădescu, *E toamnă nebun de frumoasă la Cluj*. Cluj-Napoca. Eikon, 2011.

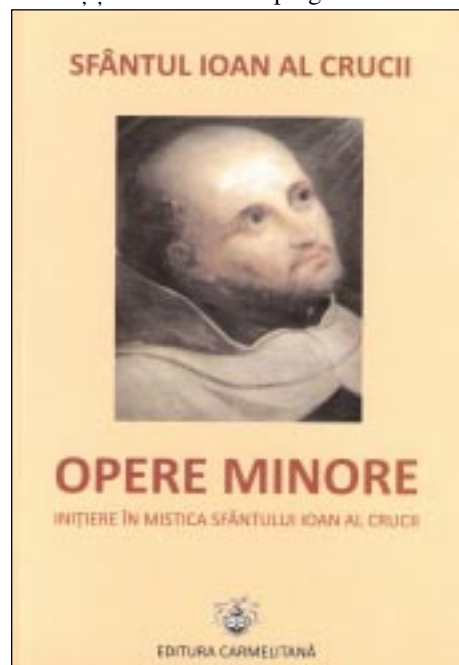
CĂRTI CU SUFLET CLAUDIU T. ARIEȘAN

(I) O compactă lucrare de specialitate din arealul patristic este **Sfântul Iustin Filozoful-Martir: dosarul autobiografic, hagiografic și liturgic**, realizată de diac. **Ioan I. Ică jr.**, Editura Deisis, Sibiu, 2011, 173 p. După cum ne-a obișnuit temeinicul savant sibian, și această reconstituire din primele veacuri creștine se dovedește originală și incitantă. Miza culturală și teologică este lămurirea unor discordanțe între statutul său binar din sinaxare, deopotrivă de "filozof otrăvit" și "martir creștin". Paradoxul major al martirajului său întâmpnat în anul 165 ar fi că a avut loc sub domnia luminatului împărat roman Marcus Aurelius – celebru la rândul său pentru pasiunea și talentul de gânditor stoic – ca urmare a unui conflict de idei purtat cu alt filozof păgân, pe nume Crescent, conflict soluționat printr-un proces în care a fost judecat și condamnat la moarte tot prin decizia unui filozof stoic, numit de astă dată Q. Iunius Rusticus și ajuns prefect al Romei din grija împăratului pe care îl inițiasse în respectiva doctrină. Ediția cuprinde o traducere nouă din celebrul *Dialog cu iudeul Tryphon*, incluzând aici și *Apologia II*, urmat de cele trei recenzii ale *Actelor martirice* dar și de un interesant itinerar hagiografic cu ecouri în ortodoxia veche românească. Un pios, atent și competent omagiu adus sfântului celebrat în ziua de 1 iunie a fiecărui an.

(II) Un reper fix și de neșters al retoricii ecleziastice autohtone a căpătat o nouă ediție științifică, poate cea mai completă de până acum. Este vorba de **Sf. Antim Ivireanul, Scrieri**, ediție de Arhimandrit Mihail Stanciu și Acad. Gabriel Ștrempel, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2011, 212 p. După varianta completă a *Didahiilor* apărută tot aici în 2010, iată că scrierile mai apăsate teologice și duhovnicești sunt reunite într-un volum elegant și bogat ilustrat, tipărit cu binecuvântarea și precuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel. Socotit îndeobște "ctitor al limbii liturgice românești și fondator al limbii române literare", cel mai însemnat Mitropolit al Țării Românești a tipărit 63 de cărți liturgice din care 21 în limba păstorilor săi majoritari, iar patru chiar cu mâna sa. Recitim acum texte precum *Chipurile Vechiului și Noului Testament*, *Hrisovul arhieresc*, *Așezământul Mănăstirii Tuturor Sfinților* (primul regulament de viață monahală alcătuit pe teritoriul țării noastre), *Capete de poruncă*, *Învățătură bisericască*, *Învățătură pre scurt pentru taina pocăinții* dar și o consistentă selecție de versuri, prefete, dedicații și rugăciuni aparținând eminentului georgian fixat definitiv la noi, care a ajuns "să se contopească cu modul nostru de gândire, simțire și exprimare", după cum subliniază competenții realizatori (unul teolog, celălalt filolog) ai acestei oportune ediții complete.

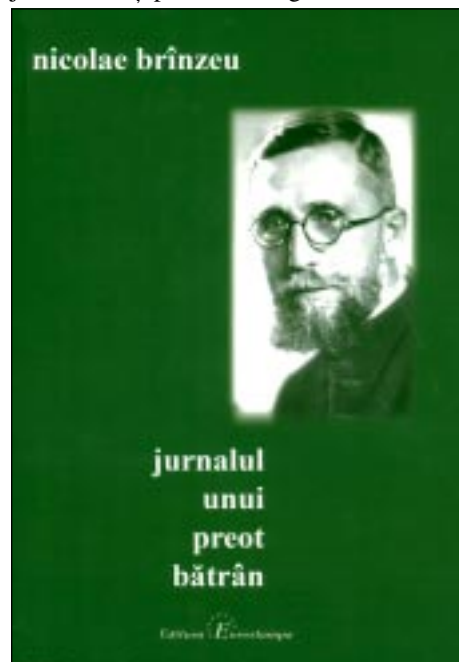
(III) Una din vocile inconfundabile produse de mistică spaniolă rămâne celebrul mistic San Juan de la Cruz, ale cărui scrieri spirituale au fost intensiv traduse în ultima vreme la noi. Am primit acum o carte pilot a unei noi serii de autor, ca va ajunge la nu mai puțin de cinci volume: **Sf. Ioan al Crucii, Opere minore. Inițiere în mistica Sf. Ioan al Crucii**, introd., note Pr. Eulogio Pacho și Pr. Luca Bulgarini, trad. Marina Fara, Editura Carmelitană, București, 2011, 188 p. Deschisă de o amplă introducere în viața și opera ilustrului predicator și poet catolic realizată de călugări carmelitani anonimi, culegerea reunește mici tratate esențiale pentru înțelegerea profundului gânditor creștin: *Sfaturi spirituale*, *Precauții*, *Sfaturi către un călugăr pentru a atinge desăvârșirea*, *Muntele desăvârșirii* dar și cele câteva scrisori care ne-au parvenit de la el.

Ascet sever, monah luminat, scriitor admirabil și teolog desăvârșit, marele mistic hispanic ne înfățișează un autentic program de ascen-

siune duhovnicească, un matur manual de pregătire culturală pentru mântuire, redactat cu scrieri literare memorabile în prestața și pregnanța lor: "Pentru a ajunge să-ți placă totul, să vrei să nu-ți placă nimic. Pentru a ajunge să știi totul, să vrei să nu știi nimic. Pentru a ajunge să fii totul, să vrei să nu fii nimic".

(IV) Ca o continuare firească și o complementare necesară a *Memoriilor unui preot bătrân* din 2008, a apărut recent volumul același cleric **Nicolae Brânzeu, Jurnalul unui preot bătrân**, ediție, pref., note Pia Brânzeu și Luminița Wallner-Bărbulescu, Editura Eurostampa, Timișoara, 2011, 784 p. Mărturiile teologului, jurnalistului și politicianului greco-catolic des-

pre viața sa și despre epoca teribil de complicată pe care a străbătut-o cu enormă demnitate constituie un tezaur de informații și date nu doar pentru istoria bisericască de la noi, dar și pentru durată socială a veacului XX, pentru mai buna cunoaștere a unor somități interbelice precum Goga, Titulescu, V. Goldiș, Dr. Petru Groza ba chiar pentru fixarea unor jaloane în vederea unui istoric al vieții private și al mentalităților din epocile descrise cu un hăruit condei de atentul martor (și, măcar etimologic, deopotrivă martir) al contextului anilor 1932-1948. O lectură incitantă și pe alocuri dătoare de fiori metafizici din cea mai aleasă speță, pe care am avut privilegiul să o cunosc în manuscris și să o prefățez cu adâncă reverență.

POEZIA – AUTOR COLECTIV MARIUS ȘTEFAN ALDEA

Când o antologie de poezie nu își propune să facă "școală" adunând autori dintr-o singură generație sau cel puțin autori ale căror căutări poetice să meargă în aceeași direcție sau când nu pornește de la un schelet tematic, cum se întâmplă cu ultima antologie de acest gen *Mai am un singur Doors* (tema fiind poezia patriotică), atunci ea se numește *Ziua cea mai lungă* și apare spre sfârșitul anului 2011 la editura Herg Benet, cu sprijinul Casei de Cultură a Studenților din Timișoara, fiind coordonată de Aleksandar Stoicovici.

Interesant de urmărit cum această carte de poezie încearcă, într-o epocă în care circulă peste tot bârfa devenită clișeu că *poezia a murit*, să resusciteze conștiința critică prin prezentarea unor autori care nu pot funcționa din punct de vedere estetic fără lirismul prezent într-un mod evident la unii și latent la alții. Aici o avem pe Moni Stănilă, care vine cu un discurs al revoltei dedublate: una socială și alta interioară, folosind lejer supape lirice, fără de care nu am putea vorbi nici de explozia poetică în cazul poetei și nici de implozia în cazul lectorului ce ia contact cu astfel de texte. La fel se prezintă Adrian Suciuc și Robert Șerban; dacă primul este spectaculos, cinic, răutăcios și chiar grav în melancolie și ținta metafizică a ochiului poetic, celălalt lucrează foarte bine cu extremele dulce-amar, propunând texte bine aerisite, de o forță uluitoare, analizând fără a cădea în desuet probleme ca moartea, trecerea timpului sau pur și simplu arta poetică.

Sub aceeași mască a prozaismului activează autori ca Marius-Iulian Stancu, Iulia Matei, Dan Herciu, Beatrice Serediuc și chiar Ioana Duță sau Octavia Sandu. Dacă Stancu vine cu un minimalism nu prea convingător, Beatrice Serediuc propune o poezie de mare actualitate, folosindu-se de personaje ca într-o proză scurtă, de impact. Dan Herciu are un umor, o inteligență și o fantezie uluitoare, punându-ți roțile în mișcare, reușind să capteze ușor atenția. Tot așa este și Ioana Duță, dar la ea întâlnim un soi de revoltă socială, poezia ei fiind un eseu aflat mereu în stadiul de ciornă pe tema fetiță-femeie, cu imagini proaspete și imprezibile. La Octavia Sandu și Iulia Matei se deschide direcția unui Eu narcisist, adolescentin. Dacă prima alege meditația și analiza din afara eului, cealaltă alege plictiseala și trândăvia nostalgice adolescentine.

O altă față a antologiei ar fi transcendentalul. Dacă Șerban Axinte, Florin Caragiu, Cătălina Cadinoiu, Paul Gorban, Aida Hancer și Marius Surleac țintesc spre un transcendental de tip scolastic, care ține de noțiunile cele mai generale (adevăr, bine etc.), ceilalți vorbesc despre un transcendental care este deasupra lumii reale, adică un suprarealism oferit în doze variabile, fiecare creând un tip aparte de atmosferă poetică. "Scolasticii" vin prin Axinte cu o analiză sub microscop a sinelui, existentialism, erotismul fiind congruent cu actul cunoașterii iar Divinul stând, ca și la Florin Caragiu sau Cătălina Cadinoiu, tocmai în ideea de frumos a morții, adică moartea ca suspensie a vieții ori ca trezie/luciditate a spiritului. În continuare, Paul Gorban plusează toată această filosofie cu caracter creștin cu un motiv-simbol, calul. La el erotismul nu numai că înseamnă cunoaștere, ci și artă căreia i te dedici trup și suflet. Aida Hancer este personajul principal al propriei poezii; Hancer folosește motivul sângelui, poezia ei fiind ca o cârțiță claustrofobică ce sapă să iasă la lumină. La

Marius Surleac, îngerii sunt protagoniștii acestui joc transcendental-poetic, el aflându-se poetul de legătură între transcendentalii "scolastici" și cei "suprarealiști".

Așadar, direcția dicteului automat modelat de sensibilitatea fiecărui autor este urmată de Gabriel Nedelea, Daniela Micu, Petrișor Militaru și Aleksandar Stoicovici. Toți patru vorbesc despre dragoste, moarte, Dumnezeu, copilărie, dar cât de diferit lucrează fiecare cu sugestia poetică. Naumian și sorescian, Gabriel Nedelea adaugă un strop de patos de tip romantic. Daniela Micu alege minimalismul de factură supra-realistă. Petrișor Militaru este livresc până la enervare, iar Aleksandar Stoicovici este nostalgic și romantic, folosind sugestia suprarealistă, dar și simboluri religioase, populare și erotice. Tot prin zona asta se află Cristina Spiridon. Poeziile ei sunt compuse din flashuri imagistice suprapuse peste o poveste niciodată clară, dar arta ei te obligă să îți inventezi singur povestea și asta o face una din surprizele cărții, descărându-se foarte bine cu sugestia poetică, alături de Oana Nedelcu și Teodora Coman, amândouă lucrând cu visceralul, carnalul, folosind cu obsesie persoana I singular.

O doză bună de transcendental, în sensul "scolastic", au Cosmin Perța și Andra Rotaru. Dacă Perța este inventiv și dă libertate fiorului poetic, construind și amuzându-se în vreme ce strică singur decorul unei interiorități "labile", Andra Rotaru vine cu un discurs puțin zgârcit, lăsând la fiecare final de text ideea suspensiei și a continuității poematice în planul lectorului.

Avem, așadar, 25 de poeți tineri, crăpând de sănătate (poetică) și talent. Iată o variantă de lectură pentru cititorul pasionat și curios de cum se prezintă poezia română de ultimă oră. Desigur că mulți alți autori ar fi putut face cinste acestui proiect, dar până la urmă orice antologator își asumă pariul făcut. Deși trecem prin trei vârste poetice, începând cu mezina Iulia Matei (21 de ani) și ajungând până la Adrian Suciuc sau Robert Șerban (amândoi fiind de același leat, născuți în 1970), vom vedea că odată citit, volumul va izbuti să pună pe tușă această tendință de a compartimenta în funcție de vârste, astfel încât autorul colectiv va deveni unul singur – Poezia.

UN ROMAN ȘI DOUĂ POVEȘTI

ELENA JEBELEAN

Un nou roman, al Anișoarei Odeanu publicat abia în 2010 la Editura Orizonturi Universitare, mulțumită regretatului Gheorghe Luchescu, **Katinka sau Fantomele de la Valea Lungă**, întregeste opera prozatoarei. Romanul prelungește perspectiva din **Acele lucruri mari**, care prezenta copilul de cinci-șase ani conturându-și destinul între mica și marea istorie, evocând moartea mamei, dar și Marea Unire în Banat, ca și cum pierderile și regăsirile ar fi complementare, articulând lumi coerente atât interior, cât și exterior. În **Acele lucruri mari** căutarea de sine era anevoioasă. Fetița se simțea prea devreme ea însăși, diferită și departe de ceilalți, în ciuda iubirii și grijii adulților. Înainta cu îndârjire și curaj într-o lume care mai degrabă i se împotriva decât o ocrotea, fiecare pas fiind o luptă pentru afirmarea de sine mereu îngreunată de artificiale rigori educative, sociale, pe care mica Daniela Henția le deconstruia cu inteligență, spargând ziduri pentru a evada spre firesc. În acest ultim roman, căutarea de sine continuă prin Steluța Băiașu, o fată de doisprezece ani, dar mult mai puțin brutal, pentru că traseul inițiat e mai aproape de caracteristicile lui autentice: există un spațiu destinat procesului, labirint în care fetița se refugiază pentru aflarea adevărurilor, există adjuvanți și inițiatori. Complicitate între basm și mit. Doar scopul inițierii este același ca în romanul precedent – așezarea sinelui în lume.

Spațiul care naște și crește mitul este codrul. Chiar în primele pagini ale romanului redescoperim pădurile misterioase, labirintice de la Valea Lungă, în tonalitatea revelatorie a poemelor din **Fata lui Codru Împărat** (1939). În apropierea lor își petrece Steluța vacanța de vară, ca de fiecare dată, la bunici. Drumul în zori, de la gară spre sat, trecând prin păduri, ar fi medelenian dacă nu l-ar colora fiorul de spaimă al necunoscutului, dublat de o autoironie care încearcă să anuleze teama. Un drum de stră-bătut, pentru că el presupune o trecere "dincolo de...", printr-un plai pe de o parte mioritic, ca alternanță de urcușuri și coborâșuri, și pe de altă parte al altei lumi, ca pădurea-graniță din **Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte**, basmul preferat al scriitoarei. Totul e ritualic, stabil, într-o lume central-europeană conturată verosimil, tocmai pentru ca alunecarea spre mit să fie mai evidentă: "Când eram copil, părinții obișnuiau să mă trimită în vacanța de vară la bunicii mei din partea tatălui. Aceștia locuiau într-o regiune sălbatică și, în felul ei, încântătoare. Ajungeam de obicei în zorii zilei în gara mică de țară ale cărei ziduri, din cărămizi aparente roșiatice, abia se întrezăreau prin frunzișul pomilor bătrâni ce o înconjurau – în fața peronului distingeam îndată silueta masivă a bunicului meu care mă cobora din tren și mă ducea de mână în dosul gării, unde ne aștepta căruța ce avea să ne ducă dincolo de păduri (...). Era un drum care dura ceasuri și ceasuri, cu caii la pas, pentru că în regiunea asta ori trebuia

să urcăm, ori, la coborâșurile tot atât de abrupte ca urcatul, se punea piedică la roți ca să nu alunecăm de-a dura până în fundul văii."

Gara ascunsă, vechimea copacilor, drumul cu tentația abisului echilibrat în sufletul copilei de bunicul iubitor și protector, care o va "ține de mână" în marea parte a demersului ei exploratoriu... Ritmul e domol într-o înaintare hiperboreeană, cum demonstrează "lecția de geografie" a bunicului: «Acolo e apusul», arăta bunicul spre stânga, «dincolo e răsăritul. Ce e în fața noastră?» În fața noastră, ca un brâu negru, cufundate în noaptea cea mai adâncă, ne așteptau pădurile. Noi nu aveam ce căuta în întâmpinarea soarelui, fiindcă drumul nostru trecea prin aceste păduri. «Nordul», răspundeam eu și, ca să termin această lecție de geografie, adăugam repede «iar în spate e sudul». Aceasta când eram foarte mică. Acum nu mai eram foarte mică, aveam doisprezece ani. "Copaci străvechi, înalți, cu frunzișuri stufoase", "liniștea tot atât de adâncă pe cât era întunericul în care nu se auzea decât scrâșnetul căruței ce cobora la început o pantă ușoară, ca să ne afundăm mai mult în cazanul nopții ce aici încă domnea", "un zbor de pasăre de noapte fâlfâind deasupra capetelor noastre" – toate vor fi împlânzite treptat de lumina "albastră, veselă și proaspătă" a zilei de vară.

Dincolo de păduri este satul Valea Lungă, cu amestecul de români, unguri, nemți, țigani. Și nu foarte departe de sat – castelul contelui Miraky Zoltán, acum părăsit, părăginit și ars, devastat în 1918 de țărani întorși de pe front, cu parcul său, minunat altădată, replică civilizată și, în consecință, artificială, asemeni celor care se bucură de el, a pădurii tainice, construită de grădinarul Gyula Mihalek. Satul cu poveștile lui, castelul cu poveștile lui, aflate de fetiță din multiple surse, schițează un pluriperspectivism nu îndeajuns susținut asupra întâmplărilor. Pentru că romanul are două planuri, construite prin povestire în povestire. Planul prezentului, narat la persoana I de Steluța, curioasă a descoperi cât din personalitatea ei este o oglindire a Katinkăi, unica fiică a contelui, moartă chiar cu o zi înainte de a se naște ea (20 octombrie 1918 – 21 octombrie 1918), este dublat de cel al trecutului, readus în prezent prin poveștile lumii – baba Florentina, croitoreasa Kocsis Marika, țigăncușa Cicea, notarul Höldes. Acest "așa spunea lumea", destul de vag, nu satisface așteptările fetei, care va descoperi în soția grădinarului, Jolán, sursa creditabilă a faptelor, relațiilor și atmosferei lumii de altădată. Locuind în pavilionul de vânatoare al castelului, prea legată de trecut ca să poată trăi în prezent, Jolán-mama vede în Steluța o întrupare a Katinkăi, fată a cărei doică fusese, și pe care o iubise fără măsură, ca pe fiul ei Bela și ca pe soțul ei, acum toți plecați în lumea de dincolo, cu care ea pare să aibă legături tainice. Între ea și Steluța se naște o afecțiune

reciprocă, ce alimentează confesiunea.

Așadar, Jolán este maestrul Steluței. Ea o inițiază în misterele unei lumi trecute, cu bunele și relele sale, luminate de prezența Katinkăi, "o fată cu un aer de zână venită din pădure", care la un bal vienez se prezentase împăratului Franz Josef ca fiind "din pădurile de la Valea Lungă" (tocmai fata lui Codru Împărat...). O fată care domină prin firea ei puternică oamenii și animalele, care nu se lasă împlânzită de conveniențe și reguli, o fată în comportarea căreia le recunoaștem în bună măsură pe eroinele din romanele anterioare ale Anișoarei Odeanu.

Katinka este o prezență mitică, cu tot arsenalul romantic și romanțios, cu ancore în basm – copilul mult așteptat de părinți și venit târziu, greu născut și dificil de crescut, altfel decât toți ceilalți, cu o menire neștiută, dar mereu căutată. Căutarea frenetică și refuzul căilor bătătorite. Regăsindu-se în dragostea pentru Bela, băiatul grădinarului, tovarășul ei nedespărțit încă din primii ani ai copilăriei, iubit ucis de un pretendent la mâna ei, Kartos Sándor, politician interesat doar de avere, în timpul revoltei care a dus la distrugerea castelului, în perioada Primului Război Mondial. Shakespearian, Katinka, în pavilionul de vânatoare, trage să moară, îngrijită de Jolán, și-și pierde viața la auzul vestii că el nu mai este viu... Păcat că această structură epică nu are cum să trezească interesul cititorului postmodern. Este salvată totuși, pe alocuri, de căderea în ridicol, prin alternanța ironie-compassiune. Și astfel, personajul care ar fi putut fi arhetipal – o Diană modernă (așa cum și rămâne în imaginarul Steluței), e perceput divers și critic de restul personajelor.

Prezentul opune trecutului o vioiciune compensatorie. Deși nu idealizat, trecutul e, pe alocuri, romanțat, pe când prezentul e prezentat destul de acid. Tipologii specifice ilustrează parvenitismul, snobismul, bârfa, stricta raportare la sine în judecarea celorlalți. Dintre personaje se detașează adjuvantul fetei, bunicul, mereu atent la posibilele ei probleme și tovarăș de căutare, la un moment dat. Ritmul lumii satului, cu mersul la târg, cu muncile gospodărești, cu mișcărilor curente ale treburilor banale, conturează o atmosferă autentică, recuperatorie a imaginii satului bănățean interbelic, cu toate ale sale, în care oamenii îl dezamăgesc până și pe înțeleptul bunic, care nu se așteaptă la prea multe: "Cât de murdari pot fi oamenii, când te judecă, te murdăresc" spune el spre final, când lumea bârfește despre o posibilă relație între Jolán și doctorul Müller. Trecutul se prelungește în prezent prin oameni, prin comportamente. Infantilului în creștere, amuzant și grațios prin reacții, i se opune eternul spirit mercantil, gata să corupă, atât de ușor recognoscibil și astăzi. Dr. Iovaș, îmbogățitul zonei, țintește să cumpere pavilionul de vânatoare, care o adăpostește acum pe Jolán, și care este proprietatea statului. Într-o discuție bine stropită

ANIȘOARA ODEANU
Katinka sau fantomele din Valea Lungă
Editura Orizonturi Universitare, 2010,
ediție îngrijită și tabel cronologic de
Gheorghe Luchescu, prefață de Cornel
Ungureanu, postfață de Dorin Murariu

intenționat de bunic cu "răchie din uiagă", pavilionul este prezentat de mijlocitorul afacerii, fostul administrator la castelului, Géza Höldes, ca fiind "o dărăpănătură pe care statul e dispus s-o vândă..."

Povestea prezentului se încheie simetric peste cea a trecutului, după lămuririle epilogice ale lui Höldes, al cărui văr de la Chicago ar fi stat de vorbă chiar cu Kartos Sándor, devenit mafiot. Jolán moare de inimă chiar în pavilion, se bănuiește, iar acesta e incendiat în aceeași seară, probabil ca să-i scadă prețul. Focului pe care ea îl pusese la castel, după moartea soțului și fiului ei, îi răspunde acum acesta. Iar bunicul i-l aduce Steluței pe Csacsi, motanul vărgat, tovarășul singurătății lui Jolán. Abia eliberând pisoiful în pădure, fetița se poate elibera și ea de durerea pierderii și de suferința trecerii spre o altă vârstă, a altor înțelegeri. După acest drum inițiat, ajunge să vadă însoțită de bunic ruinele castelului și să simtă acut că înveșnicirea e moarte, că moartea e înveșnicire: "La început, mai vedeam în stânga noastră, drumul de jos, apoi s-a făcut o tăcere ca în biserică, în jurul nostru erau numai brazii. Aici păsările nu cântau, ca în pădurea de jos, se auzea numai u-u-ruz-ul îndepărtat al unor porumbei sălbatici. Intram parcă într-o lume a morții ca eroul din **Tinerețe fără bătrânețe** când s-a întors acasă."

Sunt așadar, una în alta îmbrățișate în acest roman, două povești. Ambele ne spun că a înțelege este aventura supremă ce ni se cuvine fiecăruia. Și pentru că orice înțelegere este precedată de întrebări, voi corela prima întrebare a romanului, rostită de bunic – "Ce e în fața noastră?" – cu una dintre ultimele, gândită de fetiță: "Oare totdeauna se vor face revoluții ca până la urmă cei care le-au făcut să fie împușcați și, când se schimbă, dacă se schimbă, să vină alții care nu-s mai buni decât cei care-au fost?"

LABIRINT CRITIC

ALEXANDRU RUJA

Contextul devorator. Angrenat într-un amplu proiect epic început cu *Noaptea strigoilor* (1996) și *Marii fericite* (2000) Paul Eugen Banciu este aproape de finalizarea acestei ample investiții creatoare, dusă cu talent și perseverență. Romanul *Piranha* (Anthropos, Timișoara, 2012) este penultimul din ciclu. Paul Eugen Banciu este o adevărată conștiință a scrisului, un punct de reper. Nu cunosc un proiect epic de o asemenea anvergură, cu excepția ciclului *Cei o sută* de Gh. Schwartz. Amândoi prozatorii fac parte dintr-o generație (sau promoție cum spunea Laurențiu Ulici) ai cărei reprezentanți s-au dovedit capabili să dea marile construcții epice ale literaturii contemporane, dar nu doar pe acestea.

Romanul *Piranha* fixează acțiunea în lumea jurnaliștilor, a gazetarilor, a ziariștilor. O lume polimorfă, cu un dinamism pe care alte medii nu-l au. O lume supusă unei munci deloc ușoare, chiar dure – simbolul *piranha* fiind revelator. Peștele acesta extrem de crud, de feroce poate să moară ca urmare a propriei acțiuni, depinde de flux și reflux. "Deci, continuă Matei, fluxul aduce ape, inundă pădurile, puii cad din cuiburi, sunt devorați, iar până la anul alții nu mai ies din ouă... Dar vine refluxul... Între timp, cei vigoșosi cresc, încep să zboare, să se hrănească mai întâi cu insecte, apoi cu carnea stârvurilor... Odată retrase apele, piranha rămân captive ochiurilor de apă ca după orice inundații, care sub soarele torid al tropicelor devin nămol, apoi seacă... E clipa din care mai departe, acele păsări încep să se hrănească mai aproape, direct de sub copacii în care au crescut și acei pești cu firezele dinților neputincioase mușcând aerul care nu le mai ajută cu nimic..." (p. 107-108). E un fel de conquista și reconquista. Posibil de transpus în plan social.

O dimensiune esențială a prozei lui Paul Eugen Banciu a fost mitosul, care nu lipsește din acest roman, deși acțiunea lui ar părea incompatibilă cu dimensiunea mitică. Regresiunea spre arhaic, nostalgia spațiilor naturale, reechilibrarea prin relația cu elementul piric țin de o viziune mitică. «Am de toate, dar dusul spre pădure îmi vine de la strămoși, când dădeau peste ei hoardele unora sau altora ce le voiau răul... Așa se apărau, fugind în pădure... Și dumneata ai asta în sânge, dar cum stai tot timpul departe de oameni, la marginea cetinilor, numai cu oile și câinii tăi, nu simți că ai vrea să pleci de unul singur spre păduri... Asta faci... Asta vrei... Asta-i câștigul dumitale... Știi că nu-i ușor când bate grindina, ori vin nopțile ploioase din vară, cu cețurile... iar mai spre iarnă când coboară primele zăpezi... dar dacă n-ai face asta, ce-ai face...?»

Ciobanul, om la vreo cincizeci de ani, rămase pe gânduri. Priveau amândoi spre flăcările lemnelor ce ardeau cu aromă de rășină și trosnind în godin."

Mediul și viața jurnaliștilor sunt foarte bine cunoscute de prozator și surprinse convingător în romanul *Piranha*. Autorul însuși a trăit ani mulți în acest mediu și-l știe din interior, dar nu despre o proiecție autobiografică este vorba. Prozatorul nici nu idealizează nici nu dramatizează inutil acest mediu și pe aceia care-l populează. Roman existențial și roman de dezbatere, roman social și roman de analiză, *Piranha* îmbină, într-o structură epică realizată cu profesionalism, această complexitate de tendințe ușor antinomice.

Meditația elegiacă. Poezia din volumul *Într-o elegie cu obloanele trase* (Editura Palimpsest, București, 2011.) de Ion Cocora este tensionată de intensitatea antinomiilor, de zbuciumul clocotitor dintre *sângele tânăr* și *sângele obosit*, de șirul incompatibilităților, de drumul existențial marcat dramatic de împliniri și deziluzii, de înălțări și decăderi. Pentru că poezia de aici, înainte de a fi una

a crizei poemului și a scrisului, este o poezie a dramei existențiale, a curgerii timpului și a meditației învăluită de misterul metafizic, al ușoarei pierderi în univers. Tonul ironic, greșea biografică, tangența cu elemente din real nu distanțează poezia de această esență meditativă, dimpotrivă o potențează și o așază pe un areal liric mai larg. "Când capul mi se va desprinde de gât și ridică la cer/ va fi o după-amiază liniștită care nu prevestește nimic/ dacă voi dori am să casc și să consult mersul trenurilor/ pentru o călătorie de vacanță// puteți desigur să priviți întâmplarea cu ochii voștri/ fără să vă chinuiți să mă descoperiți altfel de cum am fost/ nici orgolios peste măsură nici atât de umil încât să mă târâsc/ pe o dâră de viață ca viermele pe frunza de dud// eu nu mai inventez demult poezia de ce să o inventez/ ce fericire poate aduce ea dragă virgil mazișescu/ nu mă amăgesc nici cu beția că ne vom mai întâlni vreodată/ să ne numărăm mărunțișul în ușa vreunei încăperi clandestine/ / îmi plâng de milă când între două crize de tuse savurez/ angoasele ca la niște mormane de păclă metafizică/ pâlăvărgesc de unul singur pe marginea căzii din baie/ incapabil să mă eliberez de balastul de sentimente// aștern cu tandrețe morții sub pași un covor roșu/ să calce ușor pe el să nu aud cum îi zdrăngăne oasele/ când se grăbește să se apropie de mine cetățeanul de mâine/ în republica de fum." / / *Pe o dâră de viață*// Imagistica poetică este abundentă, iar textul pare încărcat de descripție. Numai că la o lectură atentă, dincolo de pletora imaginarului și a textului încărcat, zvăcnește izvorul meditației în curgeri, nu rareori turbulente, pe dimensiunea existenței.

Numai aparent, ori la lectură înșelătoare și periferică, poemele lui Ion Cocora pot fi considerate descriptive, esența lor este una meditativă, iar poetul le fixează pe o problematică existențială. Delirul poemului în somn, imaginea cuvintelor în spirale indică tocmai vertijul existențial, trecerea prin vârste, redimensionarea iubirii ("Trăiesc în transa iubirii mai mult decât în realitatea ei..."), înțelegerea solitudinii, examenul la timpul vâmlor. "Presimt că sfârșitul nu va întârzia/ sunt părăsit de orice urmă de spaimă/ nu-mi clăntăne dinții nu-mi tremură pleoapele/ nu-mi sângerează tălpile și călcăiele cum sângeau/ atunci când călcam pe năvoadele de cuie/ din adâncul întunecat și deflorat al iluziilor/ la gândul că nu voi mai fugări prin gătlejul sticlelor de vodcă după ogarii himerici ai poeziei/ mă bucur că-ți las posterității trupul/ plin de mir ca și când ar fi miezul unui măr roșu." // *Ogarii himerici*// Se pot cita mai multe poeme: *Somnul poemului*, *Frica*, *Dacă ar fi*, *Poezia contemporană*, *În cufărul acela vechi*, *Într-o elegie cu obloanele trase*, *Teamă ereditară*, *Un șir de incompatibilități*.

Femeia, iubirea, gestul de tandrețe, spațiul natural protector amplifică forța meditației pe acest traiect al existenței, într-o scurgere spre abstract și hieratic. "Tot mai abstractă ești iubita mea/ acum te compar cu geometria/ sau poate ești chiar geometria însăși/ unghiuri triunghiuri pătrate cercuri/ linii bizare hașurate cu sprânceana/ suprafețe despre care îmi vine greu/ să spun ce senzualitate improvizează/ când stau țepăn dinaintea lor/ ca la un picnic pe un ghețar." // *Tot mai abstractă*//

Întâlnirile providențiale. *Candelabrele Cerului* (Limes, Cluj-Napoca, 2012) este o amplă antologie poetică a lui Ioan Petraș, cu o selecție de la *Perdeaua de lacrimi* (1998) la *Lăcrimarul înflorit* (2010). Antologia de autor beneficiază de o prefață semnată de Ioan Holban, o postfață de Emanuela Ilie ca și de o selecție a referințelor critice (C. Ungureanu, Șerban Foartă, Olimpia Berca, Mircea Petean, Graziela Benga, A.D. Rachieru, Paul Aretzu, L. P. Bercea ș.a). Un ciclu de inedite completează antologia. Am mai scris despre

poezia lui Ioan Petraș și nu voi repeta considerațiile de acolo, deși antologia cuprinde volume la care m-am referit. Poet dăruit cu talentul de a căuta mereu taina poeziei, Ioan Petraș a avut și șansa unor întâlniri revelatoare, le-aș spune, într-un sens metaforic, chiar providențiale, pentru a-și pune în mișcare și a-și valorifica acest dar al poeziei. Mă refer la două dintre acestea – întâlnirea cu Valeriu Anania (Bartolomeu Anania) și Ioan Alexandru, direct sau prin intermediul operei. Sfatul lui Bartolomeu Anania (scrisoarea este reprodusă pe ultima copertă a antologiei) a fost pentru părintele Ioan Petraș încurajator, la o vârstă a căutărilor poetice "Poeziile mi-au plăcut – îndeosebi sonetele – și te-aș îndemna să stăruie mai mult asupra literaturii. Alături de preoție, ea poate avea – și sînt sigur că are – și o funcție soteriologică." – îi scria Bartolomeu Valeriu Anania mai tânărului învățăcel și începător într-ale poeziei.

A doua întâlnire, cu efecte germinative asupra creației poetice, a fost întâlnirea cu poezia lui Ioan Alexandru, de care Ioan Petraș s-a apropiat cu mult mai mult decât un simplu cititor de poezie. S-a apropiat cu sentimentul cercetătorului de suflet, al aceluia care conștientizează că întâlnește acel tip de poezie la care vibrează profund și conștiința și sufletul său. Pentru că această poezie a mărturisirii, de care vorbește Ioan Alexandru, o întâlnim și la Ioan Petraș. Și pentru autorul *Lăcrimarului înflorit*, poezia este un adevărat sanctuar, un loc care să-l adeverească și să-l descopere pe omul întreg, cu gândurile și

sentimentele lui. Așa cum scria atât de inspirat și Ioan Alexandru despre *poesie*. "Poesia care rămâne, poesia ca faptă a vieții trebuie să-l mărturisească și adeverească pe om întreg așa cum este el neciuntit, neîmpuținat, nemanipulat, neînstrăinat de ființa lui intimă în sanctuarul căreia nu are dreptul nimeni să intre cu gândul profanării, o poezie care apără demnitatea omului, noblețea lui între celelalte creaturi, puterea lui de a se manifesta ca ființă gânditoare morală dornică de faptă bună, de comuniune aparținând unui loc adevărat de Patrie, înălțând o familie, trăind prin muncă întru sărbătorire, întru iubire jertfitoare."

LIBRĂRIA ESOTERA

(director Florica Petrean)

Sărbătorile nu s-au încheiat!

Librăria **ESOTERA** sărbătorește Cartea în fiecare zi!

Librăria **ESOTERA** înseamnă un program managerial dinamic, al mileniului 3.

ESOTERA preîntâmpină emoția examenelor de capacitate, bacalaureat și admitere fiindcă are o ofertă completă de manuale și auxiliare școlare (ghiduri, dicționare, culegeri, antologii, sinteze). Cea mai bună pregătire începe de la cărțile cele mai bune!

La **ESOTERA** găsești titluri de la peste 300 de edituri!

O ofertă care nu trebuie să îți rămână străină : cartea străină!

ESOTERA oferă albume, dicționare, beletristică în engleză, franceză, germană.

Ai nevoie de o carte și nu ai găsit-o?

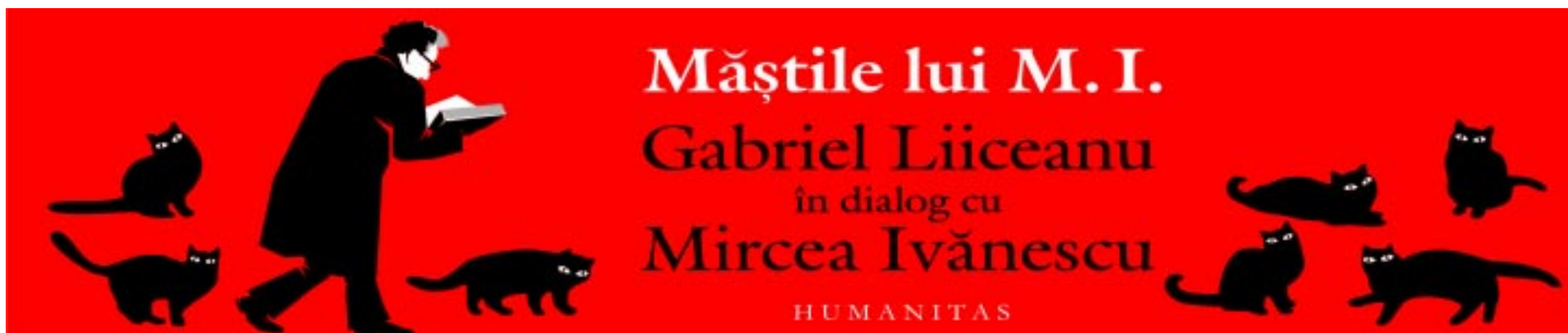
ESOTERA onorează orice comandă și îți-o trimite acasă!

În atenția școlilor!

Pentru elevii silitori, oricând o carte poate deveni un premiu mult dorit.

ESOTERA oferă cărți pentru serbările școlare la prețuri avantajoase.

Secretul nostru?

"Paginile acestei cărți sunt rezultatul dialogului pe care l-am purtat cu Mircea Ivănescu, în cinci rânduri, în lunile aprilie și mai ale anului 2011, la scurtă vreme după ce, pe 26 martie, împlinise 80 de ani. Îi era oarecum rușine de "această vârstă exagerată" pe care, a ținut să-mi spună de câteva ori, în familia lui nu o atinsese nimeni. A dispărut dintre noi pe 21 iulie 2011, la nici două luni după ultima noastră întâlnire." (Gabriel Liiceanu, *Notă asupra ediției*)

SCRIITORI ROMÂNI LA PARIS

GABRIEL LIICEANU — Ce faună, Dumnezeu! Ascultându-vă, îmi vine în minte și povestea cu Preda, Sorescu și Bănulescu, pe care mi-a povestit-o Monica Lovinescu după 1990. Dacă nu venea de la ea, n-aș fi crezut-o, atât e de neverosimilă. Se petrece prin '68 la Paris. Ajunși acolo, cei trei fac un tur de onoare pe la marii diasporici parizieni: Cioran, Monica Lovinescu, Ierunca... Diasporicii aveau interes să le ofere musafirilor franci, pe care, la întoarcere, aceștia urmau să-i plătească în țară, în lei, cuiva: unui prieten, unei rude... Bineînțeles, șiăștia trei erau fericiți să facă schimbul. Au luat fiecare: 1000 de franci, 2000 de franci... Cioran află de la Sorescu că, la întoarcerea în țară, acesta urma să treacă prin Sibiu. Și-i spune: "Pot să te rog, dacă nu ți-e greu, să iei și-un pardesiu și să i-l lași lui frate-meu?" — "Sigur", zice Sorescu.

MIRCEA IVĂNESCU — Și n-o să-mi spuneți că nu i l-a dat.

— Nu. O să vă spun ceva mai rău. După vreo trei-patru zile, Cioran se plimbă pe Saint Germain și, în față la Saint Germain-des-Près, dă nas în nas cu Sorescu îmbrăcat în pardesiu. Trebuie să mai știți — Monica Lovinescu *dixit* — că nici unul dintre cei trei, odată ajuns în țară, nu a dat banii cui trebuia.

— Zău?

— Nici unul.

— Cine erau? Sorescu...

— Sorescu, Marin Preda și Bănulescu.

Povestea mi-a fost spusă de către Monica Lovinescu. Cioran, de câte ori își aducea aminte, își punea mâna în cap și spunea: *C'est inouï...* De altfel, relatează și el scena cu pardesiu în *Caiete*. Ei, camăștia erau marii noștri scriitori români... Dumneavoastră, care îi știți mai bine, cum vă explicați totul?

— Îmi explic că fiecare dintre ei, Preda inclusiv, avea un caracter puternic. O conștiință a valorii proprii. Adică, erau așa de convingși că fiecare dintre ei e un scriitor adevărat, încât morala ieșea din discuție.

— Interesant... Adică valoarea, talentul transcend morala.

— Eu am fost primit în Uniunea Scriitorilor într-o perioadă, v-am povestit, cred, când nu se făceau congrese, cum era statutar. Și s-a votat în forul ăla de conducere, nu știu cum îi zicea, Consiliul Uniunii — Matei mi-a povestit — prin ridicare de mână. Și s-au rostit mai multe nume și, când am ajuns la mine, Sorescu n-a ridicat mâna. Și după aia, s-a dus Matei la el și i-a zis: "Ce dracu', dom'le, ăsta are totuși trei-patru cărți". Și Sorescu a zis: "Cum o să-l votez eu pe Ivănescu, care umblă de colo până colo prin București și spune despre mine că sunt o nulitate?" Asta chiar că m-a excedat, pentru că e adevărat că mergeam prin București, dar tot ce spuneam e că mie nu-mi place Sorescu, că e vulgar și face bancuri proaste. Asta înainte de *La Liliaci*. *La Liliaci* mi-am

schimbat oarecum opinia. Ce e drept, e un scriitor mai de mâna a doua... Dar în orice caz, cu mult mai bun decât mine.

— Iată o splendidă mostră de stil Ivănescu!

— Nu, sincer. Chiar îi iau apărarea în chestia cu pardesiu: omul avea conștiința valorii proprii.

— Și asta te scutește de onestitatea elementară de a da înapoi banii luați de la cineva?

— Ce au luat cei trei nu erau bani luați de la cineva. Pentru un individ cu bani de la Paris, era cumva o datorie să ajute pe un turist care, prin definiție, are nevoie de bani francezi.

— Da, dar banii ăia erau pentru un om aflat în nevoie în țară.

— Acuma, l-am cunoscut amândoi pe Relu Cioran. Nu murea el de foame. Și Sorescu probabil că știa asta. Preda mai puțin. Cred că nu știa cine-i Relu Cioran.

— Păi nu, Preda luase banii pentru cineva din București. Dar ce importanță are că Relu Cioran murea sau nu de foame în anii '60? Îi trebuia pardesiu. Și chiar dacă nu murea de frig, era pardesiu pe care frate-său i-l dăduse lui.

— Și de unde știți că nu au dat înapoi ce primiseră? De la Monica?

— Da, de la Monica Lovinescu. Care era indignată.

— Păi cred că fiecare din cei trei avea dreptate. Dreptatea lui. Gândiți-vă o clipă la Sorescu aflat într-o țară străină — și unde? La Paris! — și care voia să se plimbe pe Saint Germain puțin mai...

— ...mai elegant.

— Da. Sau măcar îmbrăcat în așa fel ca să nu-l arate lumea cu degetul, că uite un tip din România și nu știu ce.

— Vai, sunteți adorabil. Excelent! Și Marin Preda? Era plin de bani, pentru că romanele lui ieșeau în tiraje uriașe. Lui de ce îi era greu să returneze 2000 de franci la București?

— Nu știu dacă Marin Preda era plin de bani și nu uitați că are psihologia pe care și-o descrie singur. La el era vorba de o genă, de un caracter anumit. Știa să prețuiască banul, nu-l arunca de colo-colo...

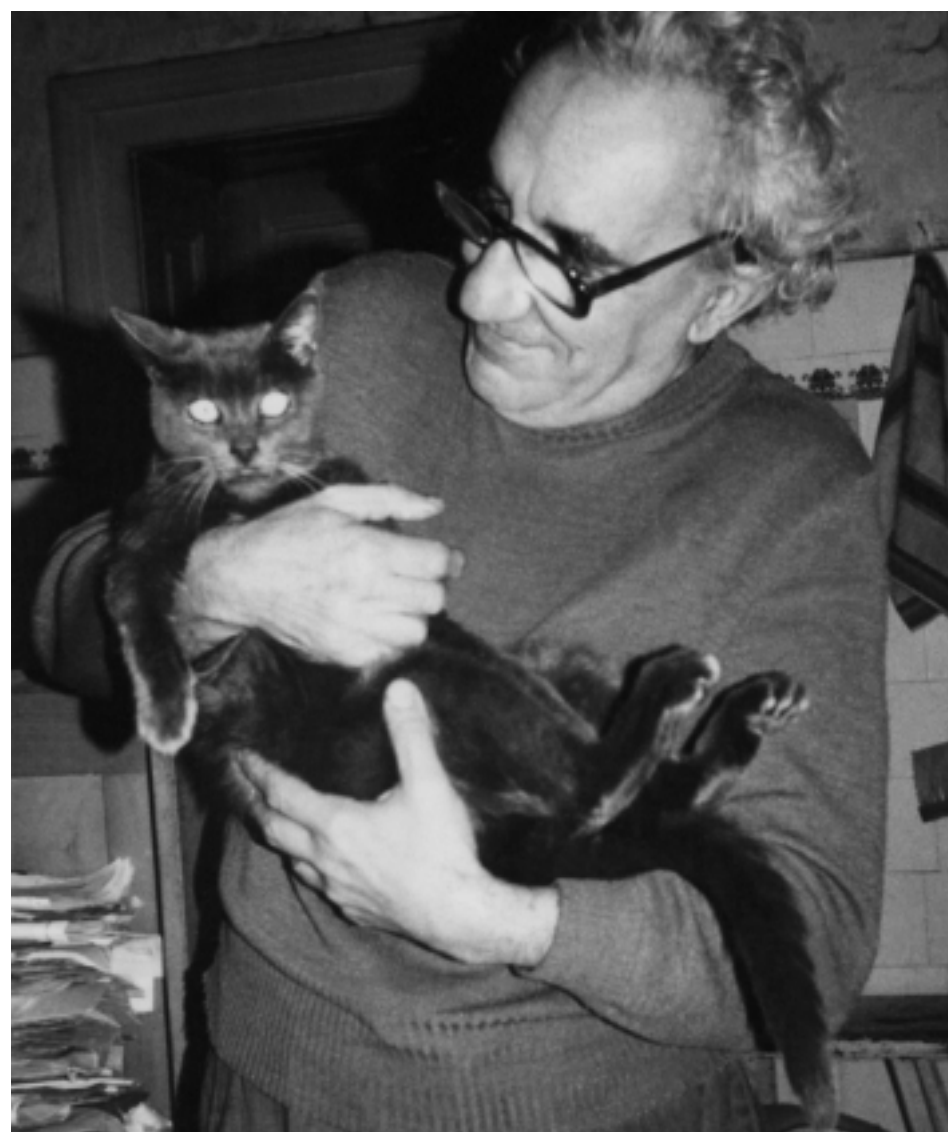
— Și Bănulescu?

— Păi la Bănulescu este simplu. Bănulescu era alcoolic. N-am fost niciodată prieten. Dădeam mâna când ne întâlneam. Când l-am văzut ultima oară am dat mâna și s-a împleticit. Era să cadă pe spate. L-am susținut. Cred că bea foarte mult în ultima vreme.

— Păi atunci are scuza că uitase.

— Da.

— Bine. Cred că ăsta e cel mai zglobiu episod din discuția noastră. Mi-au plăcut enorm explicațiile dumneavoastră. Recapitulăm: Marin Preda prețuia banul și nu-l arunca așa, oricum. Marin Sorescu voia să fie elegant pe Saint Germain. Iar Bănulescu, alcoolic fiind, pesemne c-a uitat...

— Și n-avea fiecare dintre ei dreptate?

— Ba da. La Judecata de Apoi, Sorescu va spune: "Doamne, am vrut și eu o clipă să fiu elegant pe Saint Germain..."

— Acum, hai să fim foarte serioși. Chiar credeți că la Judecata de Apoi o să se pună problema în termenii ăștia? Și pe urmă, Sorescu... fiecare dinăștia a plătit.

— Cum?

— Vă închipuiți că Sorescu a fost fericit? A stat vreun an la Singapore, când era ministru, dar nu cred c-a stat de plăcere. Și a murit, vorba aia, cu zile. Și nici nu era băutor. Oricum, să nu-nțelegeți că-i iau apărarea lui Sorescu, mai ales că am fost invidios pe el. Ca și pe Dinescu. Dar pe Sorescu mai mult.

— De ce? Păi ziceați că nu dădeți mulți bani pe el. De ce-ați fost invidios dacă nu-l prețuiați?

— C-avea succes. Toată lumea spunea că e poetul național.

— E genul de poezie care vă enerva prin excelență, nu?

— Da. Mai puțin *La Liliaci*.

— Da.

— Care seamănă cu Faulkner.

— Insolită chestie: Sorescu și Faulkner.

— Chiar seamănă cu Faulkner.

— Bine, bine... Promit să-l recitesc cu acest gând.

"A PUNE O BAZĂ"

GABRIEL LIICEANU — Vă propun să revenim la tehnica "stilului smuls", care, înțeleg, a jucat un rol destul de important în

viața dumneavoastră.

MIRCEA IVĂNESCU — De acord. Să începem cu termenii tehnici elementari: "a pune o bază". Știți ce înseamnă asta?

— Nu.

— Stați. S-o luăm altfel. Aveam obiceiul, când plecam de-acasă, să merg la diferite bufete. Aveam un circuit de câteva... La București, de exemplu, aveam o listă cu fiecare bufet în care puseseam câte o "bază". Începeți să înțelegeți?

— Intuiesc. "A pune o bază" era un mod de a integra un nou local (cârciumă, bodegă, bufet etc.) în destinul dumneavoastră general-uman, poetic și alcoolic prin consumarea unei băuturi într-o cantitate dată. Iar totalitatea cârciumilor în care puseseți o bază era cartografiată și ocupa un loc important pe harta generală a existenței dumneavoastră. Dar nu știu de câte ori trebuia să intrați într-o cârciumă ca să devină o "bază" și de la ce cantitate de alcool consumată în sus.

— Baza era valabilă din clipa în care puneai piciorul într-o cârciumă cel puțin o dată și beai cel puțin 50 de grame de vodcă.

— Și câte baze puseseți?

— Păi, erau la un moment dat...

— Zece?

— Nu. Pe listă erau 312.

— Cum?!

— 312. Începând cu bufetul "Miorița" de pe bulevardul Republicii colț cu strada Mântuleasa.

— Aia era o "bază" de bază?

— Da. Pentru că era foarte aproape de

casă. Spre est, când ieșai din casă, era cea mai accesibilă. Așa cum spre vest, cea mai accesibilă era "Singapore". "Singapore" era în drum între casa mea și stația de la Universitate, de unde luam autobuzul pentru Agerpres spre Casa Scânteii.

— Vă opreți în drum spre serviciu, dimineața, la cârciumă?

— O, da! Dar nu era chiar dimineața. Era către ora 11. Însă mai erau și alte multe bufete în jur: "Odobești" pe Calea Moșilor, "Izvorul rece" tot pe Republicii...

— Ca să spunem așa, vă izbeați de ele vrând-nevrând.

— Așa e.

— Bine. Acestea, cele din jurul casei, erau principalele baze, să le spunem cele din "circuitul scurt".

— E corect să le numiți așa.

— Întrebarea e cum ajungeți la bazele excentrice? Cum și cu ce ocazii vă abateți de la "circuitul scurt"?

— La bazele excentrice ajungeam pe bază de expertiză, cum văd că se spune acum la experiența de viață. Adică mergeam cu autobuzul, să spunem, sau, când mă întorceam de la Agerpres, în turele de după-amiază, care se terminau târziu, noaptea, coboram din autobuz la Universitate, dincolo de Piața Universității, la bufetul "Colțea", care era vizavi de biserica Colțea. Traversam piața și ajungeam la diferite chestii de-acolo, de pe lângă Piața de Flori, nu știu ce, pe urmă la "Zori de zi", la "Batiștei", la "Nicoresți"... Nu, nu la "Nicoresți", că "Nicoresți" era pe Calea Moșilor... Cum Dumnezeu se chema ăla...

— Așadar aveți o listă a "bazelor".

— Da, și aveam de gând să scriu un *Commentarius perpetuus*, în care să povestesc în trei până la cinci pagini fiecare scenă de bază din fiecare bufet în care pusesem o bază. Și dacă în același bufet se petrecuseră mai multe scene de bază, aș fi avut în final de atâtea ori trei până la cinci pagini câte scene de bază figurau în acel bufet. Vă dați seama la atâtea scene de bază înmulțite cu 312 bufete ce volum impresionant ar fi ieșit?

— Explicați-mi, vă rog, termenul tehnic "scenă de bază". Cum arăta o asemenea scenă?

— De exemplu, mă duceam la bufetul "Miorița" și mă apucam să scriu... Aveam, să zicem, comandă de la poetul Ion Drăgănoiu să scriu *Pădurea de mesteceni*... Sau, să zicem, *Într-o dimineață de decembrie*... Și mă așezam acolo, la o masă, într-un anumit punct, și chelnerul îmi spunea: "Să trăiți, dom' profesor" — nu știu de ce-mi zicea așa —, îmi aducea comanda, eu mă așezam și scriam. Și, de exemplu, una dintre scenele care trimiteau la o scenă de bază a fost că lângă masa mea s-au oprit un tânăr și o domnișoară care discutau și, fără să vreau, i-am auzit, erau chiar lângă mine...

— Și îi băgați în poezie.

— ...și ea îi zicea, îi povestea bărbatului: "Uite, mi-am scrântit glezna și am să-i spun că am călcat pe pisică. Am călcat pe pisică și mi-am scrântit glezna". E băgată și într-unul dintre texte. Asta ar fi o "scenă de bază".

— Și le notați separat?

— Nu, le băgam direct, prin forța împrejurărilor. Pentru că aveam o comandă de șapte poeme, să spunem, de la Drăgănoiu. Iar ăstea, comenziile astea, sau pariurile, cum vreți să le spuneți, interveneau aproape zilnic, că mă întâlneam zilnic cu Drăgănoiu. Și uneori îi spuneam: "Dom'le, n-am putut să scriu douăsprezece, cum mi-ai cerut ieri. Am scris numai opt sau nouă". Și el spunea: "Nici nu m-aș fi așteptat să le scrii..." Mă lua de sus. Eu îi dădeam textele și el îmi puneă bonus: "Data viitoare să-mi scrii cutare lucru". Și iar îmi dădea un titlu. Îmi dădea titluri tot timpul. El era un mare băutor.

— Da. Bea foarte mult. L-am cunoscut. Avea ceva sticlos tot timpul, țepăpân. Dar apropo, domnule Ivănescu: cu cine ați început să beți? Că doar nu ați ajuns singur la asta.

— Nu. Cu Matei. El m-a învățat să bun primele baze. M-a învățat să beau coniac. Și mi-a ieșit pe nas...

— Matei v-a fost deci mentor.

— Nu, Matei nu-mi putea fi mentor, că era prea tânăr. Cum să spun... Nu era format. Adevăratul meu îndrumător, adevăratul mentor a fost — dar asta printr-o întâmplare fericită, că eram unul în circuitul altuia — a fost Eugen Schileru, care locuia pe bulevardul Republicii, chiar lângă bufetul "Miorița".

— Ce noroc, într-adevăr.

— Da, locuia în așa-numitul bloc "Prahova". Dar destinele noastre se împleteau și altfel. El obișnuia să se ducă, adică trebuia să se ducă, în anumite zile să-și țină cursul. Deci trebuia să vină spre vest și trecea pe la mine pe-acasă și-mi bătea în geam. Bătea foarte viguros. Plecam împreună și-mi spunea: "Hai! Repede, că întârziiem". Și treceam repede pe lângă Biserica Armenească, angajam Piața Rosetti și ne opream la "Peștera", adică la "Singapore", că ăla reprezenta prima haltă spre vest.

— Asta cam pe la ce oră se întâmpla?

— E, asta chiar era o chestie matinală. La 8. La 8 dimineața eram acolo, cu vodca în față, și Schileru spunea: "Uite ce înseamnă frumusețea vieții! E soare afară, noi stăm aici la masă liniștiți, statuia, ăla stă pe jilțul lui acolo, în Piață, și până luăm autobuzul spre Casa Scânteii mai avem «Zori de zi», «Bufetul Circului», «Bufetul Universității», bufetul nu știu ce".

— Dar nu vă temeți că miroseați a vodcă când ajungeți acolo?

— Dar toată lumea mirosea...

"LA IEȘIREA DIN BUFETUL «ODOBEȘTI» MA AȘTEPTA ROBESPIERRE"

GABRIEL LICEANU — Odată cu căsătoria au intrat și pisicile în viața dumneavoastră? S-ar putea face o adevărată istorie a literaturii pornind de la iubirile scriitorilor pentru câte un animal. Swift și caii, Eliot și pisicile, Ion Barbu și câinii. Argezi avea un registru mai mare: cred că iubea deopotrivă vaci, câini și rațe. Dumneavoastră sunteți celebru pentru pisici. Le-ați descoperit prin soția dumneavoastră? Știu că ea folsea o ceașcă în comun cu pisica.

MIRCEA IVĂNESCU — Pisicile au intrat în viața mea în momentul în care a trebuit să părăsesc casa natală. După ce a murit maică-mea, nu am putut rămâne în continuare acolo pentru că jumătate din casă — adică două dintre cele patru sau cinci încăperi — era ocupată în mod ciudat de două doamne, din care una era verișoară primară cu mine și care a refuzat (făcea parte dintr-o aripă disidentă a familiei), a refuzat pur și simplu schimburile de locuință pe care le-am propus și, până la urmă, am ales să vindem casa. Și am cumpărat o casă comparativ inferioară, dar care avea avantajul că avea curte și era pe o alee oarecum izolată din Calea Moșilor.

— Cred că mi-ați pomenit la un moment dat numele alei. Mi-ați spus că se numea...

— Forestierilor.

— Forestierilor. Și, având curte...

— Și, având curte, am zis: hai să luăm pisici. Și prima a apărut la doar câteva zile după ce ne-am stabilit acolo. Întorcându-mă seara târziu de la bufetul "Odobești"...

— Celebru! Ei, ăsta o să fie alt capitol al discuției noastre... cârciuma.

— ...l-am întâlnit pe tânărul Robespierre, un motan care semăna foarte bine cu un personaj din *Parisul vesel*.

— Atunci a început pasiunea... Deci ați intrat pe teritoriul amorului pentru pisici prin Robespierre.

— Da. Prin Robespierre. Mă aștepta la ieșirea din "Odobești". L-am luat în brațe pe Robespierre, care s-a dovedit a fi maleabil. Era relativ tânăr, avea câteva luni, și s-a atașat foarte bine de noi. Și la scurtă vreme...

— ...ați ajuns la câte pisici?

— Am ajuns... Nu-i așa simplu... Noi ne fixaserăm să luăm numai motani și, eventual, să-i castrăm. Dar, prin forța împrejurărilor, s-a nimerit că Stela a întâlnit-o pe

Împreună cu Matei Călinescu

o pisică căreia i se spunea Micuța și care era așa, mai ciudată. Abia ulterior am aflat că era bolnavă de nervi. Rămânea cu laba ridicată... Și s-a dovedit a fi femelă și a rămas gestantă și a produs patru sau cinci copii. Firește, nevastă-mea n-a putut să-i mătrăsească, au rămas și i-a adoptat. Așa încât, de la trei sau patru, am ajuns la nouă și, la un moment dat, am sărit la unsprezece.

— Da, dar povestea asta cu pisicile nu v-a modificat viața? Nu înțeleg prea bine cum arăta. Cred că foșgăiau peste tot. Am și eu o colegă de liceu care, tot așa, are vreo zece-douăsprezece pisici. M-a invitat odată la ea și a închis pisicile în baie. Și, la un moment dat, la cererea mea iresponsabilă, le-a dat drumul să intre în living. Au năvălit în haită, miunând și sărind în toate părțile și, vă spun drept, am fost la doi pași să fac un atac de panică. Cred că și cele mai benigne animale, grupate, depășind măsura percepției numerice normale, capătă ceva metafizic înspăimântător. Ca în *Păsările* lui Hitchcock. Există un potențial agresiv al numerelor mari. Gândiți-vă și la oamenii strânsi într-o piață. Pisica, în turmă, nu devine o categorie metafizică?

— Devine ceva de la sine înțeles. Adică ele erau foarte atașate de Stela, cum e și natural. În plus, v-am spus că aveam curte și mai tot timpul erau răspândite prin curte. La un moment dat, cum v-am spus, le-am castrat, ca să evităm complicațiile astea. Primul adaos după Robespierre a fost Piggy, un pisoi pe care l-am cules tot de pe stradă, literalmente, și care a murit relativ tânăr, căci n-aveam sistemul de veterinari de-acum. Piggy a făcut o complicație și a murit tânăr. Și asta a determinat o adevărată dramă în familie, o criză comparabilă cu criza din familia mea. Adică Robespierre s-a înstrăinat brusc și a încetat să mai locuiască cu noi în casă, în cameră. Se suia pe acoperiș.

— Și de ce a făcut Robespierre asta?

— Pentru că era foarte legat de acest tânăr, Piggy. Și când a murit Piggy, s-a declanșat un complex. Sigur, comunica, adică venea când era chemat, dar îi era lehamite. — Cât de tare intraseră aceste personaje în viața dumneavoastră? A doamnei mai mult? Sau și a dumneavoastră?

— A doamnei în primul rând. Adică ea era dispusă la orice fel de compromis ca să le asigure lor o viață relativ netulburată. De la un punct încolo nu mai plecam în concediu împreună, pentru că unul din noi trebuia să rămână acasă să le asigure hrana.

(...)

— Știți ce e greu de înțeles? De obicei ai o asemenea relație cu o pisică, cu un câine, cu două pisici, cu doi câini. Dar cum te distribuie afectiv între treisprezece pisici?

— Păi, fiecare dintre ele are o personalitate foarte distinctă. Prin forța împrejurărilor, ea comunica foarte mult cu ele. Avea, verbal și gestual, contacte neîntrerupte cu ele. Când nu eram acasă și vorbeam la telefon, discutăm exclusiv despre asta.

— Dumneavoastră erați la fel de implicat, sau aveți o oarecare distanță?

— Nu, n-aveam distanță. N-aș putea zice că reprezentau chiar cazuri de viață și de moarte, dar eram teribil de afectat când se îmbolnăveau. A fost o perioadă când una dintre descendentele acelei nefericite gestante, cea nevrotică, s-a dovedit, și oarecum explicabil, că avea epilepsie. Făcea destul de des crize și, până a descoperit veterinarul picături de haloperidol, i se fabricase un țarc din stîngii de lemn căptușite cu perne. Dar vă spun, când am ajuns în Sibiu, am venit cu patru.

— Și cât ați stat fără acoperiș propriu, la Mogoșoaia? Patru ani? Cinci ani? Cât?

— Vreo patru ani.

— Putem spune, la urma urmelor, că pisicile sunt cele care v-au dat brânciul spre Sibiu. De fapt, pisicile v-au mutat la Sibiu.

— Cred că se poate spune așa. De vreme ce nevastă-mea locuia la Mogoșoaia și, în clipa aia, noi mai aveam încă vreo șase pisici care erau mutate într-o altă casă, într-o curte care s-a dovedit a fi comună cu niște indivizi... Până la urmă ăștia au făcut un denunț la Sanepid și au venit să le ridice. A fost o dramă întreagă. Cât am mai fi putut continua așa? Atunci a avut loc una dintre manifestările benefice ale lui Tomuș. (...) Pisicile noastre erau extrem de legate de nevastă-mea și, unele dintre ele, e drept că mai puțin, și de mine. Eu aveam o anumită ramură a generațiilor succesive, așa-numita Ursulică: Ursulică, Ursulică Minimus, căreia i se spunea Minimus, care a fost Minimuța.

¹ Mircea Ivănescu face aici o inducție lipsită de acoperire. Reputația lui Ștefan Bănuțescu în lumea literară nu era cătuși de puțin una de băutor. Către sfârșitul vieții, Bănuțescu nu mai vedea aproape deloc. Neștiind acest lucru, Ivănescu explică mersul nesigur al colegului lui nu printr-un handicap de vedere, ci prin ceva care lui îi era oricum mai la îndemână.

SINGURĂTATEA LUMINII (II)

PAUL EUGEN BANCIU

Într-o primăvară, prin martie, m-am supărat cumplit pe cineva, apoi pe oameni și n-am mai vrut să văd pe nimeni. Știam că numai muntele mă poate spăla de negreala adunată în mine. Iau un rucsac de la un club, o haină de piele de la un coleg motociclist, era una de fost pilot, cu un fermoar oblic, o sărut pe Rodica, eram colegi și nu prea înțelegea pe atunci care era taina mea cu muntele și plec. Ajung la Caransebeș după masă, apoi la Borlova, cu ultima cursă din ziua aceea. Cer găzduire la o casă. Gospodarul se uită la mine de sus în jos, vede haina de piele, mijeste ochii și-mi închide poarta fără să-mi răspundă. Bat la o altă fereastră, apare o femeie, zice un «nu!» hotărât și mă face să ies către marginea de sus a satului.

Cu Horst aveam să facem traversarea spre Retezat abia peste câteva luni, în vacanță, nu cunoșteam drumul decât dacă aș fi avut în față marcajul. Se lasă noaptea și alte două tentative de a fi găzduit eșuează. Trag o înjurătură și pornesc către ieșirea din sat.

Era noapte de-a binelea. Aprind lanterna și continui să merg destul de nesigur. Deodată aud foșnind ceva în urma mea și o respirație de animal. Întorc lanterna cu lumina într-acolo și dau de un câine alb cu galben ce începe să se gudure, pleoștindu-și urechile. Mă așez pe o piatră, scot salamul și pâinea, îi dau și lui. Scot o sticlă plată de coniac și trag o dușcă, apoi îmi reiau drumul. Câinele mergea alături de mine. Nu mă mai simțeam singur și cu fiecare pas făcut mă vedeam eliberat nu doar de turbureala ce mă alungase din orașul cel mare acolo, dar până și de cazna de a nu supăra pe cel care m-ar fi adăpostit pentru o noapte. Eram liber.

Stelele sclipeau nemaipomenit, ca iarna. Nu era lună. Merg prostește înainte, când sesizez că patrupedul nu mai e lângă mine. Îl strig pe numele lui românesc de "Cuțu" și-l aud răspunzându-mi de undeva de pe o pantă ce urca.

Îmi dau seama că eu mă luasem după drumul cel mare, care ducea în altă parte. Caut cu lumina lanternei și găsesc semnul marcajului. Mângâi câinele spre a-i mulțumi pentru serviciul făcut și îl urmez, verificând, din când în când, dacă poteca pe care merg e în adevăr cea cu marcajul. Mă îndoisem de mirosul aiurea al câinelui. Nu doar că era un bun cunoscător al potecii principale, dar știa și scurtăturile pe care le practica oamenii ce urcau des spre complexul de cabane. Încep să fluier un fel de rock doinuit, spre împăcare cu natura și cu întunericul și cu frica în doi, căci mi-am dat seama că și el, câinele, nu se simțea la largul său dacă rămânea singur în urmă ori dacă o lua prea repede înainte. Ne așteptam unul pe altul și iar porneam mai departe. Dacă făceam un popas și el era deja cu mult în față, se întorcea înapoi și stătea lângă mine până plecăm din nou. Am crezut că salamul și slămina din rucsacul meu erau cauza, dar mă înșelasem. L-am îmbiat, a mâncat și a rămas pe loc. Altădată nici nu a mai vrut să mănânce.

După ce am depășit pădurea de fag și am ieșit pe coama deschisă au început să se audă urletele lupilor, când într-o vale, când în cealaltă. M-am înfiorat. Câinele a devenit atent, agitat și nu s-a mai îndepărtat de mine. De undeva de peste Țarcu, dar n-aveam cum să văd, se ridicase o lună plină ce mărea parca efectul ecoului urletelor de lupi. M-a prins frica. Am scos din buzunarul de la spate una din sticlele de coniac și am mai tras un gât. Orașul nu mai exista, satul nu mai exista, oamenii nu mai existau, doar cerul albastru închis, o lună argintie și muchia coamei, ca un zid între două haite de lupi. Iau cuțitul de vânătoare în mână, caut un fel de bâta rățică

sau uitată de cineva pe drum și continui să urc.

La Fântâna Voinii ne adăpăm amândoi. Frica, salamul uscat și coniacul, oboseala urcușului mă făcuseră să trec peste prevederea de a nu-mi umple burta cu apă rece la urcuș. Nu știu dacă mă gândeam la ceva anume, dar simțeam că ecoul urletului lupilor ce-și vorbeau peste capul meu dintr-o vale în alta îmi măriseră dimensiunile copacilor ce se vedeau în depărtare, îmi împinseră întreg peisajul mult mai departe, sau astea erau doar percepțiile mele datorate efectului zăpezii de pe Muntele Mic în bătaia luminii lunii. Până și bolta cerului părea să se fi ridicat mai sus de cum o știam cu toate stelele de pe ea. De la Fântâna Voinii începea și zăpada.

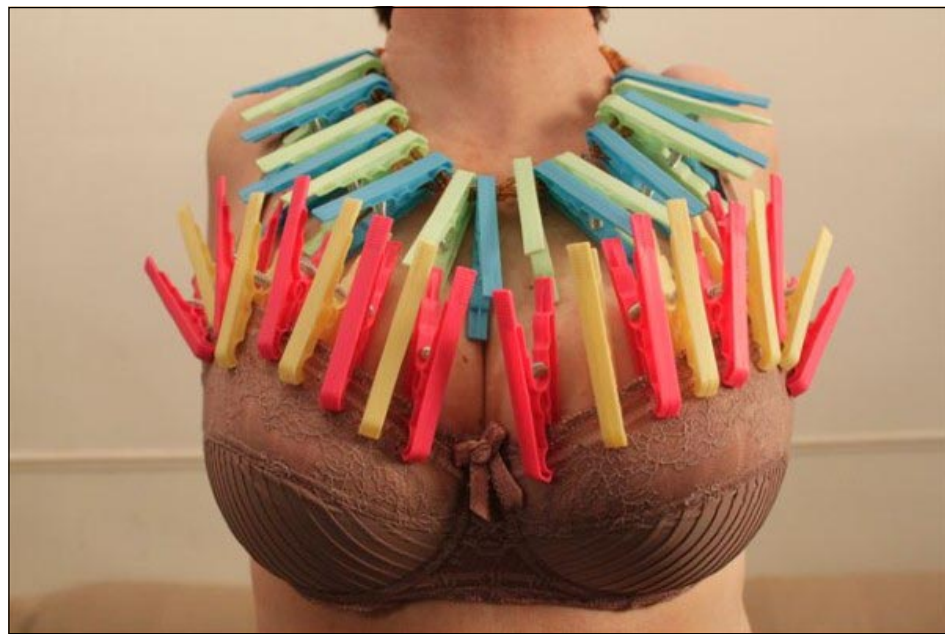
La toate efectele acustice propagate ca într-un fel de "ureche a lui Eratostene" se mai adăuga acum și scrâșnetul bocancilor pe zăpada înghețată. Am început să cânt o melodie pe care o auzisem cândva în copilărie. Știam că fusese interzisă, pentru că era unul dintre cântecele preferate ale Wermahului, *Lili Marlen*, dar acolo, atunci, nimic nu era sub interdicție. Nici măcar, sau mai ales moartea. Să-mi conving urechile că mai sunt om, am început să o cânt cu cuvinte, în traducerea lor românească de prin 1945-46, când o învășasem de la femeia noastră de casă, o săsoaică, Reghina. De la versurile: "...un soldat cânta/ Vorbe de iubire/ Pentru draga sa..." m-am trezit că mă gândesc la Rodica și să o văd, la plecarea mea, cu ochii triști și nedumeriți. Soldatul de departe, de la porțile Stalingradului, ajunsesem să fiu eu, fără să am habar că, la două ore de mers, în fața mea era chiar o unitate a Armatei Roșii pe Vârful Muntelui Mic.

În pădurea de brad am început să mă afund în zăpadă. "Blonda", cum începusem să-i spun câinelui, înainta anevoie, pentru că fie se scufunda în zăpadă, fie aluneca pe crusta de deasupra ei. Pe la trei dimineața am ajuns la Cabana Sebeșul. Bat la ferestre, simt că îngheț. În fine, îmi deschide o femeie, mă privește ca pe o arătare, vede câinele, îl alungă, ceea ce m-a făcut să cred că era cunoscut de personalul de la complexul de cabane.

Mi se dă o cameră. Vreau să iau câinele cu mine înăuntru, femeia se opune. Insist și acceptă. A doua zi aveam să aflăm că "Blonda" era un câine ce urca și cobora cu turiștii de la Muntele Mic la Borlova și nu îl putuseră ține în lanț nici în sat, nici la cabană. Din clipa aceea mi-a fost și mai drag. Aveam ceva comun în firea noastră, deși distanțele darwiniste între noi erau de câteva milioane de ani.

A doua zi am luat împrumut niște schiuri de la cabană și am pornit pe Valea Soarelui. Ce s-a întâmplat, ce nu, ca un fel de semn al unor evenimente pe care aveam să le trăiesc peste câțiva ani pe Muntele Mic, mi s-a desprins un schi și, după ce l-am desfăcut și pe celălalt, m-am afundat în zăpadă. Orice mișcare încercam să fac mă ajuta să intru și mai adânc; deodată aud lătrând niște câini. Întorc capul și văd venind spre mine niște câini-lup, iar în spatele lor niște soldați. "Blonda" s-a luat la luptă cu ei, deși maidanezul avea doar curaj, nu și forță. S-a lăsat mușcat, până ce câinii aceia de rasă militară și-au făcut numărul, apoi s-au retras, bătând victorioși din cozi. "Blonda" s-a apropiat de mine, exact când reușisem să ies din nămeți înotând pur și simplu. Mi-am recuperat schiurile și m-am întors la cabană. Am mai stat o zi și am pornit-o pe drumul acesta pe care mergem acum spre Cuntu. Știam că nu voi putea ajunge singur și cu echipamentul pe care-l avem până pe Țarcu.

Câțiva ani după aceea, am evitat să mai urc la Muntele Mic și am mers direct la Cuntu, pe drumul ce iese de la capătul Borlovei. De acolo urcam pe Țarcu.

JURNAL DE FAMILIE

PIA BRÎNZEU

20.09.1994. Sunt singură în bucătărie. Sârguincioasă, mă pregătesc să gătesc ceva. Nu am nici o idee în cap și mă reped la cartea de bucate a Sandei Marin. O iau în mână și mă sperii de cât de urâtă a devenit. E unsă, pătată, fără cotor. Ferfenițită de vreo douăzeci și cinci de ani, de când o folosesc... Brusc realizez că o carte de bucate nu este doar o colecție de rețete, instrucțiuni și informații despre prepararea și servirea bucatelor. Nu e doar o cronică a unei arte ale cărei capdopere ar putea fi altfel pierdute, deși Huou, maestrul chinez de la curtea imperială a lui Kublai Khan, sublinia și el cu mult de șapte secole în urmă utilitatea a unei astfel de colecții în a oferi informații despre viața culinară și casnică a unei societăți.

Uit de prânz, chiar cu riscul de a lăsa copiii nemâncați. Iau în mână cărțile de bucate ale mamei, bunicii și străbunicii mele și îmi dau seama ce multe lucruri spun ele, dincolo de gastronomie, despre felul cum am trăit patru generații dintr-o familie bănățeană sau central-europeană, cum ne place nouă să spunem.

Cartea străbunicii mele, Aloysia Katharina Cecilia Gombocz Bazer de Rogacz, este precum numele ei. O carte opulentă, cu copertă Art Nouveau, decorată luxos: *Süddeutsche Küche*, publicată de Katharina Prato în 1903. Rețetele germane au ingrediente bogate: câte cincisprezece ouă, jumătate de kilogram de făină sau de zahăr. Alături, în caietul ei, rețetele sunt scrise în germană, maghiară și franceză, frumos caligrafiate, urmate de poeme în cele trei limbi. Pentru străbunica, care nu gătea niciodată pentru că avea angajați în gospodărie, a scrie o rețetă nu era un exercițiu gastronomic, ci unul intelectual, fie că era vorba despre Dobos torta, Moor im Hemd, Gateau Bretagne, Hollandaise, Sonkas pudding, Barna leves, Paprika csirke sau Schinkenomlette! Tacămurile de argint cu care se serveau aceste mâncăruri aveau monograme, ca și șervețelele de damast...

Bunica adusesse cu ea o carte de rețete austriacă, *Die Österreichische Küche*, scrisă de o celebritate vieneză, Marie von Rokitsansky. Ediția a 13-a din 1923 are cam multe sosuri, dar e mai cumpătată în cantități. Generația bunicii trecuse deja prin primul război mondial și știa ce înseamnă lipsurile...

Mama avea tot o carte germană, dar a anilor treizeci, cu ilustrații Art Deco și poze colorate, iar caietul ei de rețete este frumos învelit și organizat cu multă disciplină, pe feluri numerotate... Cea mai mare suferință a mamei a fost când ne-am mutat cu prânzul din sufragerie în bucătărie și am înlocuit șervețelele de damast cu cele de hârtie. O lume a apus atunci pentru ea, o lume în care rangurile nu mai contau, iar noi ajunseserăm să mâncăm, din comoditate, acolo unde înainte mâncau doar slugile...

Eu urmez, a patra la rând, și ilustrez ceea ce a însemnat odinioară comunismul, iar acum postmodernismul globalizator, când, vorba lui Malcolm Bradbury, King Lear a fost înlocuit de King Kong și Macbeth de McDonald's. Caietul meu arată la fel de deplorabil ca și cartea Sandei Marin, pentru că eu chiar sunt implicată în procesul de producție și, fiind sunt mereu grăbită să termin totul la timp, nu prea am grijă de el. Rețetele din tinerețe sunt prăjituri cu câte un ou sau simulacre imaginate de mințile inventive ale celor care trecuseră și prin cel de-al doilea război mondial, și prin restrângerile ceaușiste (rețetă de icre false, de pildă, cu griș și maioneză). Acum am în cămară un stoc de supe la pachet pentru cazurile de urgență, o sumedenie de rețete vegetariene (care în opinia mamei nu era "etwas ordentliches zum essen" pentru că nu aveau carne), mirodenii indiene, bețișoare chinezești, un wok și multe, multe reviste gen "Good Food", pe care le citesc cu plăcere, le pun deoparte și apoi le las uitate pe un raft, pentru că prefer să gătesc tot numai ceea ce am învățat cândva, demult, de la mama și bunica mea...

KARAOKE

ADRIAN BODNARU

**Buzunarul blâniei bătea
ca inima unei roșii
ce a mâncat sărat
toată viața.**

**O simțea cel mai bine
mâneca unui pardediu
slab și tânăr,
așteptând-o în dulapuri
închiriate cu ora.**

**Ea întârzia mereu,
dar se furișea lângă el
cu același fâșăit de radio
vechi de plăcere.**

**Spre seară plecau în taină,
fiecare într-o primăvară
caldă, poate ultima.**

**Pe stradă era încă plăcut:
lâna se făcea de găină.**

DINCOLO DE VALEA BINISULUI

(POVESTIRI FANTASMATICE)

DANIEL VIGHI

Stau în jurul mesei și analizează situația și constată că nu-i roză deloc. Ba dimpotrivă. Nu se știe foarte exact de unde vin paranormalii și cum anume comunică în ciuda organizațiilor secrete știute. Li se rupe de ruși, de evrei, de americani, de englezi, în general se pare că toate serviciile secrete au devenit ceva la mâna lor și asta este îngrijorător. De aceea se impune o întâlnire la nivel macro, cum spunea tov. colonel Silvică, decedat în misiune, el a fost printre primii care a simțit că e groasă rău. E musai de o mobilizare și de o acțiune comună pentru contracararea celor are au parte de paranormali și prin aceștia de control mondial. O porțiță, e drept că destul de îngustă, au dibuit ei la mănăstirea unde a căzut la datorie colonelul, în iarna de acum doi ani, pe un ger aspru. Au răscolat prin toate cotloanele, au căutat cu amănuntul prin cocioabele de prin satele de pe valea Bârzavei, dincolo de valea Binișului, au dat de tot felul de moși suspecti pe care i-au arestat mintenaș, vorba lor. Mulți vorbeau cu influențe maghiare și păreau amestecați cu organizația călugărilor minorități cărora oamenii le spun popii negri. Acolo au dat de baciul Merișca Ion: "Baci Ioane, unde mergi", l-au întrebat structurile operative chiar înainte de a-l aresta și au aflat că urma să treacă Mureșul pe la brodul din satul Bulci și să ajungă în satul Pătârș unde trăia din vremuri vechi o bandă de hoți de cai pocăiți, care s-au încredințat credinței nazarinenilor. Au aflat că numele popular era acela de năzărucși. S-a strecurat pe lângă baci Ion Merișca unul dintre cei mai dotați ofițeri deplin acoperiți din zonă, se dădea argat la fratele Dubășteanu, predicator la penticostalii din Șoimoș, o localitate situată la poalele cetății cu același nume pe care un angajat al Securității cu abilități paranormale a decis că era un loc de mare concentrare psi, de aceea l-au și înșfăcat la o anchetă dură în care sârboaica dură Katița i-a înmuiat fanatismul religios prin mijloace fizice și l-a angajat în rândurile noastre.

ÎN FAȚA CASEI BACIULUI MERIȘCA

Așa le-a spus generalul Nica la adunarea din casa chiaburului Căpețu de peste drum de mănăstirea minorită unde s-a petrecut dezastrul cu asasinarea tov colonel Silvică. Prin mijloace specifice sectanților, fratele predicator Dubășteanu a câștigat încrederea baciului Merișca, s-a dat ca fiind argat amărât care-l caută pe Domnul și a aflat câte ceva despre țesătorul și despre camaradul lui comerciantul care au aflat vestea nouă și au spus-o tuturor celor care se arătau vrednici să o audă. Asta, povestea adică, era a cultului nazarinenilor, și Căpețu a știut să o aducă bine în vorbă chiar în momentul în care s-a oprit în fața casei baciului Merișca, în satul Cladova, nu departe de pârâul cu același nume: "buna zăua, baci Merișca", i-a spus chiaburul Căpețu fără să-și dea seama că se putea da de gol foarte ușor, dacă baciul l-ar fi întrebat simplu și pe înțeles că de unde știe el că se cheamă așa, adică de unde-i știe numele: "că io nu te cunosc pe dume'ta" i-ar fi putut spune, numai că nu s-a întâmplat treaba asta, lumea din satul Cladova, de sub dealul Capul Vancului, de sub vârful împădurit Otcovac, clădovenii adică, sat de oameni sărăcani, vorba lui Slavici, de care rădnanii cam râdeau, ei, adică, nici prin gând nu le-ar fi trecut că ar fi cineva pe lumea asta care să nu-l știe pe baci Merișca, să

treacă pe dinaintea casei acestuia și să nu spună: "na, iacă aci stă baci Merișcă, ăla care umblă vara prin pădurile de la Cioaca Rastului, de dincolo de vârful de-i zice Cap de drac și pe valea care duce spră pădurea de paltin din dealul Fântâniei Reci".

TOVARĂȘA CĂLĂU KATIȚA

E complicat drumul securității spre baciul Merișca, trece prin torturile tovarășei călău Katița, ajunge la fratele argat al fratelui predicator Dubășteanu, mai apoi la chiaburul Căpețu unde s-a și instalat cartierul general al conducerii operative în frunte cu ge'alul Nica deghizat în henteș, care înseamnă măcelar pe ungurește, are ge'alul șulț (cătrânță n.n.) dinainte și chiaburul Căpețu murmură admirativ "Nagyon jó", zice, care se spune pe limba noastră "foarte bine": ge'alul s-a deghizat bine cu șulțul și se pricepe la henteșit. Toți s-ar putea duce pe valea Cladovei, la casa lui baci Merișca, și să-i spună pe nume, și nimeni nu s-ar mira, îl cunoștea "tăt natu", nu era, cum ziceam, ceva de mirare, moș Merișca culegea vara pitoance, și bureți iuți, hribi, mitărți - le spune în multe feluri și dau o aromă aparte mâncărilor vestiții gălbiori, creasta cocoșului, bureți(de culoare albă), ghebe, e ca lumea și pe bună dreptate toți îl știu: "bună zăua, baci Merișca", zic structurile operative, și moșul se ivește din dosul gardului din uluci înnegrite de ploii când baciul culegea pitoance și se închina Domnului, și toți îl știu că nu se lasă el să fie în ascultarea ortodoxă a popii Micoară care se chinuie să-l țină pe calea dreaptă și cam fără folos e zbaterea, că baciul Merișca umblă după Domnul cum cum umblă după pitoance prin Valea Cladovii, dincolo de dealurile Minișului, peste Podgoria Păuliș și Barațca. Acum a ieșit la sfânta porțiță a casei și dă bună ziua fratelui predicator Dubășteanu care a ajuns acolo după instructaje lungi și amănunțite, după prelucrări ale tovarășei Katița, și acum fratele predicator este pe deplin acoperit și cooperează foarte bine. Nu știe baci Merișca faptul că fratele este predicator, nu știe nici măcar că ar fi frate, adică sectant baptist sau adventist, cu atât mai puțin îi trece prin cap că ar fi nazarinean, ăștia sunt ca și stilisții de țin stilul vechi la ortodocși, așa de puțini încât dau fiori structurilor operative, sunt rari și nu pot fi dibuiți de agenții operativi care sunt din acest punct de vedere asemenea pescuitorilor de perle în ținutul Hindu. Asemănările izbutoare cu munca acelor adevărați pearl fishermen, vorba confrăților anglo-americani, li s-au impus pe când au participat, din obligații de serviciu, la opera lui Georges Bizet care chiar așa se și numea Pescuitorii de perle. E greu de înțeles cum de au ajuns structurile și agenții dublu și triplu acoperiți să ia parte la asemenea audii musicale, în loc de obișnuitele sedințe de partid cu interminabilele ore de învățământ politico-ideologic, chit că plicitseala era la fel și la operele acelea și la învățământ. Problema e cu participarea respectivă mai complicată. Ceva, ceva li s-a adus și lor la cunoștință pe căile ocolite ale răspândicilor din structurile de securitate, ei înșiși controlați atent de alte structuri bine pitite în dosul labirintului nesfârșit al Securității.

Fragment din creația epică Operațiunea Aubade, Trilogia Corso

Continuare în pagina 31

REVOLUTIA DIN CARTI (IV)

VIOREL MARINEASA,

Lucian-Vasile Szabo este unul dintre cei mai harnici scriitori (și editori/antologatori) din această parte a țării. Însă, spre deosebire de alții, are calitate în ce face. Merită o deosebită atenție preocuparea sa de a descifra felul în care s-a născut presa (scrisă) liberă în România postdecembristă și de a pune în valoare cele mai importante repere ale acesteia. Puterea neocomunistă controla cu autoritate instituțiile de presă și nu se sfia să obstrucționeze prin diverse mijloace inițiativele particulare de a da un suflu nou jurnalismului autohton. Szabo e categoric: "Jurnaliști în adevăratul sens al cuvântului nu avea România la începutul anului 1990". Aici fie-mi permis să nuanțez. Insule de gazetărie autentică au existat și în comunism, dar era greu să le decelezi în valurile de maculatură ale propagandei oficiale. De pildă, reportajele lui Cornel Nistorescu, ce reluau buna tradiție interbelică, sau eforturile lui Petre Mihai Băcanu de a sparge monolitul unei prese anoste prin petele de culoare ale faptului divers; ca să nu mai pomenesc de excepționala școală de jurnalistică ad-hoc, creată în jurul revistei ieșene *Opinia studentească*. De altfel, în cuvântul introductiv la antologia *Decembrie, stare de urgență* (Editura Memorialul Revoluției, Timișoara, 2011), L.-V. Szabo observă cu justețe: "Curentul reformator a fost susținut (...) de puțini dintre condeierii gazetelor comuniste, dar mai ales de tinerii scriitori", de intelectuali pentru care libertatea și democrația reprezentau valori supreme; aceștia au deprins tainele noii meserii (cum altfel?) din mers. În 2010, autorul publica volumul antologic *Atentat împotriva Revoluției române*, consacrat scriitorilor și jurnaliștilor din Timișoara. De data aceasta, selecția (evident, subiectivă, dar și semnificativă!) se extinde la nivelul întregii țări și reține 30 de nume. Abundă articolele reținute din anii 1990-1992, antologarea întinzându-se până în 2002. Cele mai multe texte au apărut în 22 (trebuie trimiși în bibliotecă ignoranții exaltați care au pornit o campanie de anvergură împotriva revistei și GDS-ului!), *România liberă*, *Expres*, *Timișoara*. Câteva au fost publicate în *Dialog liberal*, *NU*, *Contrast*, *Adevărul*.

Intervievat de Gabriela Adameșteanu în martie 1991, Nestor Rateș (care lucra atunci la cartea *The Entangled Revolution*, comandată de Centrul de Studii Strategice și Internaționale al Universității Georgetown) are niște remarci de bun-simt, făcute pentru uzul diversionistului Alex Mihai Stoenescu și al ciracilor săi: "a fost o revoluție autentică și spontană"; "destul de târziu s-a suprapus un gen de pact, târg sau înțelegere între unele vârfuri ale aparatului de represiune și echipa Iliescu"; cât despre "interferențele străine", "s-ar zice că toată lumea s-a coalizat pentru a provoca cea mai vădită și mai iminentă schimbare din Europa de Est". Note pline amărăciune ale lui Gabriel Andreescu la sfârșitul anului 1990: "Pe 1 decembrie puterea se hotărăște din nou să-și ia o revanșă. Să preia pe cont propriu Ziua Națională. (...) Huiduielile încurajate de Petre Roman la Alba Iulia întorc pe dos până și stomacul străinilor. (...) Va rămâne Timișoara singură? (...) ... până la solidarizarea țării, Timișoara tot unică rămâne". Pentru Liviu Antonesei, fesenismul este "boala senilității comunismului". Ochiul expert al Brîndușei Armanca sesizează, la o ședință a Partidului Socialist al Muncii, filiala Timiș, inscripția "Lăudați-L pe Domnul", în timp ce vorbitorii, "imperturbabili, continuau să-l laude pe Tovarășul" (1992). În 18 februarie 1990, Petre Mihai Băcanu anticipa că "procesul ce va avea loc la 2 martie 1990, la Timișoara, leagănul Revoluției, pare de pe acum o parodie, pentru că în boxă nu se va afla nici comandantul unic - Ion Coman, nici vreunul din ucigașii care au însângerat orașul până în ultima zi a anului trecut..." Pentru Ana Blandiana, "Piața Universității a fost unul dintre cele mai frumoase lucruri pe care le-a(m) trăit", deoarece acolo se regăseau laolaltă "sentimentul religios și umorul, cântecele și caricaturile, gesturile rituale și farmecul ludic, poezia și speranța". La un an după revoluție, Bogdan Ghiu crede că "eroii din decembrie au continuat să fie victime și după ce au fost omorâți. În carnea lor s-a tras fără milă în tot anul care a trecut, care, uite, ne-a readus sărbătorile, ne-a așezat în fața pomului de Crăciun. Acum, în decembrie, obsesia cărnii. Gândul la carnea împușcată și la foamea de carne a celor vii. Cozile la carne, Doamne, liniștite, statornicite, ca o datină. Cozi la eroi? Gândul imposibil de canibalism. Coada la hălci.

Continuare în pagina 31

JURNAL DIN ANII CRIZEI ROBERT ȘERBAN

Duminică, 4 martie 2012

În urmă cu 35 de ani eram într-o postavă, mă uitam la televizor, iar mama-mare de la Turcinești mă îmbăia. La un moment dat imaginea din TV a început să joace, apoi să se stâlcească, iar în final să dispară. Lustra de deasupra capului se mișca. Apa din postavă făcea valuri. Aveam parte de acțiune! Dar n-am apucat să intru într-un rol, fiindcă am auzit strigătul de luptă al bunicii: "Mumă, cutremur!". Iar în secunda următoare s-a aruncat peste mine cu brațele desfăcute. Nu am înțeles cuvântul "cutremur" și nici ce căuta acolo mama-mare. M-a înșfăcat, m-a sters repede, m-a îmbrăcat din două mișcări și am ieșit în curtea casei. Deasupra noastră, cerul plin cu stele.

Joi, 8 martie 2012

O postare pe Facebook, de 8 martie: "Mama mea este cea mai superba fiinta din lume. Mama mea si-ar scoate ochii pentru mine. Mama mea s-a chinuit pentru mine. Mama mea este cea mai frumoasa. Mama mea este cea mai mama. Sa imi traiesti cu zambete, mama!" Vorba aceea: ochi pentru ochi, pastă pentru dinți.

Joi, 15 martie 2012

Mi-am pus pe nas ochelarii de citit ai mamei soacre și am văzut totul mai bine. Câteodată chiar e nevoie de ajutor, fie el și din partea soacrei...

Toată ziua am căutat prin casă după un teanc de hârtii cu poeziile pentru lecturile de la Leipzig. Am luat la rând rafturile cu cărți, am revenit, am înjurat, m-am uitat atent, fiindcă știu că le-am pus la îndemână. Diana m-a încurajat că le vom găsi. Seara le-am căutat din nou, m-am enervat din nou, am înjurat din nou. Nevastă-mea a venit lângă mine și mi le-a arătat: erau chiar sub propriu-mi nas. Mi s-a zburlit părul: imposibil să nu le fi văzut, doar m-am uitat acolo de câteva ori!

Vineri, 16 martie 2012

Cu Daniel Vighi în zbor spre Târgul de Carte de la Leipzig. La 5 dimineața suntem în aeroport, la 6 decolăm, la 9 ajungem, după un schimb de avioane în München. Hotel foarte bun, dar la mama naibii, însă doi băieți și-o domnișoară, conaționali, ne-au luat cu un microbuz cu număr de București și ne-au dus în centru. Zi superbă de primăvară, într-un oraș cu mult mai frumos decât mă așteptam. Clișee... estice. Vizităm muzeul de artă, în care tocmai poposește o expoziție de pictură olandeză, în care vedetă e "Mulatul" lui Hals. Descoperim în alte săli câțiva pictori expresioniști forțoși din DDR-ul anilor '80. Apoi, artă contemporană. Când ieșim, centrul e plin ochi de oameni. Abia găsim un loc să bem ceva. Seara, la hotel, am timpul și tihna să stau, cum demult n-am mai făcut-o, în cada plină cu apă caldă. Citesc *Superhero*, de Ciprian Măceșaru și, din când în când, iau o gură de bere rece. Boierie!

Sâmbătă, 17 martie 2012

Am mai fost la târgul de la Leipzig, în 2009, dar am stat puțin și nu prea am văzut mare lucru. Sau am uitat... Constat că e absolut spectaculos nu doar prin suprafață, prin arhitectura halelor de metal și sticlă, prin – iată! – fluxul de vizitatori, ci mai ales prin miile de copii și tineri ce vin mascați/îmbrăcați în personaje din benzi desenate, din romane *fantasy* ori chiar din cărți... serioase. "Fă poze, fă poze!" mă îndeamnă Daniel, iar eu îl ascult, mai ales că toți costumații stau zămbitori să-i immortalizez. Ajungem la standul patriei, unde ne întâmpină afișe cu mecele noastre, Luminița Corneanu, dar și Traian Pop Traian, care a venit cu... Pop Verlag. Micul lui stand e la mijloc, între cel al României și al Ungariei. La 13 am lectură, moderată, în germană, de Alexandrina Panaite, de la ICR Berlin.

Continuare în pagina 31

O LITERATURĂ CARE A FOST SAU N-A FOST RADU PAVEL GHEO

Cînd te lansezi într-o cercetare științifică, nu știi cu certitudine nici unde o să ajungi, nici ce o să găsești pe parcurs. Iar surpriza descoperirii își păstrează mereu esența inalterată, în ciuda truismului de mai sus.

Surprizele sînt însă de mai multe feluri. Nu toate intră în categoria luminoasă a serendipităților. Pot fi uluitoare în nenumărate feluri, dar nu întotdeauna în sensul bun al cuvîntului – așa cum mi s-a întîmplat cu uluitoarea și dubioasa descoperire a unei literaturi de a cărei existență pînă mai ieri nici nu aveam habar.

Pe parcursul unei cercetări asupra specificului, încadrării și definirii a ceea ce numim "literatura română", am descoperit în Biblioteca Centrală Universitară "Eugen Todoran" din Timișoara două volume uluitoare în sensul dubios amintit mai sus. Autorul lor, prof. dr. Mihail Diaconescu, este, conform informațiilor de pe o suprapertă, doctor în Filologie din 1972, director științific al Institutului de Cercetare și Învățămînt Superior din cadrul Fundației "România de Mîine" și *doctor honoris causa* al Universității din Oradea, iar tema centrală a studiilor ample pe care le-am răsfoit cu interes și nedumerire este *literatura dacoromană*. Avem, așadar, o *Istorie a literaturii dacoromane* (Editura Alcor Edimpex, București, 1999) și o *Antologie de literatură dacoromană* (Casa de Producție și Editură Corifeu, București, 2003), indiferent ce ar însemna asta.

De fapt tocmai asta am încercat să înțeleg. Sintagma e provocatoare și, în același timp, ambiguă, fiindcă e greu să îți dai seama ce înseamnă literatura dacoromană și cum se diferențiază ea de literatura romană pură, care e numită generic literatură latină, sau de literatura dacică sau dacică, care nu e numită nicidecum, de vreme ce, din păcate, ea nu există. Căci, dacă nu punem la socoteală texte precum "Decebalus per Scorio", cu care greu faci o antologie literară, dacii n-au lăsat urme scrise și cu atît mai puțin o literatură dacică. Pe de altă parte, dacă vorbim cumva despre literatura circumscrisă teritoriului Daciei romane, s-ar deschide calea spre descoperirea, inventarea sau plămuierea altor și altor literaturi, cum ar fi cea germano-romană, iudeo-romană, britano-romană, egipto-romană și așa mai departe.

Nedumeririle cititorului suspicios ar trebui risipite de argumentația limpezitoare a autorului, care să marcheze spațiul și epoca istorică de manifestare a dacoromanilor și, eventual, pleiada de autori reprezentativi ai acestei literaturi. Cine erau scriitorii dacoromani și în ce limbă scriau ei? În ce perioadă au scris? Ce au scris? Ce caracteristici culturale are literatura dacoromană și cum se diferențiază ea de alte literaturi?

Conform scrisorilor profesorului Diaconescu, literatura dacoromană ar acoperi șase secole de istorie și primii autori dacoromani vor fi fost regele get Cotys I, care a scris în limba getă, și poetul roman Publius Ovidius Naso (43 î.Hr.-18 d.Hr.). Ambii s-au numărat printre autorii păgîni, conform modelului taxonomic simplu și radical propus de M. Diaconescu, care împarte tranșant autorii dacoromani în păgîni și creștini. Regele Cotys I și poetul Ovidiu sînt, evident, dacoromani păgîni. Dar asta nu constituie în sine o problemă. Problema e că nici unul dintre ei nu pare "dacoroman" – orice ar însemna asta. Regele get Cotys nu este nici dac, nici roman și, poate, nici măcar get, ci mai degrabă odrys. Mai mult, calitatea sa de scriitor nu e certificată decît de niște laude aduse de Ovidiu într-un poem encomiastic. Prin natura sa ambiguă – nici dac, nici roman, numit poet de un prieten nu neapărat dezinteresat și fără nici o operă literară, în nici o limbă –, prezumtivul scriitor Cotys pare a reprezenta un început simbolic pentru literatura dacoromană, așa cum o descoperă inventatorul ei. Scriitorul fără operă într-o literatură fără limbă: ce început mai bun ți-ai dori pentru o istorie literară fără criterii?

În ceea ce îl privește pe Ovidiu, e greu să îl extragi din istoria literaturii latine și să îl plasezi într-un spațiu literar incert, ca autor păgîn. Poetul latin nu are nici o legătură cu dacii și e imposibil să justifici, fie și aproximativ, prin adopție, "dacoromanitatea" sa. Și atunci ce-l face pe Mihail Diaconescu să-l folosească drept precursor al dacoromanilor? Evident, exilul acestuia la Tomis.

E drept, ideea apare, într-o formă ușor diferită și cu o nuanță prezumtivă, la Alexandru Piru, care spune că "versurile getice ale lui Ovidiu s-au pierdut. Ne-au rămas în schimb epistolele din *Tristia* și *Pontica* și poate că o adevărată istorie a literaturii române cu ele ar trebui să înceapă" (în *Istoria literaturii române de la origini pînă în 1830*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 7). Astfel se limpezește și demersul lui Mihail Diaconescu, în al cărui discurs termenii "dacoroman" și "român" sînt interșanjabili. Vorbind despre dacoromani, el vorbește despre protoromâni, protoromână și românitare. Cînd scrie despre "literatura dacoromană", teritoriul dacoroman, teologii dacoromani și valorile spirituale ale traco-geto-dacilor, umple de fapt un gol istoric cu o istorie ficțională. Pornind în sens invers, de la o realitate istorică actuală, cea a statului, culturii și națiunii române, decupează teritoriul geografic al României de azi și pornește într-o călătorie în timp, cu harta după el. Apoi, ajuns în epoca lui Ovidiu, recuperează, în buna tradiție a protocronismului, fiecare autor, creștin sau păgîn, ce a atins pămîntul devenit azi românesc. Toți cei care s-au născut în acest spațiu, l-au traversat, l-au vizitat sau l-au părăsit devin automat scriitorii dacoromani. Nu mai contează limba în care au scris, spațiul în care s-au format sau în care s-au manifestat și nici logica: cum nu pot fi (încă) români, sînt dacoromani. Iar suma lor nu poate constitui altceva decît o literatură – literatura dacoromană. Așa devin scriitorii dacoromani Sfîntul Dionisie Areopagitul sau Sfîntul Ioan Cassian. Nu îi unește nici limba, nici o cultură comună, căci ce au în comun scrierile Sfîntului Ioan Cassian și non-scrierile getului Cotys? Dar au trecut cu toții, fără să știe, prin ceea ce avea să fie peste milenii România, iar asta îi strînge laolaltă sub stindardul literaturii dacoromane, plămuite borgesian, doar că în spirit creștin-ortodox, de prof. dr. Mihail Diaconescu.

LINIA ORIZONTULUI DE ION BARBU

INTRIGI, CRIME, RĂNI DESCHISE

COMUNISMUL GREC ȘI TENEBRELE STALINISTE

VLADIMIR TISMĂNEANU

Partidul Comunist din Grecia (*Kommunistikó Kómma Elládas*, KKE) este un dinozaur leninist. Unul cu multe schelete în dulap. Istoria acestei formațiuni, ca și acțiunile sale prezente, vorbesc despre un atașament nedezmințit față de miturile staliniste. Nu știu vreun alt partid care să se manifeste mai virulent împotriva globalizării, a UE, a NATO, a capitalismului liberal, a pieței libere. În condițiile crizei financiare, PCG este campionul unui populism fără limite, al refuzului demagogic de a plăti datoriile și al acceptării condițiilor FMI. Retorica sa belicos-inflamatorie rămâne îndatorată celor mai penibile clișee ale unui vituperant anti-imperialism, pe cât de anacronic, pe atât de contraproductiv.

Originile acestor mentalități se află în cultura politică a acestui partid, în sectarismul său visceral, în anti-intelectualismul frenetic și în autoritarismul niciodată abandonat. PCG și-a folosit influența mediatică și din mediile academice stângiste pentru a împiedica analizele demistificatoare privind rolul său în anii Războiului Civil, metodele staliniste de anihilare a oricărei opoziții, atât în țară cât și în exil. Nu trebuie prea multă imaginație pentru a ști ce s-ar fi întâmplat în Grecia dacă, în 1949, comuniștii reușeau să ajungă la putere. Lagărele de concentrare funcționau de-acum pe teritoriile controlate de ei, metodele teroriste erau identice cu acelea folosite de Securitate, de AVO ori de Stasi, iar fanatismul ideologic nu era cu nimic mai prejos decât al celorlalți stalinisti est-europeni.

O carte recentă (*Mărturisiri dintr-o călătorie*, Benaki Museum Publications) a provocat un enorm scandal în Grecia, a răscolit amintiri mult timp refulate, istorii ascunse sub șapte peceti. Născută în 1920, autoarea sa, Elli Pappas, a încetat din viață în 2009. A fost, cum se spunea în mediile comuniste, tovarășa de viață a unuia dintre cei mai celebrați martiri ai stângii elene și internaționale, militantul comunist Nikos Beloyannis, executat, sub acuzația de trădare de patrie, în martie 1952. Picasso l-a nemurit în faimosul portret al omului cu garoafa, Iannis Ritsos a compus un poem devenit legendar, un sat din Ungaria în care locuiau refugiați greci i-a purtat numele, asemeni unei străzi centrale din București. În "Times Literary Supplement" (TLS) din 29 aprilie 2011, jurnalista Maria Margaronis publica o recenzie-eseu despre cartea postumă a celei care a fost *de facto* văduva lui Beloyannis, o declarație zguduitoare de rușinare cu familia politică a comunismului grec și cu cei pe care Elli Pappas i-a considerat uzurpatorii memoriei celui împușcat acum aproape șase decenii.

Reacțiile furibunde ale stângii comuniste la adresa cărții demonstrează că, la atâția ani de la sângerosul război fratricid, pasiunile rămân nedomolite, iar adevărul continuă să se afle sub asediu. În procesul grupului Beloyannis, Elli Pappas a fost și ea condamnată la moarte, dar sentința a fost comutată, întrucât era mama unui copil de numai șapte luni. Au urmat ani lungi de închisoare și deportare în lagărele de pe insule. În chip ironic, singurul judecător din Tribunalul Militar care a votat împotriva pedepsei capitale a fost pe atunci tânărul ofițer Gheorghios Papadopoulos, cel care, în 1967, avea să devină liderul juntei de la Atena.

Peste ani aveam să citesc cartea Orianei Fallaci despre Alekos Panagoulis, cel

condamnat pentru atentatul la viața dictatorului grec, despre dragostea nevrotică dintre ziarista italiană și acel veșnic revoltat, un strigăt împotriva oricărui filistinism fariseic. Am cunoscut-o pe Oriana aici, la Washington, era în ultima fază a bolii ce avea să o răpună curând, o combatantă fragilă, devenise ținta celor care cândva nu conțineau să o aplaude. Rostise cuvinte inacceptabile pentru profeții corectitudinii politice, fusese excomunicată, blamată pentru "rasism" și "extremism". Era acuzată că se "vânduse" lui Berlusconi, că trădase idealurile Rezistenței antifasciste în care luptase cândva ea însăși. Primea obscene telefoane nocturne, amenințări repugnante, numai pentru că îndrăznise să spună ce crede...

Știam încă din adolescență multe despre cultura politică a comunismului grec, m-a interesat din rațiuni intelectuale și personale. Citisem poeme de Ritsos, citisem istoria Rezistenței din Grecia de Andre Kedros (scriitor de stânga, legat de avangardă, născut în România cu numele Virgil Solomonidis). Când aveam 19 ani, am citit ediția franceză, apărută la Editions de Minuit, a acelei cărți blestemate a marxismului, *Geschichte und Klassenbewusstsein* de Georg Lukacs. Prefața era scrisă de filosoful grec Kostas Axelos, autorul unei remarcabile cărți despre "Marx penseur de la technique". Apoi l-am citit pe Cornelius Castoriadis, am aflat multe lucruri despre persecutarea marxiștilor eretici greci de către oamenii Moscovei. Ascultasem de-a lungul anilor muzica lui Theodorakis în interpretarea Mariei Farantouri. Am ascultat cântece de același Theodorakis interpretate de Georges Moustaki, "Nous sommes deux, nous sommes trois, nous sommes mille vingt et trois"....

În clasa a zecea cel mai bun prieten al meu era fiul unui cunoscut ziarist comunist grec, mort într-un straniu accident de automobil în noiembrie 1967 (astăzi H. A. este europarlamentar reprezentând PCG). Trupul său fusese expus în clădirea Ateneului Tineretului, unde se află acum ICR (cu puțină vreme înainte fusese expus acolo trupul veteranului ilegalist Marin Florea Ionescu). A fost înmormântat la cimitirul Ghencea, a vorbit Leonidas Stringos, secretar al CC al PC din Grecia, fost ministru de Finanțe în fantomaticul guvern comunist din 1948-1949.

Știam casa de pe strada Pictor Negulici în care locuise scriitorul refugiat politic Menelaos Ludemis și în care se mutase Dimitrios (Mitsos) Partsalidis, membru al Biroului Politic și secretar al CC al PCG, scurt timp premier al primului guvern comunist. Puțin mai încolo, după ce traversai strada Amiral Bălescu, locuia patriarhul PCG, Apostolos Grozos. Sora mamei mele se cunoștea bine cu Elena Pătrășcanu, văduva liderului comunist ucis în 1954, recăsătorită cu regizorul grec Iannis Veakis. Sora tatălui meu era prietenă cu doctorița Sanda Alevras, soția unuia dintre kapetani din prima fază a Războiului Civil. În ianuarie 1968, din rațiuni personale, mi-a fost dat să aflu despre luptele de stradă dintre cele două facțiuni ale PCG (pro-moscoviști și "eurocomuniști") pentru controlul asupra postului de radio "Vocea adevărului", care emitea de pe Bulevardul "1 Mai", dintr-o clădire din apropierea actualului Muzeu al Țăranului Român, pe atunci Muzeul de Istorie al PCR. Tot de acolo emitea și radioul Pirinei al PC Spaniol.

În 1968 s-a consumat sciziunea din PCG

dintre gruparea Kollyannis și cea condusă de Partsalidis, Zisis Zografos și Panos Dimitroiu. Primii acceptau dominația Centrului moscovit, cea de-a doua facțiune, PC din Grecia (interior), sprijinită de mulți comuniști aflați atunci în închisori, revendica destalinizarea partidului și susținea ieșirea din paradigma bolșevică. Cum Ceaușescu îi susținea pe "interioriști", postul de radio al PCG s-a mutat de la București la Leipzig, iar Biroul Politic condus de Kollyannis a fost transferat la Budapesta. În 1969, la Congresul al X-lea al PCR au fost prezente doar exponenții liniei eurocomuniste (Haralambos Drakopoulos și Antonis Brillakis). În anii '50, instructorul CC al PMR însărcinat cu relațiile cu emigrațiile iugoslavă (cominformistă) și greacă a fost Pavel Câmpeanu. Nu știu să fi lăsat memorii legate de acele obscure împrejurări. Pe linia Gospodăriei de Partid responsabilul era Zoltan Benedek.

După înfrângerea comuniștilor în Războiul Civil, mii de copii greci au ajuns, fără părinții lor, practic răpiți, în "democrațiile populare", în special în România, Ungaria și Cehoslovacia. La Florica, în fostul conac al Brătenilor, era centrul unei colonii de copii greci. Este unul dintre episoadele încă prea puțin cunoscute ale Războiului Rece (menționez aici cartea lui Nicholas Gage *Eleni* și filmul cu același nume).

Între 1966 și 1968, în apartamentul de deasupra noastră, la etajul al doilea, pe strada Iuliu Tetrat la numărul 31, au locuit Kostas și Maria Kollyannis. După Congresul al XX-lea al PCUS Kostas Kollyannis i-a luat locul, alături de Apostolos Grozos, lui Zahariadis în fruntea PCG. Plenara a VI-a a CC al PCG s-a desfășurat la București, mai exact la Snagov, în martie 1956, iar Gheorghiu-Dej a condus personal dezbaterile furtunoase care au dus la prăbușirea celui aclamat cândva drept "Stalinul Greciei" (Zahariadis avea să moară, asemeni lui Matyas Rakosi, în exil în URSS). În anii '70 ultra-dogmaticul Kollyannis a fost înlăturat din vârful PCG, succesorul său a fost Harilaos Florakis, el însuși fost comandant în cadrul EAM, armata comunistă. A urmat gorbaciiovistul Grigoris Farakos, apoi PCG a revenit la fixațiile

dogmatice.

Am descoperit similitudini șocante cu experiența comunismului românesc, inclusiv dimensiunea bizantinismului, permanența intrigilor la vârf, obsesia fracționismului și atitudinea evlavioasă în raport cu Stalin și URSS. Am aflat despre prezența la București, în anii '50, a întregii conduceri din exterior a PCG, inclusiv a liderului suprem, secretarul general Nikos Zahariadis. În acea perioadă Zahariadis, împreună cu acoliții săi, sprijiniți direct de Securitatea românească și de Secția Internațională a PMR (condusă de Ghizela Vass), au organizat prigoana împotriva unor militanți acuzați de titoism și alte asemenea pseudo-crime. Între aceștia, redactorul-șef al ziarului PCG *Rizopastis*, Kostas (Gyftodimos) Karageorghis (arestat, interogată în pivnița casei în care locuia Zahariadis pe strada Grădina Bordei, întemnițat și lichidat de Securitate în România), Chryssa Hatzivassiliou, cea mai cunoscută femeie din conducerea stângii elene, soția lui Petros Roussos, ministrul de externe al pseudo-guvernului comunist al generalului Markos Vafiadis), Mitsos Partsalidis și câți alții. Băieții lui Roussos au mers la Liceul "Caragiale" din București.

Adevărul istoric este că PCG a urmărit să întemeieze o "democrație populară", deci un sistem totalitar de tip est european. Vasilis Bartzotas, unul dintre aghiotanții lui Zahariadis, se mândrea într-un raport trimis la Moscova că în a doua fază a Războiului Civil (1947-1949) peste 800 de militanți troțkiști au fost executați de poliția secretă comunistă (OPLA). Modelul inaugurat la Barcelona, masacrul celor acuzați de "subversiune contra-revoluționară" despre care a scris Orwell în "Omăgiu Cataloniei", era pus în practică acum în Balcani. Teroarea era considerată o armă justificată împotriva "reacțiunii monarho-fasciste", a "agenților" și "sabotorilor". Printre victime se numărau toți cei care îndrăzneau să pună sub semnul întrebării strategia grupului Zahariadis, de la șeful de partizani Aris Velouchiotis la generalul Markos, comandantul ADG (Armata Democratică Greacă).

Continuare în pagina 27

POEME

SIMONA CONSTANTINOVICI

LA AMSTERDAM

la Amsterdam cresc căței, busuioc și ardei
iuți pe ghidoane de bicicletă
și lălele în coșuri de paie la Amsterdam iubirea
nu știe să tacă
în nopțile cu lună plină la Amsterdam se-
nchid bisericile
lent să nu trezească boschetarii cu beri brune
la sticlă

la Amsterdam plouă neîncetat sau e ceață
totuna cu gluga
petrecută peste ochi și mâna înfipă-n buzunar
la Amsterdam bei
ceaiuri de rozmarin cu mentă combinație fatală
sau înghețată pe
băt de argint la Amsterdam nu mori decât
primăvara când ies ghiociei

PIAȚA DAM

piața Dam
și noi înfrigați
macadam macadam
madame Tussauds
poartă breton pe afișul negru
mai era și-un copil cu șapcă
în spatele lui altcineva nedeslușit
împarte ciocolată neagră
piața Dam cu șarete de lux
uite și-un măgar de ocazie
cineva îl trage de coadă
alunecă peste tomberonul
plin cu acadele deja expirate

pe cer trece-un biciclist cu șosete gri

TRAMVAIELE LOR NU OPRESC NICIODATĂ ÎN STAȚIE

tramvaiele lor nu opresc niciodată în stație
sau trec peste zâmbetul tâmp cu viteză
amețitoare
bancheta rece pe care se-nghesuie toate națiile
pământului
acolo am cunoscut-o pe Maria balerina de
la ruși
a venit la Amsterdam cu bunica 102 ani
operație pe creier
luciditate maximă somn perfect doar o proteză
la piciorul stâng
ca să nu se spună că n-a trecut prin greutățile
vieții
bunica privea în gol și-ntreba *La ce oră trece
tramvaiul?*

tramvaiele lor în curbe se-ntorc și valsul se-
aude
deasupra noastră nimic nu întrece zgomotul
surd
hârșăitul banal al tramvaiului sărim în fața
lui
făcând semne disperate cu mâna știm că
vatmanul e mort
n-au avut timp să-l înlocuiască peste câteva
clipe vom fi
lângă el pe-un scaun de tortură facem semne
și-n ultimul
moment țipăm să ne audă Dumnezeu să ne
audă Dumnezeu

BICICLETA EI PEDALA ÎN APOI

i se vedeau picioarele de mătase străvezie
pe sub pardesiul căscat în evantai
bicicleta ei pedala înapoi o bandă stranie
derulată pe dos inima juca rock pe
caldarâm obiectiv de pătrundere în unghiuri
nepermise vântul ridica pelerina
galbenă ploua în draci era-ntr-o marți și
tocurile scoteau sunete stridente

parcă era ieri

i se vedea sufletul pe piept răstignit floare
de nu-mă-uita
între sânul stâng și cel drept întindeam mâna
să-l cuprind
sufletul nu se temea chema ajutoare spitalul
cu ambulanțe
târgi cărucioare cu rotile asistente eterice
brancardieri

parcă era ieri

VAN GOGH

aștept să intru în sala imensă
prima chiar în fața chioșcului de suvenir
kitsch
mai sunt și altele
dar pe asta nu trebuie s-o ratez
aproape că nu mă interesează ce văd
patinez mă desfac în piruete
urechile țiuie se măresc mă lipesc de tablouri
ascult culoarea

rețin culori
și mame cu copii sugând la piept
la sufletele vizitatorilor
băncile reci se împart
floarea soarelui iese din tablou
tocmai acum
nu s-ar cuveni s-o iau la fugă
rămân încremenit
cu o busolă atârnată la gât
în semn de protest

amintire de gradul doi

PISICA DIN HOTEL

pisica din hotel are gheare de catifea mă
trezește dimineața
înainte de micul dejun pe la nouă coboară
în stradă pentru cinci minute
doar atât pisica de la hotel trăiește de zece
ani pe scările spiralate
fiecare turist o mângâie și-apoi descuie tacticos
ușa unei camere fără perdele

pisica din hotel are botul roz și pictează de
zor cu lăbuța fină ca de plastilină
pe-un carton tare ce intră-n preț de cazare
pisica știe că noi o-ndrăgim se urcă-n
pat cu cartea de matematică în mână din care
ieșea cândva puf de păpădie
Helga (trei ani și o lună) o ținea strâns de
coadă iar pisica mironosiță accepta și
mieuna

CU MIC DEJUN INCLUS

hotel de patru stele
visele mele se duc și revin
prin țevile cabinelor tale spa
unse cu creme de ultimă generație
apa ta potabilă îmi curge ușor pe la tâmp
ca o panglică de nemurire cabinete tale de
duș
sunt pline cu transparențe de-o noapte
nedestrămată
la urechile de marmură restaurant de patru
stele cu mâncare
adusă din fostele colonii africane pe tăvi
enorme de argint ananas
umplut cu ochi de șarpe iaurt de cocos cu
dulceață fină de afine visele mele

ÎN PIAȚA DAM POLITISTII APĂR DIMINEAȚA PE CAI

poliștii apar dimineața pe cai
în piața Dam

mai înalți ca statuia Libertății
hoților li se face frică
la Amsterdam aruncă
subit pe asfalt
chiar lângă bancă
mănușile de plastic
cagulele și telefoanele mobile
de ultimă generație
în piața Dam
poliștii au pistoale și săgeți otrăvitoare
moștenite de la generațiile anterioare

PARIU

pe străzi înguste ce înghit canalul
ca-ntr-o fotografie veche de secol XIX
îndrăgostiții se țin în cârcă
unul pe spatele celuilalt
câpușe par vezi bine
cine rezistă mai mult va pleca într-o
excursie de trei zile și două nopți
la Roma sau la Verona

la Amsterdam
pe terase
înfloresc
cireșii iarna
iar fetele
se căsătoresc
târziu
după 30 de ani

cu bicicliști
de ocazie

dar e prea târziu

la Amsterdam
din tramvai fac semne
copiilor de pe stradă
unul se oprește
și-mi arată o hârtie
pe care scrie ceva nedeslușit
dau din umeri
copilul aleargă după tramvai
hârtia se prefăce în iconă
de-abia acum înțeleg

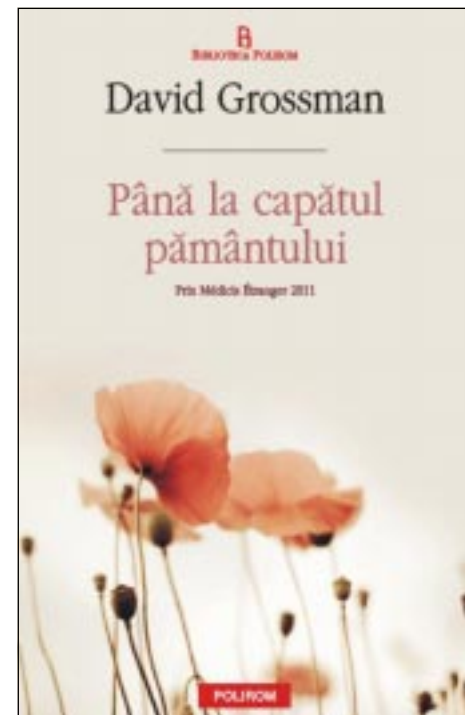
dar e prea târziu

ANNA FRANCK VEDE DAR NU COMENTEAZĂ

Anna Franck se aștepta
să stai mai mult în casa ei
dar adevărul e că nimeni
n-avea răbdare toți se-mpingeau
spre ieșire
unde un om întreprinzător
a deschis un bar cu cafele
și plăcinte parfumate
Anna Franck vede dar nu comentează
ultima dată a fost zărită
în cartierul evreiesc
împărțea pâine caldă săracilor

NOU

la POLIROM

SCRIITORI FOARTE TINERI

Anul trecut am avut ocazia să descopăr literatură. Am făcut parte din juriu la un concurs de creație literară organizat de Biblioteca Grupului Școlar "Tudor Tănăsescu" (azi Colegiul "Regele Ferdinand") din Timișoara, la inițiativa poetului Eugen Bunaru, un neobosit căutător de tinere talente, și, în ciuda opiniilor alarmiste legate de tânăra generație, m-am trezit în fața unor texte scrise cu mână sigură, de autori încă adolescenți, dar cărora mi-e greu să le aplic eticheta-cliseu de "promisiuni". Nu știu dacă Ada Vizman, câștigătoarea premiului I pentru proză, și Claudia Fotin, care a obținut premiul I pentru poezie, vor continua sau nu să scrie literatură, dar dacă acesta e doar începutul, e un început remarcabil. (Radu Pavel Gheo)

PLIMBĂRI ADA VIZMAN

I

Roger, de ce ai sunat, totuși?
— Ca să savurez o cafea; pa!
Multă vreme după conversație a stat și s-a gândit la diferite variante de introducere, cuprins sau încheiere ce puteau să fi fost diferite la ea. A ajuns la concluzia că mintea ei nu e obiectivă și, vai, câtă nevoie de obiectivitate avea! În colțul peretelui era o pânză de păianjen; așa delicată, aproape invizibilă; aproape că te lăsa să alegi dacă să o vezi sau nu. Era, poate, ca umbrele pe care le avem în viață; ele sunt acolo, dar putem alege să nu le vedem, cel puțin nu întotdeauna. Avem tendința de a lega umbrele de trecut, iar apoi le readucem în prezent mereu și mereu, până ce acestea devin rutină îndopată cu pseudodrame. Nu încercăm să creăm și recviemuri pentru momentele de fericire. Pentru că momentele de fericire nu au nevoie de un recviem, sunt clar apuse. În schimb eșecurile, ele trebuie reparate. E un protocol uman în fiecare dintre noi, care ne împiedică să nu reluăm situațiile greșite din trecut măcar de la jumătate, pentru a le schimba cursul. Și, chiar dacă reușim în prezent, desigur că ele rămân la fel și în trecut. Vrem să doborâm tipare, vrem să controlăm vântul și vrem să numărăm firele de nisip. Când omul ce a descoperit câte petale are trandafirul a declarat faptul, noi am decis că trandafirul nu e decât un clișeu, cu toată roșeața sa care cerșește stropi de pasiune bolnavă, însetată de viață și culoare albă; ca și pânza de păianjen. [...]

Intră într-o oarecare boulangerie. Mirosul de unt parcă își croia drum din interiorul croasanelor moi și pufoase, până la intrare, doar ca să împiedice oamenii să se răzgândească. Ceea ce e tipic, pentru că nici el, ca noi toți și toate, nu așteaptă pe nimeni. Decise că mirosul de unt nu o putea răni în nici un fel care să conteze într-adevăr, așa că îi făcu pe plac, comandând un croasant și o cafea. Se uită cu coada ochiului la frigiderul unde se afla vodka; dar totuși era dimineață, prea dimineață.

Afară începură să cadă câțiva fulgi anemici. Cu țigara într-o mână și cu cafeaua încă fierbinte pe masă, Anette studia vremea. Mușca din croasant, trăgea un fum din țigară, 46; încă o gură de cafea, cafeaua era bună, 57; încă un fum, 92; și stinse țigara. Mai avea câteva guri bune de cafea, 145, așa că mai aprinse o țigară. Când se plictisi să numere fulgii de zăpadă, începu să se uite prin jur. Incredibil, dar era urmărită de pian. În cafenea, se auzea sonata lunii. Acele atât de cunoscute triolete; totuși: în colțul din stânga era un bărbat. Blond, cu ziarul și

cafeaua; tipic. Frumos. Și de fapt era foarte tânăr; douăzeci și ceva, maxim 7, se uita. Un zâmbet mic îi apăru pe buze. Suflela fumul înspre geam și își urmări buzele care se țuguiau pentru a crea o traiectorie potrivită fumului ce va să fie.

— Sunt cântate perfect.
— Poftim? întrebă nedumerit bărbatul blond.

— La pian, perfect ritmic, adăugă Anette, speriată.

Bărbatul blond era lângă ea. Brusc și trioletele atacară partea de minor armonic, misterios.

— Ah, pianul. Frumoasă zi de iarnă, nu?

— Parcă te bântuie, spuse ea, evitând contactul vizual, în timp ce își aprindea o altă țigară.

— Mereu fumezi așa mult?
— Azi. Ieri, poate.

Era confuz. Din punctul său de vedere, femeile atât de frumoase nu aveau voie să fie posibile psihopate; totuși...

— Pot să îți cumpăr încă o cafea? Pentru alte câteva țigări, îi spuse zâmbind.

Și telefonul sună.

— Sunt totuși liber azi vreo două ore. Hai să ne plimbăm pe lângă Sebastopol, pe Sena. Poți acum?

— Sunt pe Dephine, în boulangerie.

— Ei și? Vino, azi nu alunecă nimeni de grăbit ce e, promit.

"Și încă cum se grăbesc toți, dragule, și încă cum!" ar fi vrut să îi spună și să plângă.

Când ea închise telefonul, bărbatul blond era plecat.

Poate se grăbea...

II

Vântul bătea destul de tare când ea se grăbea pe strada Dephine; chiar și mai tare când cu ochii mici observă Sena. Se încheie la haină și continuă să meargă repede, în timp ce inima începe să îi bată tare și senzația de fluturi în stomac era prezentă. Abia se mai lăsa deranjată de claxoanele mașinilor și singura problemă era că totuși nu era îmbrăcată de o zi cu Roger; era îmbrăcată de o zi cu pachetul de Marlboro, oricum. Totuși ce era de făcut cu zâmbetul de pe față? Părea că nu mai dispăre. Reveni oarecum la realitate când ajunse pe pod și se opri să se uite la apă. Se așeză pe una din băncile din piatră și își aprinse o țigară. *If you jump from Paris bridge you're insane;* sau *in Seine...* Ar fi sărit; acum doar douăzeci de minute ar fi sărit. Numai că acum Roger sunase și brusc viața părea că merită să fie trăită.

— Tot cu țigara, văd.

Se întoarse și ea spre tânărul cu părul negru și ondulat. Vântul îi făcea părul să arate și mai special și fularul care nu stătea la gâtul frumos dansa în ritmul buclilor.

— Hai să mergem, îi zâmbi el, nelăsându-i timp să salute.

Se mulțumi să se uite fermecat la el; poate discret, poate subtil, poate că nici una din cele anterioare.

Când ea se uita visătoare înspre apă și părul îi încetoșa într-o nuanță roșie vederea, el îi luă țigara din mână și o aruncă rapid peste pod.

— Țigările sunt scumpe, Roger, să știi. Se încruntă la el.

— Te omoară.

Nu o spuse tare, dar în mintea ei formulă involuntar și rapid fraza: "Măcar de-ar face-o odată..."

— Și cum de ai timp?

— La bibliotecă era închis, așa că termin proiectul acasă. E în regulă, nu e foarte mult.

— E frumos când e iarnă, chiar și fără zăpadă, nu? spuse ea.

— E frumos părul tău; interesant, nu te lasă să îl urmărești nicidecum.

Se uită la el trist. Nu înțelegea exact de ce era din nou cu Roger. I-a spus ei psihologul clar că Roger nu înlocuiește Vicodinul sau țigările, ci înrăutățește dependența; ce o mai fi însemnând și asta, oricum...

Mergeau încet spre celălalt pod, pe partea dreaptă.

— Au plecat și pictorii, remarcă el, uitându-se în sus după tarabele cu afișe cu turnuri Eiffel și diverse arcuri de triumf.

— E frig. Prea frig.

Totuși câțiva veterani francezi, care nu dădeau voie cursului naturii, în special mediocrelor anotimpuri, mereu aceleași, să le perturbe momentele cotidiene de citit ziarul pe scaunele de fier de culoare verde închis de lângă Sena, erau încă acolo.

(Fragment de roman)

POEME DE CLAUDIA FOTIN

Aș vrea să am acum un narator.
Unul obiectiv, omniprezent și omniscient, să-mi zică și mie ce-i cu viața mea.
Să mă prindă de umeri înaintea să trec podul, picioarele mele mergând încă în aer, în același ritm,
și să mă lase apoi jos,
cu o sută de metri mai în spate,
să vadă, dacă încă o dată,
m-aș duce tot pe-același tipar.
Da, mi-ar prinde bine un narator.

ÎMBOARCAREA

- Atenție, călători, vă rugăm, urcați în vagoane, pornim mai departe...
- Mulțumesc, domnule vatman, că mi-ați permis să cobor la stația "vara târzie".
A fost o escală frumoasă și neașteptată, a fost o stație neregretabilă și de neuitat a rutei vieții.
Nu credeți că mai putem zăbovi un pic? Măcar un pic... să-mi primesc sărutul în ploaie la care visez de atâta timp...
- Îmi pare rău, don'șoară, dar va trebui să vă întoarceți în compartimentul dumneavoastră.
Nu ați spus că vă mulțumiți și cu o privire? Iată... ați avut și îmbrățișarea... ați avut și visarea... sărutul... Poate la escala următoare, poate când ieșim din tunel.

- Mulțumesc, domnule vatman, știu că am primit mai mult decât am cerut. Mă întorc în compartimentul meu. Urmează noaptea de lacrimi, am loc la cușetă... fără vise, nu s-au mai găsit bilete.

- Pofțiți în vagoane!
Spre dimineață ajungem la stația "toamna și Gabriel Garcia Marquez".

NOAPTEA

- Don'șoară, fumatul în compartiment este interzis!
- Ah, domnule controlor, acesta este doar tutun,
acum, când nu mai pot inhala parfumul lui cules de pe o șuviță de păr...
- Vai, don'șoară! În țara aceasta drogurile de orice fel sunt ilegale!
- Fie-mi iertat, domnule controlor, nu știam că frumusețea lui când doarme este nocivă. Acum e prea târziu, visarea sa m-a intoxicat...
- Ah, don'șoară, don'șoară, deschideți fereastra
și luați o gură din aerul curat și rece-al nopții!
- O, nu, nu! Noaptea mă doare!
Mă dor stelele ce nu-și îndeplinesc dorințele și mă doare amintirea brațelor lui!
Plecați, domnule controlor!
Aici aerul e prea puțin!
Mă sufocă absența lui!

TOTUL SAU NIMIC

BOGDAN MUNTEANU

Arădean stabilit în Timișoara, Bogdan Munteanu a debutat editorial la... Cluj cu volumul *Vals pe fire de păianjen* (Editura Limes, 2010). Remarcam atunci buna priză la cotidian, dar și tendința de a conduce uneori textele-poantă spre zonele absurdului sau ale fantasticului terorizant. Următoarea carte, *Bine te-am rătăcit, Incognito!*, apărută în 2011 la aceeași editură, este un pseudo-jurnal de călătorie prin Europa zilelor noastre. Impresiile de voiaj ale unora (simandicoase, excesiv de docte) parcă-ți dau cu tifla ție, amărășteanului care-ți petreci sfârșitul de săptămână în colcăiala de la bloc sau în bojdeuca pe care ți-ai încropit-o la țară. În ce-l privește, B.M. abordează diferit fiecare *bucată* din volum, alternând proza-blitz cu prozo-poemul, cu micro-novela, cu juxtapunerea monologurilor, cu textul exclusiv dialogat. El nu are complexe față de oameni și față de locuri, dar nu e nici un derbedeu, un cuțitar care să bage străinătățile în sperieți, ci rămâne prevenitor și prietenos, fiind în același timp distant și ironic.

Textul de față dezvoltă o față întrezărită în cele precedente. Ca mai toți dintre cei dedați scrisului, trebuie să suporte incertitudinile, mohorala, exasperările pe care ți le dă o atare ocupație, însă are știința să-și recupereze echilibrul prin umor și prin autopersiflare. (Viorel Marineasa)

I.

Patima scrisului l-a lovit cu totul întâmplător pe Buză. Dacă l-ar lua cineva la bani mărunți și l-ar întreba ce l-a mânat să pună mâna pe condei, tare l-ar mai încurca. Fără doar și poate, Buză s-ar fâstăci, ar ridica din umeri și s-ar bălbăi: "Mi-a... mi-a venit așa, pur și simplu, după di-divorț. Aveam trei-treizeci de ani. Așa a fost să fie..." Dar nu-l întreabă nimeni.

La-nceput, Buză a scris doar pentru el. Când își recitea poemele, atâtea câte erau, așa de mult îi plăceau, încât îi dădeau lacrimile. La scurt timp nu s-a mai mulțumit să plângă singur. A simțit nevoia să-mpărtășească și altora. Pentru confirmare. "Buză, Buzică, tu o să devii mare poet, ai să vezi! Vei fi celebru!" Cu fiecare laudă în plus, Buză scăpa câte o lacrimă de bucurie. Cum se mai umfla în pene și cum îl treceau fiorii de plăcere! Însă ce l-a-ntors pe Buză pe dos a fost acea întâlnire neprevăzută cu un fost coleg de școală generală, pe care nu-l mai văzuse de nu mai puțin de 16 ani, de la terminarea gimnaziului. Au băut o cafea de dragul zilelor bune și tare s-a mai laudat colegul cu realizările și aptitudinile sale. De-abia, de-abia a apucat Buză să strecoare o vorbă despre poeziile lui atunci când sembrățișau de rămas bun. Amicul l-a sfătuit să trimită un grupaj cu cele mai bune poeme ale sale la revista "Totul sau nimic", cea mai prestigioasă din țară, cu zeci de mii de cititori. "Aia miros talentele de la o poștă, măi Buzică. Dacă ajungi să te publice, ai dat lovitura! Vei fi și faimos, și bogat! Trebuie să țintești sus ca să reușești, ascultă-mă pe mine, măi Buză! Să nu-mi zici pe nume dacă nu te-or publica! Tu ai fost cel mai inteligent din clasă, ha ha!" Așa i-a zis, după care l-a bătut pe umăr, i-a strecurat o carte de vizită în buzunar și s-a făcut nevăzută înainte ca Buză să-apuce să digere sfatul. Rămas singur în mijlocul străzii, Buză plescăi scurt, apoi picioarele-i porniră mașinal înspre casă. Ivit de nicaieri, amicul îl speriasă oarecum. Cât de priceput era, și cum știa să domine oamenii! Un om realizat, ce mai, pe când el, Buză, încă își căuta drumul. Pe de altă parte, făcuse ce făcuse și-l stărnise. "Totul sau nimic, vei fi și faimos, și bogat", se trezi Buză balmăjind de unul singur pe stradă. Vorbele acelea îi stăruiau în minte. Își duse mâna la frunte. Ardea. Întâlnirea îl consumase teribil. Pașii îl purtară spre un chioșc de ziare. Cu mâna la tâmplă, ceru ultimul număr din "Totul sau nimic". Se uită într-o doară la bătrânelul acela aproape neputincios care își aștepta moartea vânzând ziare – îi inspira milă. El n-avea să ajungă așa. "Vei fi și faimos, și bogat", așa-i spusese Ștefan. Cumpără revista – arăta impecabil, im-pe-ca-bil –, apoi își continuă drumul. Ajuns acasă, se trânti pe pat și pică într-un somn adânc. Noaptea se lăsa peste oraș. Într-o mansardă, îmbrăcat cu haine de oraș, cu "Totul sau nimic" la cap, dormea un poet.

II.

Buză se trezi a doua zi cu poftă de viață. Nici nu se frecă bine la ochi, că puse mâna pe revistă. Rămase în pat și o răsfoi atent timp de o oră, după care o așeză cu grijă pe noptieră, ca pe un obiect de mare preț. Îl treceau sentimente contradictorii. Oare cum avea să ajungă el, un necunoscut, printre acei poeți atât de renumiți? Pe majoritatea dintre ei îi văzuse și la televizor, la emisiuni ce băteau toate rating-urile. Cine să-l bage în seamă pe el, un pârlit, un novice? "Aia miros talentele de la o poștă. Vei fi și faimos, și bogat!" își făcure loc suspusele lui Ștefan. Dar... nu ar trebui să mai scrie, să-și facă mâna întâi? Să o ia de jos, să meargă ca tot omul la un cenaclu, să publice în reviste de mâna a treia, a doua, și-apoi... "Trebuie să țintești sus ca să reușești! Totul sau nimic." Dar... "Totul sau nimic, măi Buzică!" Nu se putea decide așa. Se smuci din pat și se duse după caietul în care-și scria poeziile. Îl apucă de-o copertă, după care se duse în baie. Scăpă de haine, se așeză tacticos pe capacul verde și declamă poemul care-i plăcea lui cel mai mult, cu mâna-nținsă, ca un împărat ce dă ordinul de atac:

ședeau tolăniți pe canapele
așteptau cu sufletul
la gură
să-mi dau drumul,
să-mi lămuresc
cum e cu lumea asta,
cu Dumnezeu și cu Darwin,
ce numere se vor trage la loto,
ba chiar
de ce sunt așa frânți, istoviți...
iar eu
veritabilul orator,
am adormit cu capul pe masă...

Reveni în dormitor emoționat până la lacrimi. Apucă revista și recitî în pripă câteva poeme. Cu ce era poezia lui mai prejos decât cele din revistă? Cu nimic, cu nimic! Ba chiar găsi că unele erau mai slabe decât ale lui. "Aia miros talentele de la o poștă, măi Buzică!" – în febra ce-l cuprinsese, era mai mult ca sigur că-l vor mirosi și pe el. Însfăcă imediat un pix și câteva coli de hârtie parfumate și-și transcrie puțin neglijent, dar fără să-i scape vreo grosolanie, cele mai de seamă poeme. Mai scoase vreo două virgule, înlocui într-un loc "sigur" cu "fără doar și poate" – ah, cum i-o fi scăpat?! Nu uită să adreseze și câteva cuvinte bine ticluite: Stimate domn/ Stimate doamnă, cu încântare vă trimit, în speranța, vă doresc, cu deosebit respect, al dvs... Și se semnă citeț. Să nu carecumva să-i publice numele greșit. Fugi într-un suflet spre poștă, cumpără un plic lucios și puse cu băgare de seamă colile în el. În fața cutiei de corespondență se opri și-și trase sufletul. Introduce plicul pe jumătate și mormăi o rugăciune, să-i poarte noroc: "Sfântă Fecioară născătoare de Dumnezeu..." Degetele se împotriveau însă, nu voiau să dea drumul comorii, și le ura pentru asta. Căută să le convingă

prin tertipurile lui obișnuite.. Unu, doi, trei, patru, cinci, șase, șapte, opt, nouă. Trase aer în piept. Nouă jumate, nouă trei sferturi, nouă nouăzeci... "Hai, domle, ce tot numeri acolo?" auzi din spate. Se sperie și scăpă plicul înăuntru. Se întoarse către insul cel apostrofase și rosti apăsător: "Doamne-ajută! Totul sau nimic!" Omul se zgăia la el, dar ce-i păsa lui Buză de nimuricul ăla? Reușise să-și înfrângă temerile și să trimită materialul. În scurt timp va apărea noul număr, iar el se va regăsi printre autorii publicați. El, Buză, avea să fie faimos. Și bogat pe deasupra.

III.

Își roase unghiile timp de o săptămână. Cu fiecare zi mânca mai puțin și adormea tot mai aproape de zori. Nu-i păsa nici de stomac, nici de cearcăne. Calvarul se va opri odată cu ieșirea de sub tipar a următorului număr al revistei, își punea toate speranțele în asta. Și, la urma urmei, nimic nu se obține fără suferință, trebuia să îndure, așa era firesc. Iată-l pe Buză, cu o zi înainte de apariția oficială a revistei, cum dă târcoale chioșcului de ziare. Poate, dintr-o eroare... Dar "Totul sau nimic" era o revistă serioasă, nu se făceau greșeli, nici măcar neintenționate. Se duse acasă și mai pătîmi o noapte. Își trase palme zdrene când fu pe punctul de-a ațipi. După noaptea albă se înființă dis-de-dimineată la chioșc să aștepte presa împreună cu vânzătorul. Din fericire, mașina care aducea ziarul ajunsese doar cu câteva minute întârziere. Buză îi luă totuși la rost. Pe sofer că n-a venit la timp, pe vânzător că nu se grăbește. "Mișcați-vă, pulifricilor! Vă bateți joc de mine? Știți cine sunt eu?" – cei doi tăcură mîlc și iuțiră ritmul, deși le venea să-l cotonogescă bine pe guraliv. Dar n-o făcure. Dacă era, într-adevăr, sus-pus? Buză însfăcă revista, plăti în grabă și goni spre casă. Ajuns înapoi în mansardă, răsfoi revista cu băgare de seamă. Un soi de panică puse stăpânire pe el, căci recunoscuse aceiași autori ca și în numărul precedent. Numele lui lipsea însă. Buză gemu. Poate nu văzuse bine. Răscoli din nou cele 32 de foi... Ionescu, Popescu, Popescu, Ionescu. Nimic. Mototoli revista, o izbi de perete și se prăbuși fără vlagă pe un scaun, cu capul în mâini. Rămase acolo minute bune, căutând să-și vină în fire. De ce nu l-au publicat? El are talent, i-au spus-o atâtea... Să nu fi ajuns plicul lui la destinație? Un funcționar neatent, poate... Ori să fi fost materialul pentru numărul acesta pregătit deja? Da, asta trebuie să fi fost, negreșit! Cum de nu s-a gândit? Buză prinse firul de salvare și se agăță de el ca să ajungă la liman. Se gândi la Ștefan, cât era el de puternic și convingător, și asta-l făcu să speră din nou. Va mai suporta o săptămână, ce poate să se-ntâmple? Încet, încet, speranța își făcu loc. Își scoase caietul și mai recitî o poezie.

Se înarmă cu răbdare și așteptă. Un număr, două, trei, apoi le pierdu șirul. "Totul

sau nimic" refuza să-l publice.

IV.

În așteptarea ce părea nesfârșită, Buză trecu prin stări și stări. Așa cum pendula între revoltă și nepăsare, între ură și resemnare, reuși să scrie – după părerea lui – poeme fabuloase. Le trimise și pe acelea. Observase că Ionescu și Popescu dispăruseră din ultimele numere ale revistei. Asta-l bucură nespuse. Acum, că au făcut ăia loc, era peste putință să nu-l publice și pe el. Așteptă în continuare cu stoicism. Un număr, două, trei, apoi le pierdu șirul. Nume noi – Salbă, Scoică, cine dracu mai erau și ăștia, își făcuseră loc în paginile "Totul sau nimic", însă el, Buză, era iarăși și iarăși lăsat pe dinafară. Cu ce drept își bat aceia joc de el? Simțea pentru prima oară că se irosise în tot acest timp, că fusese înșelat. Îl cuprinse o ură de neînchipuit. Își aduse brusc aminte cum îi luase dobitocolu acela mințile: "Vei fi și faimos, și bogat! Trebuie să țintești sus ca să reușești, ascultă-mă pe mine, măi Buză! Să nu-mi zici pe nume dacă nu te-or publica!", așa-i zisese. Iar el, prostul de el, îl crezuse... Ar fi putut să nu-l asculte pe nenorocit, să-și vadă de calea lui, pas cu pas, treaptă cu treaptă, așa cum știa el. Spumega de furie în micuța mansardă. Să-l sune, da, să-l sune să-i ceară socoteală! El era de vină pentru tot ce i se întâmplă! Scotoci după cartea de vizită, o găsi numai-decât. Formă numărul, precipitat. Mâna îi tremura pe receptor. "Alio?" auzi o voce bleagă, bătrânicioasă, de femeie. "Unde-i Ștefan? Vreau să-i spun o vorbă!" Voia să urle, dar scoase doar un scheunat. "Tata?" suieră femeia cu mirare în glas. "A murit acum opt ani..." "Poftim? Da' ce-a pățit?" bâigui Buză. "Nimic, ce să pățească, a murit de bătrânețe, Dumnezeu să-l ierte, că tare bun a fost cu mine. Nu mi-a lip..." Buză trânti telefonul. Gunoiul acela îi juca o nouă farsă. Văzuse și el că nu-l publicase și-i era teamă să-l confrunte. Se ascunde, lașul și mincinosul! Cum adică, a murit de bătrânețe? Doar ce se-ntâlniseră. Cât de prost îl crede? Fără voia lui, pașii îl purtară dinaintea oglinzii. Buză văzu o umbră de om, scofălcit, spân, numai bun de aruncat la pubelă. Cum?! Atâtea amar de vreme... Cum e cu putință? Se scutură cu putere, avea să scape de acel vis grotesc, va începe de la zero, își va câștiga faima și bogăția cumpătat, fără să se mai gândească la "Totul sau nimic". Așa va face! Scheletul din oglindă nu dispărea însă, uite-l cum se cutremură și se frânge după cum se scutură el. Buză își duse mâna la frunte. Ardea, întocmai ca după întâlnirea cu Ștefan. Se îndepărtă de oglindă, luă un caiet unsuros și se așeză pe veceu. Întinse mâna și citi cu voce stinsă, tot mai stinsă: ședeau tolăniți pe canapele așteptau cu sufletul la gură să-mi dau drumul...

Apoi făcu un pârț și muri.

AQUAPOEZIE

De Ziua Mondială a Poeziei, SC Aquatim, Biblioteca Centrală Universitară "Eugen Todoran" și Asociația Culturală Ariergarda au organizat un inedit "Samovar literar". Evenimentul a avut loc într-una din cele mai spectaculoase construcții timișorene, aflată în patrimoniul Aquatim: Grupul de fântâni nr. 1, de la vechea uzină de apă a Timișoarei, construcție proiectată de arhitectul László Székely la începutul secolului trecut, în stil Secession maghiar, ce seamănă leit cu un... OZN. Iubitorii de poezie și muzică i-au ascultat atât de poeții Aleksandar Stoicovici, Ana Maria Pușcașu, Marius Ștefan Aldea, Adrian Chiș, Borco Ilin, Simona Constantinovici, Eugen Bunaru, Adrian Bodnar, Marcel Tolcea și Robert Șerban, cât și pe muzicienii Liviu Butoi și Tony Kühn, care au asigurat "treceți" muzicale în ritmuri de jazz de la o lectură la alta. Samovarul a fost moderat de către Daniel Vighi, Viorel Marineasa și Robert Șerban.

SPECTACOLUL ELIADE

Urmare din pagina 11

Ultimele trei texte din volum sunt comentarii ale autoarei plecând de la cele discutate în convorbiri. Primul dintre ele este despre o producție muzicală intitulată "Mircea Eliade, Aldo Brizzi și o încercare a labirintului mai puțin obișnuită", compusă și orchestrată în Italia. Titlul compoziției trimite la volumul autobiografic al lui Eliade, "Încercarea labirintului", publicat de Claude-Henri Rocquet în 1978. Strâns legat de acest text este următorul, "Mircea Eliade-Harry Tavitian sau între etno-jazz și *axis mundi*", despre albumul din 1999 al lui Tavitian și al formației sale, *Orient Express*. Etno-jazzul (muzică postmodernă) este definit ca o "formă de supraviețuire a folclorului în mediul urban" (p.101). Cele șase piese de pe album nu sunt melodii tradiționale, ci noi creații, un amestec balcanic, transcultural de teme și stiluri. A treia piesă de pe album, *Axis Mundi*, este dedicată lui Mircea Eliade, de la care Tavitian preia multe idei.

Filmul lui Coppola, *Youth Without Youth* este subiectul ultimului text critic al prof. C. Scarlat din volum. Au fost investiți efort și bani pentru a-l face cât mai autentic, cu filmări în România, cooptând actori locali. Ca și Cristina Scarlat, am mari speranțe în acest "mare spectacol filmic". Cred de multă vreme că opera literară a lui Eliade și-ar face drum în lume dacă ar fi transpusă în filme și programe de televiziune. Șansa care mi-a demonstrat teoria a apărut atunci când marele regizor și-a manifestat interesul pentru opera lui Eliade, prin prof. Wendy Doniger de la Universitatea din Chicago. Ea i-a dat lui Coppola o carte cu câteva nuvele de Eliade, pe care le-am tradus. I-a plăcut *Youth Without Youth*, și în 2005 a început pregătirile pentru filmări. Când a fost permisă vizionarea unui fragment, un critic a scris o cronică favorabilă în *New York Times*, dar filmul a putut fi vizionat în Statele Unite câteva luni mai târziu. S-a bucurat de un turneu european și în câteva orașe din America. La scurt timp, regizorul l-a retras, considerându-l un eșec. Cristina Scarlat, analizând filmul după vizionarea lui, îl consideră cea mai fidelă ecranizare după un text de Eliade. Dar admite că nu este un film ușor. "Nu este un film doar de văzut, cât, mai ales, de revăzut." (p. 108). Puțin probabil pentru americani, să se întoarcă în sala de cinema pentru a-l revedea, după ce l-au văzut o dată. După opinia mea, a fost o eroare introducerea lungii scene erotice în film, care a adus filmului restricția de vizionare. Nu neapărat fiindcă filmul ar fi fost vizionat de tineri care ar înțelege textele lui Eliade, ci pentru că e o deturnare de la subtilul mesaj al operei literare, filmând un spectacol semi-pornografic. Poate că filmul a fost din start condamnat la eșec, nu neapărat fiindcă publicul obișnuit ar fi fost cauza. Spectatorul american amator nu este suficient de bine pregătit pentru a gusta astfel de texte. Din fericire, filmul este disponibil în format DVD și Blue Ray pe Amazon.

Cristina Scarlat ne-a oferit un alt excelent volum de interviuri și eseuri critice. Nici un alt eliadist din lume nu face ceea ce face ea! Sperăm să-i vedem efortul încununat cu laurii doctoratului.

POEMUL LUNII MARTIE FIUL ASCULTĂTOR CONSTANȚA BUZEA

în spatele casei pe acoperiș
copilul își strivea aripile stînd pe spate
încercînd să îndure singur seninul
cu ochii deschiși
durerea aceea el n-a mai simțit-o demult
durerea aceea el nici n-a mai căutat-o
durerea aceea soră cu desfigurarea
care se-ntîmplă în zile-nsorite albastre

cînd fiul devine deodată ascultător
și se duce în spatele casei
care nu mai există
strivindu-și aripile de acoperișul
care nu mai există
desfigurat încercînd să îndure seninul
care nu mai există

DEBUT GABRIEL MAGER MÂNTUITORUL

I
copil fiind, eram apreciat
doar pentru felul în care
știam să plîng -
iar singura libertate pe care-o știam,
copil fiind, era plînsul -
și-acest comportament obscen al ochilor
era unicul joc la care excelam,
căci numai eu îi știam regulile.

cea mai mare izbîndă-a copilăriei mele
era invidia pe care le-am stîrmit-o
sfinților ce, dintr-un neajuns al
sfințeniei lor, nu puteau să plîngă.

(ah! să ai față de sfinți
avantajul lacrimilor,
copil fiind)

mai târziu, crescînd, am continuat să
plîng
și pentru că făcînd altminteri ar fi fost
ca și cum le-aș fi ascuns tuturor faptul
c-am fost copil -
și îmi era frică să trec neobservat
printre oameni -
cum înțeleg că sunt condamnați să
treacă cei ce n-au avut copilărie.

și-am plîns pentru că adevărata chemare
a ochilor mei era plînsul!

și-am plîns până când am cunoscut
umilița de-a descuraja îngerii,
semănându-le -
și deci remușcarea de-a nu mă mai
putea justifica înaintea frumuseții
ca om!

II

de aceea - ca să atenuiez asemănarea
dintre îngeri și mine, îmi însușisem
felul curios de-a vorbi și de-a iubi
al lunaticilor,
al târfelor
și-al ucigașilor -
întovărășindu-mă cu ei...

era vremea-n care
lunaticii, târfele și ucigașii
porniseră într-un pelerinaj la
capătul lumii -
să-l numească mântuitor
pe acela dintre ei care va găsi
primul dovezi ale mântuirii lor -

înaintam nesigur pe drumul ce
duce spre capătul lumii,
aidoma nou-născuților învîțînd
pentru-ntăia dată mersul.

(adesea, ca să nu ne pierdem speranța,
căutam alternative la un cer albastru,

adesea, ca să ne păstrăm voia bună,
le făceam plecăciuni șobolanilor
ce ne dădeau târcoale,
adesea, temându-ne de moarte, ceream
asigurări florilor că vor înflori
și pe mormintele noastre)

veni și dimineața-n care privighetorile
s-au grăbit să-și termine cântul
iar soarele s-a resemnat să răsară -
lunaticii, târfele și ucigașii
s-au privit încurcați unii pe alții -

și fiecare dintre ei m-a lăsat atunci singur,
căci doar în singurătate se poate
exersa înălțarea la cer.

ajunsesem, vai, la capătul lumii...

PIONIERUL BĂTRÂN

am fost de față când s-a legalizat
privitul spre cer...
(îmi aduc aminte cum îngerii
n-aveau certitudinea că aripile
lor vor dăinui, iar nimburile
încă-i stînjeneau pe unii dintre ei,
îmi aduc aminte cum se credea că orice
privire îndreptată spre cer e irecuperabilă:
ea străbătea cerul nostru -
și străbătea un alt cer ce-și aștepta rîndul
dîncolo de cerul nostru - și tot așa,
până când privirea ți se micșora și te
deziceai
de ochi - căci privirea nu mai poate fi
privire
în preajma lui Dumnezeu;)
acum, privitul spre cer s-a demodat.
să fie albastru, să se lase acoperit de nori
-
sunt trucuri care azi nu mai surprind pe
nimeni.

ANTIHYPNOS

de-ndată ce noaptea mi-a
restituit zâmbetul,
am avut revelația desăvârșirii
mele - universului să-mi fac
cunoscută existența prin insomnie!

unii își găsesc inspirația pentru insomnie
frecventînd îngerii, însă insomnia lor
e a celor ce se roagă întruna -
pe când eu năzuiesem la insomnia ce-i
mai presus de rugăciune, căci te
dezobișnuiește
de nevoia de-a te ruga.

vai! la insomnia unui Dumnezeu latent,
ce precede creația, bănuind-o doar,
năzuiesem eu
când am avut revelația desăvârșirii mele -
de-ndată ce noaptea mi-a restituit
zâmbetul
ce nu-și mai semăna,
căci era zâmbet numai în parte...

UN SCULPTOR PRINTRE FOTOGRAFI

DORU COVRIG

Sculptorul Doru Covrig e născut la Deta (Timiș), în 1942. A absolvit Artele Plastice în București, iar în 1982 s-a stabilit în Franța. Trăiește pe Valea Marnei, la 10 kilometri de Paris. Este unul dintre cei mai originali și importanți artiști români contemporani. A expus în România, Franța, Japonia, Olanda, iar lucrări monumentale ce îi poartă semnătura se găsesc în Belgia, Austria, Slovenia, Marea Britanie ori România. În 1995, împreună cu alți artiști, a reprezentat țara noastră la Bienala de la Veneția.

De aproape doi ani, de când ne-am cunoscut la Timișoara, la lansarea volumului "Povestea zilelor noastre" – în care Adriana Cărcu a intervievat 13 artiști ce trăiesc în diaspora, dar care au o relație profundă cu Banatul –, Doru Covrig îmi trimite, de mai multe ori pe săptămână, emailuri încărcate cu... fotografii. Imagini uluitoare, surprinse instantaneu sau regizate, în care, nu de puține ori, personaj este chiar el. Ori... amănunte din lumea care îl înconjoară, de la sculele din atelier, până la vizitatorii ce-i deschid ușa. Imagini pe care le semnează CRAAM, prescurtare a Centre de Recherches Affectives et Artistiques de la Marne.

Robert Șerban: *E o pasiune de dată mai recentă fotografia? E generată de facilitățile pe care le au aparatele astea deștepte? Sau...?*

Doru Covrig: Pentru mine fotografia sau cochetăria cu fotografia, și mai ales cu aparatele e o lungă istorie. Eu vin dintr-o familie de origine modestă, dar pe la 16 ani am avut primul meu aparat foto, un Smena, aparat sovietic din bachelită. Primele îndrăzneții... fotografine sunt timide, copilărești, alb și negru, dezvoltate la o butică în subsol, pe strada Doja, la Timișoara. Mai târziu, ca student sărac la Bucur City, aveam acces la aparatul unui văr care avea un mic laborator în sala de baie, unde am învățat să fac primele dezvoltări. Apoi, ca tânăr sculptor, cu cel mai modest aparat – un "Liubitel" 6x6, la fel, din baquelită – am fotografiat sculpturi și chiar mica mea familie, în alb și negru. Un mare progres a fost cu puțin înainte de a părăsi patria: am investit într-un Rolleiflex chinezesc și chiar mi-am cumpărat un agrandisneur și tot ce trebuia pentru un mic laborator încropit într-un dulap din cămară. Mare fericire mare, fotografiind sculpturi, familie, prieteni și peisaje... Primul modest reportaj l-am făcut cu... imagini furate, pe ascuns, fotografiind siluete de obezi la Marea Neagră. Îmi sugerau, parcă, sculpturi monumentale pe fond de cer și mare, sau poate chiar dictatori...

R.Ș.: *Nu te-a vindecat exilul de acest hobby cheltuitor de timp și de bani?*

D.C.: Odată cu venirea în Franța, aventura cu fotografia și mai ales cu aparatele foto a început să prindă amploare, să devină obsesie... Am visat tot mai sus, la aparate din ce în ce mai performante, desigur de ocazie, second handuri, eventual la prețuri acceptabile. Am devenit un pasionat de reviste foto și de literatură fotografică, am participat la târguri de materiale pentru fani, un domeniu foarte bogat aici, la Paris. Încet, încet, fotografia a devenit un "violon

d'Ingres" foarte important, investind din ce în ce mai mult, cumpărând aparate de mărci reputate din gama profesională ca Leica, Nikon, Rolleiflex, Mamiya, Linhof, până la mari camere de studio, grand format, de 4x5 inches, cu obiective, accesorii, lămpi și celule de tot felul... Am făcut achiziții și pentru laborator, aparate de mărit și, colac peste pupăză, o mașină de dezvoltat color... Astfel, am făcut, de A la Z, toate fotografiile și tirajele pentru pressbookurile mele de artist sculptor... Deseori m-am gândit la bunicul Brâncuși, căruia îi plăcea să facă chiar el însuși totul, susținând că doar el vede unghiul ideal și lumina bună pe sculpturile sale. O dată cu invenția aparatelor numerice, aparatele rămase pe sistemul argentic au ajuns la prețuri derizorii și iată că visul de a avea aparate de "haut de game" a devenit mai mult ca niciodată realizabil, iar pasiunea mea de colecționar e împlinită.

R.Ș.: *Chiar nicio fisură între sculptorul Doru Covrig și fotografie?*

D.C.: Fiind tot mai mult sculptor "full time artist", în anii '90, pasiunea pentru aparate a devenit o... investiție într-un fel inutilă. Fotografiam doar sculpturile proprii, mai făceam diapozitive... Prin urmare, aveam un mic reflex de făcut fotografie curentă, de atelier și de viață domestică, fotografie-suvenir din călătorii, fără tentație de făcut fotografie de dragul fotografiei, eu fiind sculptor și interzicându-mi, parcă, să devin artist fotograf. În anii '80 și mai ales în anii '90, în perioadele când nu aveam condiții pentru sculptură, desenam mult... Fiind în universul foarte complex al artelor plastice, populat cu milioane de fotografi și multă tehnologie, nu mă atrăgea ca o practică constantă, pasionantă, nu mă interesa să mă lansez cu adevărat în această direcție... Trecând la folosirea calculatorului, bucurându-mă de facilitățile și performanțele aparatului numeric, tentația și-a făcut apariția!

R.Ș.: *Intuiesc febrilitatea, pasiunea și curiozitatea atunci când pui mâna pe aparat...*

D.C.: Fotografia fiind o activitate vizuală excitantă, pentru mine ea poate să înlocuiască desenul și, încet, încet, să devină o activitate artistică importantă, unde spiritul de spontaneitate este chiar opus spiritului greoi și lent, obligatoriu disciplinat-artizanal și tehnologic al sculpturii. Desigur că în munca de sculptor pot avea satisfacții, dar cred că și epoca se schimbă, poate chiar eu însumi simt această schimbare. Simt chiar o anumită saturație să fiu mai tot timpul tributatar tehnologiei, cum este lucrul în bronz, iar lipsa de bune condiții sau mijloace dă, câteodată, modeste realizări sau chiar insatisfacții... Cred că fotografia, în epoca noastră actuală, marcată de noile tehnologii, are o evidentă facilitate, un limbaj accesibil, este o sursă de mesaje artistice pline de libertate, de originalitate... E un domeniu unde încerc să mă descopăr să fiu eu însumi.

R.Ș.: *Pare că fotografiiez tot ce mișcă. Totuși, care îți sunt țintele predilecte?*

D.C.: Imaginile mele sunt legate, desigur, de universul vizual în care mă mișc, în care vehiculez zilnic. Sunt imagini-mesaj

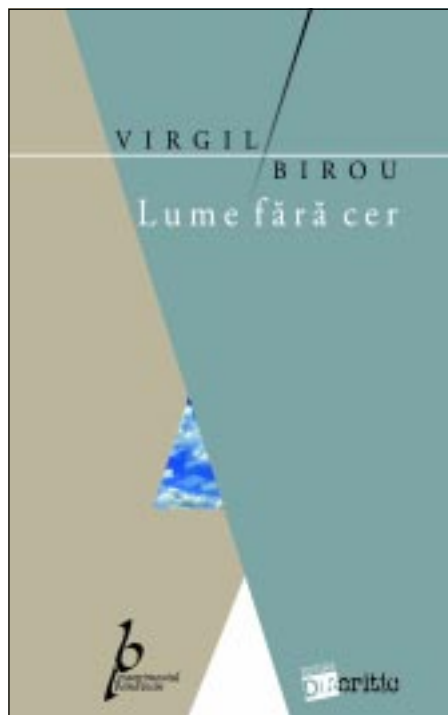
cu o tematică ocazională sau repetitiv obsesională. Sunt și imagini ce revin din universul tridimensional de sculptor, de cele mai multe ori figurativ, sau, mai bine zis, între figurativ, obiect și arhitectură. Fotografia este o excelentă educație vizuală de dozaj, cadraj și compoziție și, desigur, un exercițiu de originalitate, abstracție și comunicare. În posesia unui aparat digital

Reflex, simplu, cu zoom standard, fotografiez mult și zilnic, cu un ochi exersat la ordinator. Uitând parcă de faptul că am dulapurile pline de accesorii și aparate, îmi spun, mai în glumă, mai în serios, ce mișto chestie este fotografia!

Interviu realizat de
ROBERT ȘERBAN

NOU la DIACRITIC

INTRIGI, CRIME, RANI DESCHISE

Urmare din pagina 21

Am citit cu fascinație, prin anii 70, exemplarul "numai pentru uz intern" al traducerii românești a cărții lui Dominique Eudes, *Les Kapetanos* (mi-a împrumutat-o colega mea Nadia Badrus). Îmi amintesc prefata scrisă de unul dintre cei mai inteligenți politologi neo-marxiști din acei ani, el însuși exilat din Grecia, gramscianul Nikos Poulantzas. În acel text, care ar merita recitit, Poulantzas atrăgea atenția asupra conflictului permanent dintre spontaneitatea revoluționară "de jos" și maniacalul control exercitat de aparatul stalinist, dintre guerrillele lui Velouchiotis și Markos, pe de o parte, și instructorii lui Zahariadis, pe de alta, dintre munte și oraș ca epicentre ale acțiunii etc. Ca și în Spania Războiului Civil, ca și în America Latină în anii 60 și 70, era vorba nu doar de rivalități personale, ci de ciocnirea unor viziuni asupra revoluției.

Elli Pappas provenea dintr-o proeminentă familie intelectuală, a studiat filosofia, a luptat în rezistența anti-nazistă și apoi în Războiul Civil (de fapt în cele două războaie civile). Cartea de amintiri se ocupă de două subiecte esențiale, pe lângă tributul iubirii nestinse pentru Beloyannis. În primul rând, este vorba de o demascare a stalinismului etern al comunismului grecesc (o trăsătură împărtășită cu acela din România). Apoi, Elli Pappas îl acuză pe Zahariadis că l-a trimis deliberat pe Beloyannis să moară pentru a se debarasa de un periculos rival. Este vorba de un *pattern* întâlnit și în alte partide comuniste, inclusiv în cele din Spania și Portugalia, ca să nu mai vorbesc despre relațiile stranie dintre Castro și Che Guevara care ar putea explica susținerea de către Fidel a aventurismului suicidal al argentinianului. Se construia mitul unui martir de care PCG avea disperată nevoie după înfrângerea dezastruoasă din 1949.

Mai mult chiar, deși sanctificat, Beloyannis era și țapul ispășitor pentru politica ineptă a grupului Zahariadis-Ioannidis-Bartzotas. Elli Pappas își amintea de cuvintele îndurerate și amare ale lui Beloyannis: "Și când te gândești că vom muri pentru o eroare". Dar, cum se știe, linia partidului este întotdeauna "justă", doar indivizii pot comite erori, acțiuni pentru care trebuie să plătească, la nevoie, cu viața. Cea mai importantă lecție a cărții lui Elli Pappas, consonantă cu "Autobiografia lui Federico Sanchez" de Jorge Semprun, este legată de efectele funeste ale psihologiei de sectă, în care devotamentul "prerinde ac cadaver" obliterează orice urmă de gândire critică.

Militanții au fost educați să îndeplinească orbește poruncile "statului major al revoluției". Chiar în închisori domnea aceeași disciplină morbidă, aceeași supunere fără murmur a minorității față de majoritate, a activiștilor de la bază în raport cu deciziile Olimpului birocratic. Peste noapte, scrie Pappas, soția lui Zahariadis a revenit la numele de fată; soția unui cadru denunțat ca revizionist, dar reabilitat, și-a reluat numele de căsătorie. Idealismul mult trâmbitat de propaganda comunistă ascundea de fapt obediență și carierism, ambele justificate în numele unor presupuse scopuri superioare,

un adevăr gnostic știut doar de sacerdoții din fruntea sectei. Pentru Elli Pappas, ca și pentru Semprun, ori Koestler, ori Whittaker Chambers, explicația constă în religia seculară, în mistica partidului comunist ca inginer al sufletelor, creuzet al speranțelor, încarnare a zorilor care cântă: "Tinerii la sfârșitul secolului douăzeci nu pot înțelege relația pe care o avea un comunist în anii 40 cu Partidul. Era în chip limpede o relație metafizică. Părerea mea personală era că a te separa de Partid ori a fi exclus din Partid echivala cu a fi expulzat de propria ta familie din comunitatea umană. Era o pedeapsă mai aspră decât condamnarea la moarte".

Pappas a scris această carte ca avertisment pentru tână generație de comuniști din Grecia. Din păcate, cuvintele ei au fost și sunt ignorate. Încercând să îndeplinească îndemnul lui Beloyannis de a trăi pentru fiul lor și pentru a se răzbuna pe cei care i-au trădat, Elli Pappas a scris o carte esențială despre cosmosul mental și marasmul moral al stalinismului: "Un sistem complet și închis, idealist și metafizic, o formă ierarhică de organizare bazat pe societățile asiatică, teocratică, patriarhală și platonice". PCG a denunțat cartea în termeni vitriolici încă înainte de apariție. În "Athens Review of Books", politologul Nikos Marantzidis, unul dintre cei mai buni cunoscători ai istoriei comunismului grec, se întreba de ce n-a părăsit Elli Pappas partidul, chiar după ce a trecut prin tot acest calvar, cum de nu a văzut că "ușa închisorii fusese de-acum deschisă și că tot ce avea de făcut era să o împingă ușor și să iasă".

Răspunsul Mariei Margaronis merită citat, pentru că este într-un fel legat de explicațiile unui Belu Zilber privind pariul său existențial comunist, susținerea acordată fără rezerve "monarhiei de drept dialectic". Este vorba așadar de persistența trecutului și de acel "aliaj special de idealism, mister, solidaritate și supunere care a fost comunismul grec, forțat în timpul rezistenței față de un ocupant străin, întărit de experiența represiunii, conservat precum în chihlimbar de lungă absență a unui spațiu deschis pentru discuție politică". Iar concluzia eseului din TLS mi se pare cât se poate de pertinentă, aplicabilă și în discuțiile despre traumele post-dictatoriale din alte țări, inclusiv România: "Two generations is not enough for the wounds of a civil war to heal; indeed it may not be possible, or even desirable, for the scars to vanish completely". Nu voi osteni să o spun, tema adeziunii totale la mișcările revoluționare de masă este una dintre cele mai importante din psihologia politică modernă. Aceste pasiuni, raționalizate drept axiome științifice, se hrănesc din incertitudini și resentimente, din anxietăți și invidii istorice, dar și din instincte egalitariste și colectiviste. Singurul antidot este mobilizarea forțelor liberalismului antitotalitar și continua demistificare a minciunii comuniste. Este vorba de un sistem bazat pe dubla gândire și pe dubla morală. Aici rezidă originea răului reprezentat de ceea ce gânditorul Kostas Papaioannou numea "ideologia rece", cea care a inspirat și a justificat totalitarismul de tip bolșevic.

LA BALS ADRIANA CÂRCU,

Drumul de la gară se întindea de-a lungul Oltețului, tivit de ierburile înalte ițite din pământul împietrit de soare. Fata țopăia printre ele. "De la gară încoace n-o mai putui ține deloc", spunea nea Georgică, "tot fugea și cânta". Balsul era locul unde mai fusese o dată, loc populat vara de copiii veniți din toată țara, la bunici, și unde se simțea, cumva, între ai ei. Venea la tanti Lili, mătușa preferată, dincolo de a cărei vorbă repezită, se făcea simțită, mereu, bunătatea - mătușa căreia, 40 de ani mai târziu, avea să-i împlinescă visul nesperat de a vedea Parisul. Venea să se joace cu verișorii. Lucian, cel iubitor de cărți, singurul pe care l-a auzit vreodată vorbind cu personajele și răsând în hohote în timpul lecturii, și sora lui, o Adriană mică, pe care și-o va aminti mereu îmbrăcată în costum popular, cu părul blond lăsat pe piept, ca o replică feminină a lui Dürer, și ținând solemn în mâini o diplomă.

Oltețul, cu malul întins, pe care seceta îl transformase într-o plajă, curgea chiar prin grădina casei. Acolo se spălau preșurile și de acolo se aducea apă pentru straturile de roșii, ardei și vinete, aliniat până în buza malului. Acolo se va plimba pe nisipul întărit căutând pietre frumos rotunjite, care până la sfârșitul vacanței se vor aduna pe prispă într-o mică piramidă și pe care, pe măsură ce zilele vor trece, îi va deveni tot mai clar nu va putea s-o ia acasă.

Curtea din față, unde se împleteau nedeslușit turcoaise vorbărețe și nobili buxuși era cadrul ba pastoral, ba gotic al lecturilor de vacanță, lecturi ce combinau Medelenii cu Dumbrava minunată. În curtea aceea plină de labirinturi verzi a improvizat odată o sală de teatru, cu scenă, cortină, decor și public, uitând complet de spectacol - un amănunt care în focul pregătirilor scăpase tuturor din vedere. Tot atunci a blocat, fără gând rău, și poarta de la stradă repezindu-se în ea și transformând toată daravela într-un happening, în toiul căruia unii dintre spectatori, grăbiți să părăsească "sala", s-au apucat să călărească gardul de fier.

Ideea teatrului îi fusese inspirată de un joc al copiilor de vizavi, pe care azi l-ar numi instalație, joc pe parcursul căruia întregul areal al unei case neterminate devenise un tărâm mirific, plin de obiecte și înscenări neașteptate. Acolo, între sfori trase ce închipuiau pereții și cearșafuri albe ce despărțeau lumi, se uscau la soare forme fantastice din nisip colorat; un pitic pescuia un crap rotofei din iarbă, o sirenă cânta languros trântită pe o stâncă și un cerb despica hățșul pădurii cu coarțele-i magnifice. Pe o sobă construită din două cărămizi fierbeau niște sarmale minuscule, undeva, pe un zid de piatră se înșirau blide așezate pe servete înflorate, iar lângă zid, pe o rogojină, dormea un copil.

După-amiezele, se mergea pe deal la culesul viei. Odată, la apus, când soarele transformase un ciorchine ce atârna aproape de pământ într-o inflorescență de chihlimbar, s-a culcat sub el, pentru a fi mai aproape de boabele srălucitoare. Fapta avea să facă înconjurul familiei fiind evocată ori de câte ori trebuiau ilustrate atare "porniri sălbatice" - lucru care avea s-o amplaseze de pe atunci într-un fel de izolare. Dar numele de "Călărețul mexican", dat de copiii de pe stradă, care îi urmăreau cu atenție fiecare gest, nu i se trăgea de la acea faptă nemaiauzită, ci mai degrabă de la faptul că, în loc să se joace cu păpuși, prefera să se urce prin pomi cu băieții și să-și rupă pe acolo fustele. Numele îi plăcea chiar; nu numai pentru că o arăta curajoasă, ci și pentru că de pe atunci începea să se cam jeneze de gâscăiala necontrolată al fetelor.

Duminica se petreceau două evenimente notabile. Dimineața când se trezea, găsea pe masa de sub vișin un boț de unt proaspăt, încă perlat de rouă, ascuns într-o foaie de brusture. Doar pentru ea. Era sacrificiul, pe care toți găseau că e firesc să-l facă, pentru a-i compensa lipsa de confort citadin măcar o dată pe săptămână. De multe ori după aceea s-a întrebat, dacă nu cumva tocmai vinovăția acestui răsfăț nemeritat o fi făcut-o să nu mai suferă unul. Era aceeași masă, unde cu o seară înainte, la îndemnul moromețian al mătușii, arsese două palme mămăligii fumeșoare. Pe cantul mesei se uscau și acum fărâmele aurii răzuite în grabă, iar în palme încă îi străluceau pernițe roșii. Râsul lor o duruse mai tare.

Al doilea eveniment al zilei era plecarea în oraș. Frumos îmbrăcați, strălucind ca ouăle de Paști, o luau în sus pe ulița prăfoasă, care se transforma încet în stradă. În oraș o vizitau pe "Moșica", o băbuță mărunță, care cunoștea secretele plantelor și care le dădea, scoase pe rând dintr-un dulăpior, plăcinte cu dragavei și lapte de pasăre din castroane de lut, apoi trăgeau câteva ture printr-un parc chel și mai pe înserat intrau în grădina de vară de sub podul de fier. Acolo, între ghirlande de becuri colorate, fata ședea frumos pe scaunul de fier, cu rochița trasă peste genunchi, sorbind dintr-un suc verzui și plictisindu-se de moarte. Un taraf de lăutari cânta geamparale, bărbații stăteau în picioare la vorbe, cu sticla de bere sau toul de tescovină în mână, iar femeile așezate pe la mese urmăreau posace cum li se duc banii pe băutură. Pe drum înapoi se întâlneau cu vecinii venind și ei, care de pe unde, unii chercheliți, alții arțăgoși, și așa, în grupuri răzlețe și zgomotoase se întorceau pe strada lor confirmându-și parcă, din nou, faptul că locuiau, totuși, la oraș. Luni, drumul ars al Oltețului urca înapoi spre gară ducând cu el bucuria unei veri înnobilate de patina amintirilor.

AM COPIL DE SAȘASE ANI. CUM PROCEDEZ? DANA CHETRINESCU

Sau cum rezolv o problemă cu prea multe ipoteze și nicio concluzie... Prin convenție, această rubrică este gândită ca o corelare dintre două texte care își dau replica. De această dată am să mă abat puțin de la regulă, cu permisiunea colegului meu de pagină, pentru a relata la cald câteva evenimente care nu-și găsesc nicăieri mai bine locul decât în *Narrenturm*.

Pentru cei mai bine informați, titlul intervenției mele din acest număr a anunțat deja, fără echivoc, subiectul care, în săptămânile trecute, a inflammat spiritele din toată țara: clasa pregătitoare. Fetei mele – ca și, de altfel, cred, multor copii de aceeași vârstă din România – i-ar fi tihnit să mai rămână un pic la grădiniță. Cu sinceritate mărturisesc că nici mie nu mi-ar fi picat prea rău. Dar, după cum bine știm, unde-i lege, nu-i tocmeală, așa că, de abia dezmeticită din euforia intrării într-un nou an, m-am lansat febril în pregătirile de școală, ca pentru un rit de trecere adevărat. Părinte responsabil, m-am gândit că alegerea școlii trebuie să fie o prioritate. M-am consultat cu familia, cu educatoarea, cu alți înțelepți, apoi am ales.

Ca să constat, nu după mult timp, că socoteala de acasă nu are nicio legătură cu socoteala din târg. Alegerea, pe criteriul afinităților, accesibilității, reputației școlii și aspirațiilor personale ale școlarului și familiei acestuia, nu face nici cât o ceapă degerată. Circumscripția dictează totul. Pentru cei care nu cunosc termenul și nici nu s-au uitat în ultima lună prea des la televizor, aceasta înseamnă o retrăire a senzațiilor tari din vremuri demult apuse. Atunci doi vecini puteau foarte ușor ajunge să frecventeze două școli situate la distanță de ani-lumină una de cealaltă, grație unor repartiții arbitrare sau, uneori, umorale. Locatarii de la numărul 13 bis, de exemplu, mergeau doi kilometri până la școală, deși cei de la nr. 13 doar traversau strada, pentru că așa erau repartizați și vai de familiile care refuzau să se supună dictatului circumscripției. În anul de grație 2012, din motive pe care încă încerc să le înțeleg, nr. 13 bis este din nou la ananghie, pus la zid, legat de mâini și de picioare, fără drept de apel și posibilitatea de a face o alegere.

Dacă aș fi știut de la început că sunt în această situație, poate că nici n-ar fi fost chiar așa de rău. Dar preț de aproape o lună de zile am petrecut ore multe alergând de colo-colo să alcătuiesc un dosar complet pentru înscriere: adeverințe, certificate, copii, declarații, cereri, iarăși adeverințe, apoi autentificări, dublate de alte certificate, ștampile rotunde, pătrate, roșii sau albastre. Fericită posesoare a acestei cantități de hârtii, eram sigură că nimic nu mai poate sta în calea progresului spre grupa 0. Când, ce să vezi? Circumscripția a lovit, precum necruțătorul destin în tragediile antice. De la numărul meu 13 bis, nici la școala de cartier, aflată aproape la aceeași distanță de locuința noastră ca și școala dorită, nu mai eram sigură că voi ajunge. Ce-i de făcut? Dosarul meu consistent e nul, copilul riscă să rămână pe dinafară sau să plece într-o excursie zilnică, pentru a ajunge la școala din circumscripție.

După multe frământări, aflu că există

o soluție... să-i spunem semantică. Cine știe să-mi spună repede care este diferența dintre domiciliu și reședință? Parcă era odată un cântec: "Reședința mea de vară e la țară..." Mie, în acest caz, îmi trebuia una de toamnă. Din nou o retrăire a senzațiilor tari din vechime: flotantul, raziile miliției, buletin de municipiu și câte și mai câte. Dar nu există altă soluție, așa că la scurt timp, cu concursul neamurilor și prietenilor, am un dosar de înscriere în regulă.

Se face luni, prima zi din prima etapă a înscrierilor naționale, acelea de o transparență totală de care auzisem la televizor de câteva ori. Dimineata, la prima oră, cu o nerăbdare demnă de o cauză mai bună, mă înființez la poarta instituției de învățământ visate. Mi se spune să revin după ora 13, fiindcă a picat sistemul. Cel electronic, adică. Mare agitație. Profesorul de informatică este chemat de la oră; directorul este scos din ședință; secretara-șefă lasă baltă adevărurile; presa se bulucește la uși și ferestre. Plec. Aflu că înscrierea nu este chiar așa de simplă (de parcă ar fi fost ceva simplu în tot ce s-a petrecut până la acel moment), că trebuie să mă prezint în fața unei comisii. Eu, cu mintea capitalistului, mă gândesc să mă îmbrac frumos, ca pentru un interviu de angajare. Cei care au trăit alte vremuri simt fiori de gheață pe șira spinării: dacă reușesc să aflu cum stă treaba cu circumscripția?

La prânz: nici interviu capitalist, nici anchetă judiciară. Numai lume și țară. O coadă care ar face să pălească și cele mai vii amintiri ale accesului la lapte sau banane de acum treizeci de ani se întinde triumfătoare dintr-un capăt la altul al holului mare din școală. O coadă adevărată: lungă, lată și mai ales foarte, foarte, foarte lentă. Portarul, reconvertit ad hoc în birou de informații, oficiază cu un aer de mare preoteasă. Împarte formulare complicat de citit și încă și mai complicat de completat. Mă întâlnesc cu tot felul de prieteni și cunoștințe, care își petrec aici după-amiaza cu același obiectiv. Ca să-mi omor timpul, mai dau și vreo două interviuri unor reporteri care așteaptă de dimineață vreo încăierare, vreo ambulanță sau barem vreo urare de bine către guvern sau alții din aceeași categorie. În lipsă de așa ceva, se mulțumesc și cu poemul epic recitat de mine, despre grădiniță, școală și alte teme de interes redus pentru televiziune.

Aflu în curând de ce coada nu se rărește/scurtează mai repede. Cu gândul la eficiența maximă, funcționarii din minister au decis să dea părinților de completat de două ori același lucru: o dată cu pixul, pe coridor, a doua oară pe computer, în biroul comisiei de înscriere. Formularul completat este copiat în calculator (vreo două pagini pline ochi), printat – dacă merge imprimanta – apoi semnat. Mi se întâmplă și mie această mare minune, după vreo trei ore de așteptare. Dau să răsufli ușurată, când mi se spune, așa, ca din întâmplare: "Celelalte documente pe care le-ați pregătit vor fi luate în considerare în etapa a doua". Plec, cu un ochi răsând că am reușit să depun formularul și cu celălalt plângând de groaza nesiguranței acestei misterioase etape secundă. Deci cum procedez?

TEORIA AMANTELOR CIPRIAN VĂLCAN

"Tomber amoureuse de James Bond comporte son lot de déceptions, comme le raconte le quotidien britannique *The Guardian*, qui évoque les actions en justice intentées par huit femmes pour obtenir réparation après avoir découvert que leur compagnon était en fait un policier infiltré. Les plaignantes attaquent devant les tribunaux des responsables de la police pour avoir été induites en erreur par des agents sous couverture, chargés de rassembler des informations sur des groupes de manifestants, notamment des défenseurs de l'environnement. Elles disent avoir été «physiquement et moralement» abusées, raconte *The Guardian*, par des hommes qui ont sciemment dissimulé leur identité pour obtenir des renseignements. Cette affaire s'étend sur une période longue, de 1987 à 2010, certaines relations ayant duré jusqu'à neuf ans. Certains des agents impliqués étaient par ailleurs mariés et pères de famille, ce dont les plaignantes n'étaient pas au courant. De leur côté, les autorités policières ont toujours clamé que leurs agents infiltrés n'étaient autorisés «sous aucune circonstance» à coucher avec les personnes qu'elles espionnent" (*Le Monde*, 17 decembrie 2011).

Manualul pentru buna întrebuințare a amantelor a fost publicat la Oslo în 1958 de un scriitor argentinian cu rădăcini evreiești, Julio Alfonso Coreto. Apărut la o editură obscură și într-un tiraj de numai 200 de exemplare, el a trecut total neobservat, fiind citat doar în corespondența privată a unor misogini rafinați, care îi laudau ironia și implacabila luciditate. Sortit uitării definitive, el a fost propulsat brusc în atenția mass-media de o circulară a MI6 care a ajuns în mod neașteptat la cunoștința publicului. În acest document intern al serviciilor britanice de spionaj se cerea ca fiecare agent să posede cel puțin un exemplar din cartea lui Coreto și să poată dovedi în fața superiorilor săi direcți că a memorat pasajele cele mai semnificative și este pregătit să le aplice *ad litteram*. Convinși că procesele deschise împotriva instituției de amante dezamăgite ale unor spioni seducători vor îngreuna misiunea altor agenți acoperiți aflați în căutare de informații, șefii MI6 au decis să apeleze la sfaturile unui cunosător al femeilor de talia lui Coreto, despre care s-a aflat, prin mijloace specifice, că ar fi avut șase neveste și în jur de 415 amante. Sir John Eldridge, directorul MI6, un gentleman de modă veche, care jura mai degrabă pe Tacitus și Martial decât pe Freud sau Lacan, era convins că un scriitor perspicace face mai mult decât douăzeci de psihologi școliți la Yale. Tocmai de aceea le-a recomandat subordonaților săi să se apuce de citit și, pe lângă clasicii săi preferați, le-a impus ca lectură obligatorie cartea lui Coreto.

Fiindcă procurarea cărțului lui Coreto a devenit destul de simplă în ultima vreme grație multiplicării edițiilor-pirat apărute în diverse colțuri ale globului, din Singapore până în Cuba și din Ceylon până în Kazahstan, ne vom mulțumi să oferim doar o viziune de ansamblu asupra ei, așteptând traducerea sa apropiată în limba română, care va fi publicată în 15 aprilie 2012 la Editura de Mansardă.

Coreto începe abrupt: "Există doar trei tipuri de amante: amantele-bibelou, amantele-matrioșka și amantele-balonzaid. Primele trebuie ținute la distanță și mângaiate cu parcimonie, căci sînt capricioase ca niște copii și egoiste precum niște pisici persane. Cele din a doua categorie sînt imposibil de descifrat, ascunzînd platitudini de portăre sub aparența abisurilor unor sfinte sau profunzimi de eroine sub modesta înfățișare a unor plăpumărese flamande. Amantele-balonzaid sînt singurele pe care te poți baza în orice împrejurare, fiindcă poți să le plîngi pe umăr cînd te enervează soacra sau cînd te exasperează șeful, poți să le faci să sufere fără să crîcnească, poți să le amăgești cu trucuri dintre cele mai ieftine, poți să le umilești în cele mai josnice moduri, ele rămînînd mereu fidele, așteptînd în tăcere un semn de viață care le scoate din amortire și le dă din nou senzația că trăiesc. Sînt singurele demne de iubirea noastră și, din nefericire, singurele pe care sîntem incapabili să le iubim".

Coreto consacră cîte 30 de pagini descrierii atente a caracteristicilor celor mai neașteptate ale fiecărui tip de amantă, adăugînd observațiilor sale empirice și mostre din înțelepciunea sarcastică a moralistilor, folosindu-se mai ales de citate din Chamfort, Rivarol, Lichtenberg și Karl Kraus. Apoi, după aceste 90 de pagini, adaugă o parte dedicată concluziilor de încă 30 de pagini, astfel încît întreaga cărțule are în total 120 de pagini și încapă cu ușurință atît în buzunarul unui seducător, cît și în buzunarul unui spion de profesie.

Sir John Eldridge aprecia mai ales concluziile cărții lui Coreto, fiind convins că ele sînt suficiente de explicite pentru a le permite spionilor să se orienteze cu precizie prin jungla sensibilității feminine, fără a risca neajunsurile de care au parte în mod obișnuit bărbații ce n-au avut acces la observațiile pline de sagacitate din *Manualul pentru buna întrebuințare a amantelor*. Cu toate acestea, ajuns la 70 de ani, a interpretat greșit un pasaj din cărțuia lui Coreto și, îndrăgostindu-se în mod imprudent de o amantă-matrioșka pe care o credea amantă-bibelou, a fost tîrît într-un imens scandal public, fiind silit să demisioneze după ce s-a dovedit că femeia pe care o iubea în secret era un agent al serviciilor mexicane de spionaj.

Un nepot al lui Coreto care trăiește actualmente la Montevideo, Juliano Jimenez Garcia, a dovedit că eroarea lui John Eldridge a fost posibilă din pricina ignorării unui pasaj capital disimulat printre notele de subsol ale cărții, pasaj pe care îl reproducem în final: "Așa cum notează Leopardi în *Zibaldone*, femeia e, în primul rînd, unameleon".

O METODĂ PERICULOASĂ. UN FILM PE MĂSURA ADINA BAYA

Nașterea psihanalizei. Concepută de Freud, moștită de Jung. Cu greu mă pot gândi la ceva mai dificil de narativizat și transpus într-un film altfel-decât-documentar. Nu știu ce o fi fost în mintea lui David Cronenberg când s-a înhămat să facă din ea un film cursiv, made in Hollywood. Adică *O metodă periculoasă* (*A Dangerous Method*).

Nu că ar fi prima aventură a regizorului în tenebrele cele mai întunecate ale psihicului, în zona din care dorințe ancestrale – altfel reprimare atent prin dresajul social – răbufnesc exploziv. Și se revarsă agresiv asupra primului obstacol peste care dau în cale: trupul. Mutilările fizice de tip *horror*, à la *Musca* (*The Fly*) sau *Existenz*, vorbesc destul de clar despre interesul lui Cronenberg pentru sondarea străfundurilor întunecoase ale conștiinței. Plonjarea în *id*, cum ar spune Freud, acolo unde viermuiesc cele mai nestăpânite dorințe. Ieșite direct din instinct, neîngrădite de rațiune. Dar de aici și până la a face un film întreg despre un subiect atât de abstract și volatil precum psihanaliza e cale lungă.

Firul de care se agață Cronenberg e legendara rivalitate dintre Freud și Jung. La care adaugă un ingredient feminin. Presupusul triunghi amoros care se lasă ghicit de pe afiș se dovedește a fi nu tocmai amoros, dar, în fine, e tot vechea poveste de tip "*who gets the girl in the end*". Adică două personaje masculine care concurează pentru atenția unei domnișoare. Doar că demersurile care intră aici nu au mereu aerul inocent sau blând al unei afecțiuni platonice victoriene, ci alunecă spre aventuri sexuale tenebroase. Întâi pacienta, apoi partenera intelectuală și finalmente iubita lui Carl Jung, Sabina Spielrein (Keira Knightley) reprezintă unul dintre primele cazuri tratate de grave tulburări nervoase prin metode psihanalitice. Tratat e un mod de a spune, de fapt. Pentru că deși depășește cumplita puseuri depressive avute la internarea în spitalul elvețian unde îl cunoaște pe dr. Jung (Michael Fassbender),

ulterior se implică într-o relație deloc sănătoasă cu el. Accentele de masochism fizic și emoțional ale legăturii dintre ei te fac să te întrebi, pe de o parte, cât de mult succes a avut terapia. Iar pe de alta te fac să pui la îndoială însăși sănătatea mentală a celui ce ar fi trebuit să o trateze pe domnișoara Spielrein.

Un pic exagerat în prima parte, cu Keira Knightley trecând parcă prea mult peste limita suportabilului și credibilului în rolul bolnavei psihic, *O metodă periculoasă* reușește să coaguleze câteva momente memorabile. Viggo Mortensen reconstituie fără greș o întreagă suită de ticuri și expresii, punând pe picioare un Sigmund Freud viu, convingător. Pe de altă parte filmul are și destule discontinuități, întrebări importante lăsate fără răspuns. Acestea însă vor fi fără îndoială iertate de entuziaștii care se duc pentru a vedea nu atât un film cursiv, cu legături cauzale bine unse, cât o felie de istorie. Iar vestea bună pentru ei este că echipa scenarist-regizor și-a făcut sârguincios temele de casă. Personaje pitorești, cum e Otto Gross (Vincent Cassel), și situații care au contribuit la modelarea domeniului psihanalizei sunt șterse de praf și atașate la decorul intelectual al începutului de secol. E o mică bucurie să descoperi tot felul de detalii preluate din cronicile ale vremii și prinse în țesătura narativă.

"Nu își dau ei seama că le aducem ciurma", spune Sigmund Freud (Viggo Mortensen) cu o bizară ironie premonitoare, contemplând Statuia Libertății, la un moment dat. E începutul anilor 1900 și celebrul vienez e pe cale să debarce pentru prima dată în Lumea Nouă. Alături de el - Carl Jung. Deși a fost nevoie de vreo câteva decenii pentru ca "virusul" plantat de psihanalizii europeni să își desăvârșească perioada de incubație în societatea americană și să explodeze sub formă virală, legendara remarcă a lui Freud s-a dovedit cât se poate de adevărată. Puțini alți gânditori au influențat într-o măsură mai mare filosofia occidentală contemporană. Puțini alții au reușit să producă atâtea mantră culturale. Chiar și numai pentru asta, *O metodă periculoasă* merită o șansă.

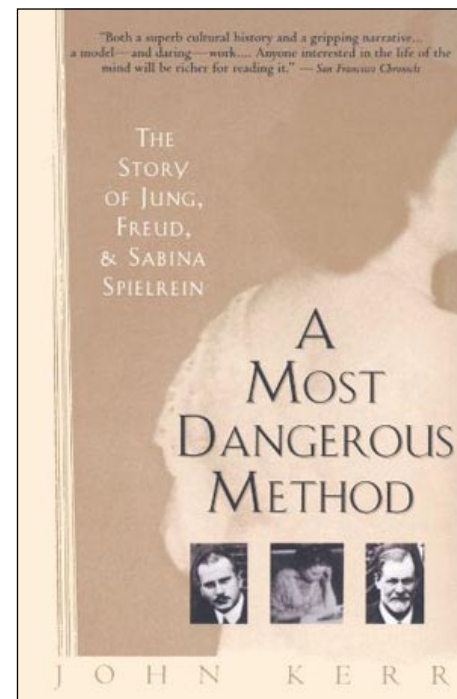
N CONVERSATII SI O TACERE, CRISTINA CHEVEREȘAN

În 1993 Alfred A. Knopf publica *A Most Dangerous Method. The Story of Jung, Freud and Sabina Spielrein* (*O metodă foarte periculoasă. Povestea lui Jung, Freud și Sabina Spielrein*). Fascinanta reconstituire a unei relații esențiale pentru ascensiunea psihanalizei la începutul secolului XX îi aparține lui John Kerr, el însuși doctor în psihologie clinică, editor și istoric al psihiatriei. Celor pe care titlul i-ar putea îndemna să se aștepte la o abordare de tip tabloid, gravitând în jurul ideii de triunghi amoros, autorul le spulberă iluziile din chiar primul paragraf, clarificându-și intențiile:

"Sigmund Freud și Carl Jung s-au întâlnit pentru prima dată pe 3 martie 1907. Au discutat fără întrerupere timp de treisprezece ore. Cei doi s-au aflat în aceeași încăpăre pentru ultima dată la cel de al Patrulea Congres Internațional de Psihanaliză (München, 7-8 septembrie 1913). Cu respectiva ocazie, din câte se știe, nu și-au adresat niciun cuvânt. Unul dintre cele mai controversate parteneriate din istorie se încheia astfel în tăcere. Cu toate acestea, lucrând împreună peste șase ani, cei doi au schimbat radical gândirea secolului XX. Aceasta e povestea colaborării lor. Nu o spun pentru a întregi cunoașterea biografică a vreunuia dintre ei, cu atât mai puțin pentru a lua partea cuiva. O spun pentru a formula întrebări indispensabile cu privire la natura realizărilor lor comune".

Kerr își asumă sarcina ingrată de a demitiza cele două figuri proeminente care s-au dedicat sondării psihicului uman într-un moment de răscruce al istoriei politice și sociale a lumii. Pe fondul interesului crescând al europenilor și americanilor deopotrivă pentru zona nebuloasă a tulburărilor "nervoase", experimentatul Freud și mai tânărul său discipol, Jung, și-au concentrat eforturile asupra înțelegerii și tratării unei serii de maladii recurente ale modernității incipiente. Kerr se pune în postura incomodă de a trece dincolo de anecdotic pentru a explora mecanismele care i-au propulsat pe cei doi în avangarda științifică a vremii, pentru a le expune propriile slăbiciuni, ambiții, obsesii, idiosincrasii.

Rezultatul nu e nici pe departe o descriere romanțată a unor relații, finalmente eșuate. Folosind numele sonore drept punct de plecare, specialistul american face de fapt o trecere în revistă atentă și documentată a ipotezelor și teoriilor conexe psihanalizei și psihoterapiei la intrarea în epoca pe care aveau să o domine. Cititorul are parte de o paradă a personajelor-cheie: Paul Eugen Bleuler, A.A. Brill, Jean-Martin Charcot, Richard von Krafft-Ebing, Robert Koch, Pierre Janet, Theodor Meynert, Max Nordau, Louis Pasteur, Otto Weininger - iar lista nu se oprește câtuși de puțin aici. Dacă nu vă sunt cunoscuți cu toții, nu disperați: Kerr aranjează logic și cronologic o tumultuoasă eră de experimente și speculații. Utilizând frecvent vocabularul de specialitate, cercetătorul nu se adresează exclusiv inițiatorilor. Dimpotrivă, apelează la corespondență, jurnale, articole, scrieri personale ale protagoniștilor și apropiaților

acestora pentru a recrea ambianța intelectuală și științifică, conversațiile și controversele inerente.

În centrul exercițiului de memorie recuperată stă un personaj feminin aparte: "Pe 17 august 1904 o tânără rusoaică pe nume Sabina Spielrein, care nu împlinise încă nouăsprezece ani, era dusă la mai mult de o mie de mile depărtare de casa ei din Rostov pe Don, pentru a fi internată la clinica de psihiatrie Burghölzli din Zürich, Elveția". Pacientă și, curând, iubită a lui Jung, care studia pe atunci "isteria psihotică", femeia avea să se implice ea însăși în psihanaliză, devenind apropiată a lui Freud. Deși rămânând în umbra celor două genii din viața ei, Spielrein avea să scrie o serie considerabilă de lucrări originale, fiind cea de a doua femeie admisă în Societatea Psihanalitică vieneză. Kerr expune riscurile - concrete și de principiu - ale metodei psihanalitice pentru analistul și pacientul implicați într-un transfer emoțional intens; în același timp, o prezintă pe protagonista bizarului triunghi drept veriga subestimată dintr-un lanț al marilor pași mărunți.

În afara laturii educative și a evidenței erudiții, câștigul evident al abordării îl reprezintă lumina pe care o face în subteranele psihanalizei. "Părinții" unora dintre cele mai cunoscute teorii (și practici) în domeniu sunt plasați, la rândul-le, sub lupă, evidențiindu-li-se vulnerabilitățile, animozitățile, ezitățile și defectele, fără a li se nega meritele și contribuția la evoluția uneia dintre cele mai delicate și subiective modalități de investigare a psihicului uman. Concluziile lui Kerr vorbesc de la sine: "Dacă din acest studiu se desprinde cu claritate ceva, acesta e faptul că psihanaliza a încetat de timpuriu să fie o metodă clinică (știință n-a fost niciodată) și a devenit, în loc, atât mișcare cât și *Weltanschauung* [...] Ceea ce i-a despărțit [pe Freud și Jung] a fost momentul în care cele trei teritorii diferite - sexual, religios și teoretic - s-au împletit fără speranță și nu au mai putut vorbi despre ele. Nici unul altuia, nici cu altcineva. Din această tăcere pernicioasă se trage psihanaliza așa cum o cunoaștem azi, cu toate contradicțiile ei".

TUR DE ORIZONT

Un dialog dinamic și plin de vervă, între Ana Chirițoiu și Amos Oz, publică **România literară** (nr. 9/2012). Merită căutat și citit în întregime, dar asta nu ne împiedică să decupăm câteva dintre răspunsurile scriitorului israelian: "Scriu dintr-o motivație umanistă, scriu din curiozitate, și consider curiozitatea o virtute morală. O persoană curioasă e o persoană mai bună decât una lipsită de curiozitate. E un membru al societății mai bun și chiar un amant mai bun..." ● "Personajele mele au idei politice, e adevărat, și discută despre ele, iar romanele sînt plasate într-un spațiu și un timp marcate politic. Dar romanele mele nu țin partea nimănui. Metapoliticul îți dă posibilitatea de-a privi politicul de la distanță, cu o anumită perspectivă. În politică nu e loc de umor, de pildă. Pe cînd, în metapolitic, este posibil relativismul și, deci, umorul." ● "Motivația prioritară a angajamentului meu politic o constituie furia. Cînd sunt furios pe poporul meu sau pe guvernul meu, scriu un articol sau un eseu, ies în public sau dau un interviu și iau măsuri politice."

MAREA DICTATURĂ ȘI MICILE TIRANII

Despre marea dictatură și micile tiranii sunt luați la întrebări, în **Luceafărul de dimineață** (nr.3), scriitorii Olga Delia Mateescu, Dan Stanca, Dumitru Ungureanu, Gellu Dorian, Adrian G. Romila, Florica Bud, Felix Nicolau, Mihail Gălățanu, Irina Petraș, Ioana Diaconescu și Ioana Drăgan ● Spune D. Stanca: "Nu fac parte dintre cei care adoră libertatea cu orice chip. De multe ori, aceasta mă nervează mai mult decât dictatura. Mă îngrozește, bunăoară, libertatea negativă, care nu este altceva decât o față a neantului. Cînd ai prea mult timp liber, de exemplu, și nu ai cum să ți-l umpli sau, orice ai face, te simți de la bun început descurajat în proiect, atunci păcat de libertate." ● G. Dorian crede că "Libertatea adevărată este numai cea din gîndurile omului", opinie de care nu este departe nici A. G. Romila. În schimb, F. Bud e convins că singurii oameni liberi sunt cerșetorii. M. Gălățanu anunță: "Trăim sub tirania cea mai acută a prostiei". I. Petraș vede puțin altfel lucrurile: "Cea mai puternică dictatură e, pentru mine, cea a timpului care trece. Însă, paradoxal, nu e neapărat neplăcută. Mai degrabă revelatoare, ca o implacabilă hirtie de turnesol. Mereu în alertă (aceasta întreținută și de semnalele trupului în crepuscul), cu gîndul la poșta pe care o mai am de trăit, n-am vreme de pierdut cu fleacuri, invidii, "sfori" și prefăcătorii. Nici cu zornăit de subiecte "scandaloase" pentru a accede la prima pagină." ● Felix Nicolau e intransigent: "De foarte multe ori ne ascundem lașitățile sub pelerina artei și de aceea apar atâtea creații avortate. Arta nu poate exista decât în libertate, mai ales în libertatea față de burocratie. Însă libertatea, care este o excepție fragilă, se cucerește prin luptă zilnică. Sunt uluit de cât de mici ne sunt așteptările de la viață și de la noi înșine." ● Ioana Drăgan este tristă: "Mulți intelectuali au capitulat, trăiesc izolați în mica lor lume frumoasă și liberă, precum triburile izolate din jungla amazoniană. Alții continuă să se iluzioneze că pot schimba fundamental ceva, sau doar pe ici, pe colo, în părțile esențiale..."

MUICĂ, NOI SUNTEM UN NEAM?

Are dreptate, din păcate, muzicianul Tudor Gheorghe cînd spune – într-un interviu luat de Victor Ilie pentru **Suplimentul de cultură** (nr.348) – că mulți elevi se...

scrântesc la minte, ajutați de profesori: "Asta se întîmplă odată cu intrarea la liceu, cînd se îndepărtează de lucrurile profunde. Și școala poartă o vină extraordinară în chestia aceasta. Profesorii sunt complici, nu sunt stimulați să fie cum ar trebui să fie. Noi am avut profesori excepționali. Generația mea a prins profesori. Profesorii noștri erau școliti înainte de comunism. Toți care intră acum în clasa I, a II-a au educatori și învățători care au terminat facultățile astea pe bani. Nu s-a mai făcut carte, nu mai sunt profesori. Aștia de acum sunt profesori formați pe timpul lui Ceaușescu. Unii au avut vocație și și-au continuat studiile pentru că în facultate nu înveți. În facultate ești tânăr, ești nebun, păcălești examenele, înveți pe fugă. Din facultate rămâi cu ceva, cei care vor să devină, după facultate se apucă de învățat și atunci devin profesioniști reali." ● E cineva contra?

ACTION CU INTELLECTUALI

O captivantă "poveste" – "Deontologia manipulării" – despre facebook, câțiva scriitori și diverse postări scrie Laszlo Alexandru, în **Tribuna** (nr.228) ● Epicul e acaparator, unele personaje sunt cunoscute, altele pe cale să devină vedete. Dar nu dezvăluim nici intriga, nici desfășurarea poveștii, ci doar deznodămîntul ei: "... intelectualul ar trebui să fie cel mai liber membru al comunității. În clarviziunea orientării în funcție de principii, militantismul lui s-ar cuveni să urmărească binele general. Iar acesta e de obținut pe căi transparente, oneste. În loc să pîndești zilnic gîndurile sau gesturile sau faptele grupării adverse, iar apoi să le schimonosești, să le răstălmațești, ar fi mai simplu de radiografiat întregul spectru. Minciuna, impostura, incompetența, cruzimea, ticăloșia, nemernicia ar trebui denunțate și la stînga, și la dreapta. Și în fotoliile puterii, și în rîndurile opoziției. Abia atunci scriitorul ți-ar cuceri adevărata importanță publică."

PUSTIU, DEȘERT, CULTURAL

Și fiindcă roșiorul de mai-nainte aduse vorba de "importanță publică", vă atragem atenția asupra unui text fain, dar adevărat, "Fără nici o tragere de inimă", al lui Cezar Paul-Bădescu, din **Dilema veche**. Scrie dl Bădescu: "Cultura este văzută de televiziunile noastre cam cum privești o persoană cu handicap. Te uiți cu milă și cu o anumită superioritate și, în general, nu-ți face plăcere să ai de-a face cu ea, să-ți tulbure buna dispoziție prin imaginea nenorocirii. Desigur, cînd nu o putem ocoli, trebuie să ne arătăm generoși față de ea, pentru că asta dă bine la imagine. Statul, în schimb – că vrea, că nu vrea –, trebuie să se ocupe de tot felul de înlesniri pentru persoanele cu handicap." ● Și mai scrie jurnalistul fumător de pipă: "TVR Cultural împlinește zece ani de existență – ocazie cu care putem vedea destule lucruri bune care s-au făcut de-a lungul timpului pe acest canal (producțiile difuzate sub titlul "Campania Premiile TVR Cultural"). Dincolo de faptele glorioase din trecut, oferta actuală a acestui post este în mare parte jalnică. În plus, postul însuși pare lăsat de izbeliște, parcă nu s-ar mai ocupa nimeni de el. Oare prin birourile acelea de la TVR chiar e pustiu, așa cum sună?" ● Nu, nu e pustiu, ci, chestie de nuanță, e deșert. Adică, exact ca-n romanele dnei directoare a postului..."

ROȘIORII DE VEDE

JAZZ DIN INTERIOR TINU PÂRVULESCU

Johnny Bota este binecunoscut și recunoscut ca muzician de jazz, fiindu-i oferit, printre alte distincții, titlul de muzician al anului 2010 de către Fundația Muzza. Mai puțini sunt însă poate cei familiarizați cu activitatea sa publicistică, deși *Istoria jazzului: Breviar* reprezintă deja al treilea său volum. Acest palmares literar constituie și el o performanță demnă de distincții. Un autor cu trei cărți pe scena publicisticii jazzistice românești e o raritate. Despre jazz, în românește, se povestește mai degrabă la o bere, după concert sau în cele câteva emisiuni radio sau tv care îi sunt dedicate. De scris, se scrie puțin și în special blogal, dar mai rar în volume cu o narațiune și o viziune cristalizate.

Bota și-a început activitatea de comentator de jazz la începutul anilor 1990, cînd radioul și televiziunea locală includeau emisiuni de gen. Erau vremuri de pionierat în media postsocialistă. Se experimenta, amatoricește adesea, cu conținuturi și formate noi, nestingherit de o legislație absurdă a copyrightului, cum avem azi, care să blocheze accesul la informație, să uniformizeze și să mărginească grilele de programe. Activitatea lui Bota în media, cuplată desigur cu experiența sa de profesor la Liceul de Muzică (până la angajarea sa în filarmonică), i-au prins bine însă mai târziu. Bota a pus bazele Conservatorului de Jazz de la Timișoara (din cadrul Universității Tibiscus), unde și-a putut continua activitatea vocațională și pedagogică. Conservatorul însă a decedat, lăsînd Timișoarei o generație de muzicieni valoroși și, lui Bota, șansa să comenteze public jazzul numai prin intermediul cărților sau cu prilejul concertelor. Dar și în aceste două contexte Bota s-a făcut remarcat. E unul dintre puținii jazziști timișoreni și români care poate, știe și înțelege importanța de a face, pe scenă, mici introduceri informate și spirituale la piesele pe care le cântă. În acest domeniu, din păcate subestimată de mulți muzicieni, lui Bota nu îi face concurență, pe plan local, decât solista Vera Ciocan.

Bota a mai semnat un volum dedicat rolului viorii în jazz (volum ce i-a adus și titlul de doctor în muzicologie) și încă unul dedicat explicării unor termeni cheie în analiza jazzului. Primul volum are un caracter mai științific; al doilea se adresează unui public mai larg, ca și ultima sa carte, *Istoria jazzului: Breviar*. Aș putea spune că toate aceste cărți sunt de asemenea dedicate studenților pe care Bota nu îi mai are. Publicarea lor exprimă, subliminal, o dorință pe care orice persoană implicată în promovarea jazzului timișorean sau măcar interesată în a-l consuma și-o dorește: reînființarea unei secții de jazz, dacă nu la Universitatea Tibiscus, atunci în cadrul Conservatorului Universității de Vest. Relevanța unei astfel de secții pentru ridicarea calității scenei jazzistice a Timișoarei este inestimabilă.

Există multe istorii ale jazzului pe glob. Multe sunt mai bine documentate și propun abordări mai complexe decât cartea lui Bota.

În plus există internetul, Wikipedia, blogurile, site-urile muzicienilor, programele festivalurilor, toate furnizînd persoanei interesate cantități copioase de informație introductivă despre interpreți, genuri, stiluri, formații, înregistrări și concerte de răscruce. Mai toate însă sunt în engleză și mai toate sunt adresate unui public care receptează jazzul fie într-un spațiu anglofon, fie într-unul transnațional, al fanilor de pretutindeni. În cazul acestora din urmă, consumul jazzistic se face în proporție aproape totală de pe format electronic audio sau video, de la CD-ul cumpărat pînă la concertul dat jos de pe torente.

Bota articulează istoria jazzului din perspectivă locală (volumul include și un capitol despre jazzul bănățean) și realizează o sinteză pentru un public care nu are nici răbdarea, nici interesul și nici priceperea să navigheze prin literatura de gen și prin mile de site-uri dedicate fenomenului. Dacă vrei să fii conversant pe teme de jazz, să ai o minimă cultură, care să te facă un spectator receptiv, cartea lui Bota îți oferă îndeajuns de multe detalii. Mai mult, o face pe românește, te ferește de zgomotul informațional produs de supraaglomerarea de informație de pe net, iar scriitura însăși e bună calitate. În plus, perspectiva e originală, pentru că e dublă. Combină punctul de vedere istoric-muzicologic cu cel al performerului, care s-a luptat el însuși cu liniile melodice și armonice, cu știtele și stilurile de improvizație descrise în carte. Această perspectivă din interior are o virtute rară, care lipsește multor abordări istorice. Istoria jazzului devine o narațiune care prezintă nu numai cum s-a cântat jazz, ci cum se cântă. Perspectiva de muzician transformă istoria într-un palimpsest. Trecutul pătrunde în prezent, căci practica muzicală constituie un dialog, o selecție și o rearticulare a tradițiilor muzicale.

Johnny Bota, *Istoria jazzului: Breviar*. Sighetul Marmației: Editura Valea Verde, 2011, 269 pagini.

REVOLUTIA DIN CARTI (IV)

Urmare din pagina 19

Da, doamnă, s-a băgat! Unde e carnea sufletului nostru? Da, doamnă, nu dați, vă rog, domnule, morții cu morții și viii cu viii. Nu, n-ați tras dumneavoastră, cum să zic așa ceva, cum mi-aș putea permite". Bună pentru tinere de minte e secvența dedicată lui Radu Mazăre, în 1991 șef de gazetă cu patima anchetelor anti-putere, gratificat pe atunci de blândul zbir Ion Iliescu (astăzi, coleg de partid și de idei) cu alintul "băi animalule!": pe atunci îi puteau afacerile feseniste în teritoriu, iar camaradului la zi Dan Voiculescu îi atârna de gât afacerea "Crescent", asigurându-l pe tovarășul-domn că "pentru noi rămâneți același colonel de securitate". Alina Mungiu se înteeabă, în aprilie 1991, cum de, știind că nu se mai întoarce comunismul, "avem o părere mai proastă despre noi înșine chiar decât aveam înainte". Cornel Nistorescu îi povestește Alinei Ungureanu, după mine-riada din 13-15 iunie 1990, despre ce efor-

turi face ca să-și tipărească și să-și difuzeze publicația (*Expres*). Convorbirea Rodicăi Palade cu trei dintre autorii Proclamației de la Timișoara (George Șerban, Daniel Vighi, Vasile Popovici), la doi ani după lansarea acesteia, rămâne un document pentru istorie. Alese cu schepsis sunt articolele lui Cristian Tudor Popescu, toate din 1998, în plină criză a guvernării CDR&PD - ziaristul prevede căderea țărăniștilor și își antrenează antipatia față de președintele de astăzi al României ("ca om politic, mi se pare rudimentar"): "Băsescu: om la apă! Roman: foc! Ciorbea: pământ de flori! Diaconescu: domle..."

Desigur, se poate continua. I-aș sugera lui Lucian-Vasile Szabo să alcătuiască o antologie "inversă", cu texte gazetărești "de contraatac", care urmăreau să-i prostească pe conaționali, să-i mențină într-o dependență beteagă față de o putere politică nereformată, față de iluzoria liniște și de ordinea mincinoasă din comunism.

DINCOLO DE VALEA BINIȘULUI

Urmare din pagina 19

S-a decis acolo că era de dorit ca agenții, ofițerii, subofițerii și personalul civil din dotarea științifică și tehnică să priceapă cât de cât ceva, să nu rămână, cum se zice, ca vițelul la poarta nouă, în momentul când se vor vedea puși față în față cu decizia respectivă de a participa, de voie, de nevoie, la concertele filarmonice sau la operă, așa cum era și asta cu pescuitorii de perle de le zice pearl fishermen. Răspândacii au șușotit peste tot că participarea lor acolo era un soi de instructaj, o inițiere pentru a fi pregătiți în momentul în care va fi să fie operativă Operațiunea Aubade care era, totodată, și un indicativ de luptă pentru momentul decisiv când se vor confrunta marile servicii în marele război secret al trupele de agenți cu dotări paranormale care comunică fără vorbe și au toți capacitatea de a asculta muzica asta leșinată de-i zice Rienzi Ouverture a numitului Wagner, de-i plăcea căpeteniei fascismului mondial care asculta la Bayreuth asemenea daraveri apăsătoare că te doare capul și chiar simți cât de măreață va fi marea înclăștare care ne așteaptă, așa cum visau miile de ucrainieni vlasoviști refugiați în lagărele americane. Acolo s-au pus bazele comunicării paranormale din care s-a născut marea confruntare Aubade, pe valurile Rienzi de Richard Wagner. Nu e de glumit cu asemenea treburi, ziceau răspândacii pentru a motiva agenții și structurile operative să asculte cu atenție și să se pregătească pentru momentul în care marea bătălie se va declanșa și toți vor trebui să fie pregătiți. Până atunci era de lucru, așa cum se și petreceau de fapt activitățile pe Valea Cladovei, în fața casei baciului Merișca căruia fratele predicator Dubeșteanu îi dă bună ziua și acesta ciulește urechile în așa fel încât cei din preajma imediată a ge'alului Nica se pot felicita.

JURNAL DIN ANII CRIZEI

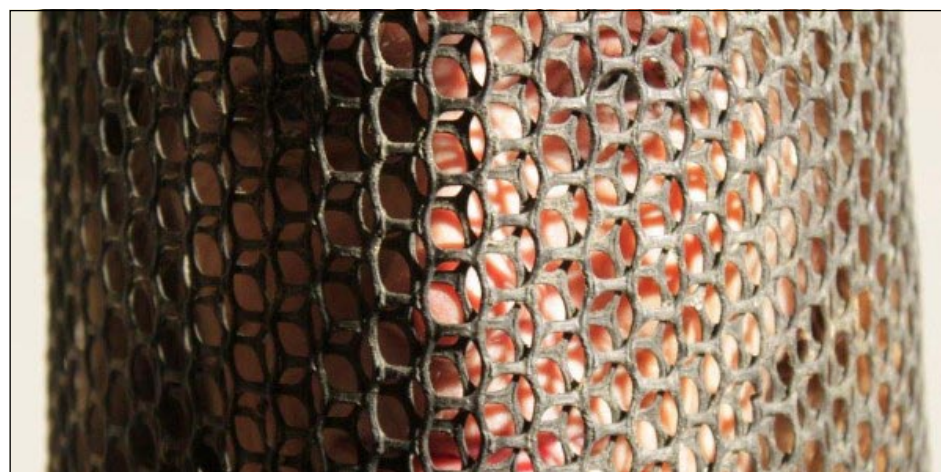
Urmare din pagina 20

Surpriză, Gerhardt Csejka mi-a tradus șapte poeme din "Moartea parafină" și i le-a trimis. Surpriză după lectură și dialogul cu publicul: un domn doctor a venit tocmai din Viena să-mi ceară autografe. Nu doar pe cărți, ci și pe niște poze. Se practică în spațiul german... Daniel citește, de la 14, proză. Și ne înveselim, căci textul lui e o scurtă panoramă a boemei literare timișorene, scrisă cu căldură, rafinament și din interior. Marinel Brincău, venit tocmai de la Munchen, ne trage în poze. Ne-am făcut treaba, mergem prin târg să vedem cărți care mai de care mai frumoase și mai de succes, standuri dichiste și cititori satisfăcuți. Daniel simte și el aceeași euforie: nu, nu-ți vine să te lași de scris, dimpotrivă! Zecile de mii de vizitatori și, poate, de cumpărători te motivează. În cinstea lor, mâncăm câte-un cârnat nemțesc și bem o bere nemțescă. Seara, la hotel, repet ritualul. Și, în aburii apei care se

împletesc cu ai berii, termin de citit romanul lui Ciprian.

Duminică, 18 martie 2012

Pornim mai de dimineață spre oraș. Daniel îmi vorbește despre proiectele lui: bănci de date culturale pentru studenți. Apoi, când ajungem în centru, despre perioada când era profesor de școală de cartier și făcea trznăi cu colegii săi Mircea Pora și Bazil Popovici. Rădem tare sub soarele tare, ne facem poze în fața statuii lui Bach, ascultăm o parte din slujba de la Biserica Sfântul Thomas, apoi luăm 16 spre târg. În tramvai e plin de... mascați veseli, cu aceeași destinație ca și noi. Mai avem o lectură, dar noi citim mai puțin, mai mult Eva Ruth Wemme – textele noastre traduse în germană. E ultima zi a acestui târg formidabil, un carnaval al cărții și al cititorilor. Plecăm obosiți, dar zâmbitori. În tramvai, Daniel îmi mărturisește că și-ar băga picioarele într-un lighean cu apă rece, foarte rece...

ISTORIE, MEMORIE, TRAUMĂ (I)

Urmare din pagina 32

Problema nu dispare pur și simplu odată cu trecerea la următoarea generație de nepoți, unde intră în scenă ceea ce Marianne Hirsch numește post-memorie (sau memorie dobândită). Un locus al întâlnirii cu o explorare relativ critică și perspicace a acestor chestiuni îl reprezintă, desigur, *Maus*-ul lui Art Spiegelman, un text pe care, în mod curios, Novick nici măcar nu îl menționează. Se poate afirma că *Maus* îi contestă abordarea sau cel puțin tendința de a-și generaliza cras teza. Mai există multe alte încercări semnificative de împăcare cu trauma și problemele pe care le ridică în ce privește identitatea și memoria. Acest lucru nu se poate confunda însă cu evitarea acestor probleme prin îmbrățișarea unei identități sau politici a memoriei facile, atât în artă cât și în cercetarea științifică. M-aș bucura ca propriile mele scrieri să își găsească locul aici, cel puțin din punct de vedere a ceea ce încearcă să facă (oricât de lipsit de succes).

Abordarea pe care am elaborat-o e critică la adresa a ceea ce percep drept două extreme complementare ce se potentează reciproc, două aspecte ale unei logici binare rigide, de tip *ori-ori*: pe de o parte, fixația pentru memorie sau traumă, pe de alta, respingerea interesului istoriografic pentru memorie și traumă ca fiind el însuși obsesiv, sacralizant, mistificator, regresiv politic sau codat ideologic de manieră unidimensională, ca justifi-

când toate formele de politică identitară, precum utilizarea identificatorie facilă a Holocaustului de către evreii americani sau absolut orice strategie sau act israelian.

Nu sunt, cu siguranță, de părere că definiția memoriei și traumei și preocuparea academică în acest sens sunt rezervate Holocaustului. Preocupări similare se întâlnesc și în studiile asupra Japoniei (spre exemplu, în scrierile lui Matt Matsuda), Franței (întreaga dezbateră privitoare la Revoluția Franceză, Vichy și Războiul Algerian) și Statelor Unite (nu doar relativ la Holocaust, ci și la Războiul din Vietnam, moștenirea sclaviei și felul în care au fost tratați amerindienii). Studiile dedicate Holocaustului au dat naștere, din varii motive circumstanțiale, unora dintre cele mai progresiste teorii pe marginea chestiunii traumei. Totuși, aceste studii pot avea – și chiar au – interacțiuni reciproc informative cu cercetarea din alte domenii, inclusiv cu studiile ce tratează ideea de *testimonio* în America Latină și alte părți ale lumii.

¹ exprimarea inconștientă a unui impuls sau a unei experiențe reprimite prin comportament explicit

² rezolvarea (unei probleme, cu precădere de natură emoțională) prin reluarea ei repetată și, implicit, scăderea intensității traumei (fie prin obținerea unei priviri de ansamblu, fie prin pura plictiseală)

Ilustrațiile din acest număr reproduc lucrări fotografice realizate de sculptorul DORU COVRIG

ORIZONT

Revistă a Uniunii Scriitorilor din România

Redactor - șef: Mircea Mihăieș

Redactor - șef adjunct: Cornel Ungureanu

Secretar general de redacție: Adriana Babeți

Colectivul de redacție: Lucian Alexiu, Paul Eugen Banciu, Dorian Branea, Cristina Chevereșan, Șerban Foarță, Radu Pavel Gheo, Marius Lazurca, Viorel Marineasa, Alina Radu, Robert Șerban, Marcel Tolcea, Ciprian Vălcău, Daniel Vighi.

Concepție grafică: Alexandru Jakabházi

Paginare și prezentare grafică: Sorin Stroe.

www.revistaorizont.ro e-mail revorizont@gmail.com

REDACTIA: TIMIȘOARA, Piața Sf. Gheorghe nr. 3, telefoane: 0256 29 48 93, 0256 29 48 95

Marcă înregistrată: M/00166

Tiparul executat la S.C. "TIM PRESS" S.A. TIMIȘOARA

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE ÎNAPŌIAZĂ

ISSN 0030 560 X

ABONAMENTELE SE FAC LA POȘTA ROMÂNĂ, POZIȚIA 19364 DIN CATALOG

ISTORIE, MEMORIE, TRAUMĂ (I)

DOMINICK LaCAPRA

Numele lui Dominick LaCapra se leagă de Universitatea Cornell, unde a început să predea în 1969, la Catedra de Istorie. A condus Societatea pentru Științe Umaniste a Universității timp de zece ani, fiind vreme îndelungată și director al Școlii de Critică și Teorie. Domeniile sale de activitate și interes includ istoria culturală și intelectuală, istoriografia, studiile dedicate traumei, critica și teoria literară. Printre numeroasele volume scrise și editate se înscriu *Rethinking Intellectual History: Texts, Contexts, Language* (1983); *History & Criticism* (1985); *History, Politics, and the Novel* (1987); *Representing the Holocaust: History, Theory, Trauma* (1994); *History and Memory after Auschwitz* (1998); *Writing History, Writing Trauma* (2001); *History in Transit: Experience, Identity, Critical Theory* (2004); *History and Its Limits: Human, Animal, Violence* (2009). Fragmentul de interviu care urmează răspunde la o serie de întrebări referitoare la principalele idei și concepte asupra cărora se concentrează în scrierile menționate.

În cartea dvs., *History and Memory after Auschwitz* (1998), examinați relațiile dintre istorie, memorie și etică. Cum definiți legătura și diferența dintre memoria publică și istorie ca disciplină? Ce părere aveți despre teza conform căreia preocuparea academică pentru memorie și traumă și definirea acestora este rezervată exclusiv Holocaustului?

Dominick LaCapra: Cățiva – dacă nu chiar mulți – istorici afirmă existența unei opoziții binare ferme între istorie și memorie, istoria fiind de obicei apreciată drept domeniu al raționalității critice luminate, seculare (pe care noi, istoricii, se presupune că o reprezentăm) iar memoria fiind peiorativ asociată cu religia, mistificarea, sacralizarea și obscuritatea generalizată (care ar fi, desigur, teritoriul altora). Memoria poate deveni, astfel, obiectul contaminat al unei evitări fobice, rituale.

Sunt de părere că opoziția binară dintre istorie și memorie e simplistă, derutantă și tendențioasă. Discuțiile venite din zona susținătorilor acestei idei includ anumite argumente care, bine strunite, reorientate și direcționate spre adevăratele lor ținte, merită luate în serios. Strategia aplicată adeseori este însă una a bombardării până la saturație cu acuzații de fixație ori sacralizare insuficient documentate sau îndreptate împotriva oricui manifestă un interes serios pentru memorie (altul decât cel de a o discredita), și mai ales pentru relația dintre aceasta și traumă sau așa-numita post-memorie (și anume, memoria dobândită a celor care nu au experimentat în mod direct un eveniment precum Holocaustul sau sclavia).

Nu critic ideea de opoziție între istorie și memorie din dorința de a apăra o accepțiune egocentrică, sentimentalistă și sacralizantă a memoriei. Doresc mai degrabă să pun sub semnul întrebării acea accepțiune a istoriei care își definește presupusa raționalitate critică seculară prin opoziție cu o viziune omogenă, haotică, chiar fobică asupra memoriei ca alteritate. Un atare mod de a înțelege istoria induce în eroare, anihilează sau neagă însăși posibilitatea existenței unei memorii testate critic, precum și a unor aspecte fetișizate ale istoriei (de exemplu, o anumită idee despre ceea ce înseamnă arhiva sau documentul).

Pe scurt, susțin că istoria și memoria sunt modalități de înregistrare care nu trebuie contopite, dar nici plasate pur și simplu în opoziție. (În acest sens, primul capitol din *History and Memory after Auschwitz* e relevant). În *History in Transit* vorbesc și despre rolul a ceea ce numesc politica identitară a disciplinelor, prin care disciplinele sunt strict delimitate, se interzice transferul și se consolidează critica la adresa altor forme de politică identitară bazate pe factori precum

rasa, clasa sau genul. Politica identitară a disciplinelor mi se pare extrem de șubredă, atât din punct de vedere al premiselor neverificate, cât și al convingerii că forme de organizare instituțională de genul departamentelor dețin controlul absolut asupra disciplinelor, problemelor pe care acestea le ridică și indivizilor care le cercetează. O asemenea orientare e, de regulă, opacă la diferențele existente în interiorul unui departament sau al unei discipline și promovează o viziune excesiv de strictă asupra diferențelor între discipline, precum și asupra nevoii de a le reglementa prin politici de angajare, publicare și control intern asupra curiozității intelectuale.

Nu trebuie stabilită o opoziție binară decisivă între "acting out" și "working through" sau între melancolie și doliu (pe care le văd drept forme ale acestor procese). Ele interacționează cu adevărat. Cel puțin în cazuri de traumă, tinde să existe o reacție melancolică ce poate fi validată în varii moduri, de exemplu, prin atașamentul față de alte persoane care au murit sau au fost ucise. Cred că apare însă o problemă atunci când melancolia, de obicei idealizată, e apreciată drept forță critică sau fundație propice construirii comunității, în vreme ce doliul sau perioada de adaptare în general sunt identificate stereotip drept forme de încheiere a subiectului, tragere a liniei sau întoarcere a paginii.

O figură precum W.G. Sebald demonstrează puterea și posesivitatea melancoliei, precum și posibilul său rol în motivarea sau permearea unui tip de scriitură captivant prin mișcările sale paratactice sau asociative. Totuși, oricât de mult se poate empatiza cu Sebald și poziția lui de german "născut mai târziu", împovărat de o moștenire de care nu se face responsabil, dar pentru care se simte răspunzător, dacă nu vinovat, el nu trebuie luat drept model al gândirii critice per ansamblu. Mai mult, scrierile sale pot fi citite și ca modalități de ilustrare a cazurilor în care doliul și adaptarea nu conduc la o încheiere totală a subiectului. Deși Sebald înclină puternic în această direcție, ele sugerează mai degrabă că trecutul, oricât de sordid, poate să nu dea naștere fatalismului sau convingerii că Îngerul Istoriei lui Benjamin - împins înapoi, asemenea unui martor neputincios, de vântul ce aduce catastrofe crescânde -, e modelul oricărei interpretări și (lipse de) acțiuni semnificative.

Cred că încercarea de soluționare a problemelor, care poate să nu fie niciodată încununată pe deplin de succes, dă naștere comportamentului responsabil din punct de vedere etic, inclusiv unei forme de respect față de ceilalți inaccesibilă, poate, cuiva aflat într-o situație imposibilă (precum unii deținuți din lagărele de concentrare și exterminare) sau forțat să retrăiască la modul com-

pulsiv un trecut traumatic. Mai mult, ne putem imagina că, în încercarea de a rezolva problemele și mai ales în măsura diseminării sale în spațiul public, memoria poate asimila rezultatele testării critice și integra informații corecte (precum cele oferite de cercetarea istorică), funcționând ca element component validat al recuperării trecutului. Unul dintre modurile în care istoria nu e doar o chestiune profesională sau un obiect de studiu (ceea nu înseamnă, desigur, o denigrare a cercetării) este angajarea sa în crearea unei memorii corecte, testate critic, prin care își aduce contribuția la o sferă publică responsabilă etic și cognitiv. Acest tip de memorie e important pentru încercarea de acceptare a trecutului și de relaționare cu el într-un fel ce face posibilă existența unei forme de guvernare democratică legitimă în prezent și viitor.

Criticile sunt în mare măsură justificate atunci când se îndreaptă împotriva unui cult sau unei obsesii a traumei (inclusiv așa-numita memorie traumatică), însoțite de tendința de identificare a istoriei cu trauma sau memoria în locul formulării unei analize critice a rolului pe care trauma și memoria îl joacă în istorie și istoriografie (ne referim și la modul în care anumite instituții și practici pot contracara traumatizarea sau efectele ei ulterioare). La această extremă a fixației, există tendința de privilegiere a mărturiilor supraviețuitorilor, ca documente ale trecutului sau chiar ca expresii directe ale adevărului. Poate apărea și tendința de identificare cu victimele sau măcar cu cei aflați în strânsă legătură cu ele. Unul sau altul dintre aspectele acestei tendințe se manifestă mai ales la non-istorici precum Shoshana Feldman, Lawrence Langer și Claude Lanzmann.

Istoricii care se grăbesc să generalizeze critica acestei tendințe riscă să cadă în altă extremă. Printre aceștia se înscriu figuri proeminente precum Charles Maier, Arno Mayer și Henry Rousso. Chiar și evocarea nostalgică făcută de Pierre Nora memoriei pierdute se bazează pe o opoziție binară între istorie și memorie. Au apărut și alte încercări ambițioase dar destul de confuze de a articula o critică tranșantă la adresa celor care lucrează pe memorie și traumă, precum cele ale lui Kerwin Lee Klein și Gabrielle Spiegel. Spiegel amalgamează criticile anterioare, bazate pe distincția strictă dintre istorie și memorie. Klein merge până la a găsi tendințe sacralizante la Saul Friedlander, Michael Roth și subsemnatul (în ciuda faptului că am criticat adesea explicit asemenea tendințe și mi-am delimitat cu mare grijă opiniile de ele). Tratarea celor care se ocupă de memorie și traumă asemenea unei cohorte obsedate și sacralizante – o mulțime isterică de maniaci mnemonici – poate chiar da naștere unei școli de istorie pe care aș numi-o "mai bine nu ți-ai aminti".

Aceasta tinde să nege rolul traumei în istorie (cu posibila excepție a victimelor imediate, care tind să nu fie incluse în discuție). Se dezvoltă un scepticism aparte cu privire la efectele întârziate ale traumei asupra celor neimplicați direct - care împart cu victimele poziții subordonate semnificative (spre exemplu, cea de evreu sau de afro-american) -, a așa-numiților martori secundari (care îi includ și pe istorici), poate chiar și a copiilor victimelor. Mărturiile pot fi luate drept probe neconcludente sau pot fi considerate relevante în foarte mică măsură, cu condiția de a fi coroborate cu probe documentare "forte". Bazându-se pe o noțiune compensatorie extra-simplificată asupra rela-

țiilor complexe, apare uneori convingerea deloc Benjamin-iană și adesea ne-istorică, conform căreia preocuparea pentru memorie și moștenirea trecutului contrazice sau distrage de la aspirația utopică, politica progresivă și preocuparea pentru un viitor social mai bun.

Chiar și Peter Novick urmează această direcție în importanta sa carte *The Holocaust in American Life*. Cred că Novick are dreptate să semnaleze natura problematică a identificării facile prin intermediul sacralizării și memorializării Holocaustului; mare parte a informației pe care o oferă e valoroasă. E interesantă o lectură a cărții sale împreună cu *The Vichy Syndrome* a lui Henry Rousso despre Franța și *The Seventh Million* a lui Tom Segev, despre Israel, pentru că spun în mare parte aceeași poveste, prin prisme interpretative diferite. Segev adoptă o abordare oarecum jurnalistică și are un scop politic și polemic valid în contextul conflictului arabo-israelian despre care scrie. Rousso utilizează relativ superficial categorii psihanalitice pentru a clasifica, fără prea mult simț critic, diverse perioade. Novick respinge psihanaliza și trauma ca "per total" irelevante pentru percepția americană a Holocaustului și se concentrează exclusiv pe politica memoriei, pe uzurile și abuzurile contemporane ale Holocaustului, drept capital simbolic.

Cred că adevărata problemă e cea de a conecta trauma (inclusiv o interpretare psihanalitică modificată a ei) cu varii chestiuni importante precum politica identității (și a memoriei) sau uzurile și abuzurile trecutului. Novick însuși indică faptul că aproximativ 150.000 de supraviețuitori au venit în Statele Unite. Dacă se iau în calcul soții și soțiile (să zicem încă alte 50.000 de oameni, având în vedere tendința supraviețuitorilor de a se căsători între ei), copiii (cam 300.000) și alți apropiați, inclusiv prieteni și membri ai familiei (la o estimare precaută, în jur de 500.000), se obține un grup de aproximativ un milion de indivizi ce au o legătură directă, din propria experiență, cu Holocaustul sau supraviețuitorii lui. Având în vedere importanța simbolică și rolul cultural al acestui grup în trecutul recent, relevanța traumei, inclusiv a problemei transmiterii transgeneraționale a memoriei traumatice către apropiați, ar trebui să fie evidentă.

Traducere de
CRISTINA CHEVEREȘAN

Continuare în pagina 31